

NARODOWY
BANK POLSKI

Czerwiec 2023 r.

Raport o stabilności systemu finansowego

Czerwiec 2023 r.

Raport o stabilności systemu finansowego

Opracował zespół pod kierownictwem:

Olgi Szczepańskiej, Dyrektor Departamentu Stabilności Finansowej

Zespół autorski:

Hanna Augustyniak	Dorota Mirowska-Wierzbicka
Piotr Bańbuła	Paweł Nieckula
Arkadiusz Bernat	Maria Nowak
Anna Dobrzańska	Jeremiasz Nowakowski
Jolanta Fijałkowska	Krzysztof Olszewski
Krzysztof Gajewski	Krzysztof Osesik
Paweł Gąsiorowski	Jacek Osiński
Marta Gołajewska	Aleksandra Paterek
Marzena Imielska	Olga Płotka
Aleksander Kaczmarek	Justyna Pycka
Piotr Kasprzak	Artur Rutkowski
Michał Konopczak	Paweł Smaga
Aneta Kosztowniak	Bartosz Sudacki
Sylwester Kozak	Robert Szostak
Wojciech Kwaśniak	Dobiesław Tymoczko
Katarzyna Latoszek- Łyżwińska	Joanna Waszczuk
Jacek Łaszek	Marzena Zaczek
Krzysztof Maliszewski	Sławomir Zajączkowski

Druk:

Drukarnia NBP

Wydał:

Narodowy Bank Polski
ul. Świętokrzyska 11/21, 00-919 Warszawa
tel.: +48 22 185 10 00
faks.: +48 185 10 10
www.nbp.pl

© Narodowy Bank Polski, 2023

Niniejszy Raport przedstawia analizę i ocenę ryzyka dla stabilności systemu finansowego w Polsce.

Stabilność systemu finansowego definiowana jest jako stan, w którym system ten pełni swoje funkcje w sposób ciągły i efektywny, nawet w przypadku wystąpienia nieoczekiwanych i niekorzystnych zaburzeń o znacznej skali i niskim prawdopodobieństwie wystąpienia.

Analiza przeprowadzona w niniejszej edycji Raportu opiera się na danych dostępnych do dnia 30 kwietnia 2023 r. (*cut-off date*). Raport został przyjęty przez Zarząd Narodowego Banku Polskiego w dniu 13 czerwca 2023 r.

Spis treści

Synteza	6
Rekomendacje	9
1. Uwarunkowania zewnętrzne i makroekonomiczne	11
1.1. Uwarunkowania zewnętrzne	11
1.2. Sytuacja makroekonomiczna w Polsce	19
1.3. Rynki finansowe	20
1.4. Rynek nieruchomości	26
2. Główne obszary ryzyka w sektorze bankowym	29
2.1. Ryzyko kredytowe	29
2.2. Ryzyko prawne związane z portfelem walutowych kredytów mieszkaniowych i jego skutki ekonomiczne	37
2.3. Akcja kredytowa	40
2.4. Ryzyko płynności i finansowanie	47
2.5. Wyniki finansowe i wypłacalność	52
2.6. Testy warunków skrajnych	64
2.7. Rynkowa ocena banków	71
2.8. Wybrane wskaźniki opisujące sytuację sektora bankowego	73
3. Główne obszary ryzyka w sektorze niebankowym	76
3.1. Zakłady ubezpieczeń	76
3.2. Fundusze inwestycyjne	82
4. Ocena ryzyka systemowego	90
4.1. Ryzyko prawne kredytów walutowych	91
4.2. Spadek nadwyżek kapitałowych	91
4.3. Portfel obligacji skarbowych i gwarantowanych przez Skarb Państwa	95
4.4. Rynek nieruchomości i portfel kredytów mieszkaniowych	99
Słowniczek	102
Wykaz skrótów	105

Spis ramek

Ramka 1.1. Zaburzenia w sektorze bankowym w USA	13
Ramka 1.2. Wyzwania związane z procesem zastąpienia wskaźników WIBOR przez wskaźnik WIRON lub wyliczane na jego podstawie indeksy składane	23
Ramka 2.1. Banki spółdzielcze – szansa na wzmocnienie stabilności dzięki rekordowym wynikom finansowym w ostatnim okresie	56
Ramka 4.1. Odporność polskiego sektora bankowego na scenariusz problemów regionalnych banków w USA.....	97

Synteza

Krajowy sektor bankowy pozostaje odporny, jednak bilans ryzyka pogarsza się z uwagi na możliwy spadek nadwyżek kapitałowych. Kapitały banków są wystarczające do zaabsorbowania strat wynikających z realizacji nawet skrajnych scenariuszy makroekonomicznych. Również sytuacja płynnościowa sektora pozostaje stabilna. Wyzwaniem może okazać się obniżenie nadwyżki kapitałowej sektora i jego skutki makro-finansowe.

Niepewność uwarunkowań prawnych i regulacyjnych wciąż pozostaje ważnym utrudnieniem dla działalności bankowej i tworzy ryzyko dla stabilności oraz rozwoju sektora bankowego. Podważanie wieloletnich umów kredytowych przez kredytobiorców w sytuacji wystąpienia negatywnych dla nich zdarzeń lub ustawowe zmiany warunków wcześniej zawartych umów wprowadzają nieoczekiwane koszty dla banków. Ogranicza to skłonność i zdolność banków do udzielania kredytów i rozwoju działalności.

Głównym wyzwaniem dla stabilności krajowego sektora bankowego pozostają skutki finansowe ryzyka prawnego związanego z ekspozycjami banków na walutowe kredyty mieszkaniowe. Pomimo rekomendacji KSF-M z 13 stycznia 2017 r., która stwarzała bodźce służące dobrowolnej restrukturyzacji walutowych kredytów mieszkaniowych, przez ponad 4 lata banki nie podjęły stosownych działań w tym kierunku. Wobec tego, obecnie ponoszą skutki niekorzystnej dla siebie linii orzeczniczej sądów. Koszty tego ryzyka pozostaną w najbliższych latach wysokie bez względu na kształt oczekiwanego wyroku TSUE ws. ewentualnych roszczeń klientów. Gdyby wyrok TSUE w sprawie C-520/21 okazał się zgodny z opinią rzecznika generalnego TSUE, to może to oznaczać konieczność dalszego zwiększenia tempa tworzenia rezerw, nie zmienia to jednak zasadniczo sytuacji w zakresie skali obciążenia banków z tego tytułu.

Powwyższe uwarunkowania powodują, iż mimo środowiska wyższych stóp procentowych, które zazwyczaj sprzyja rentowności działalności bankowej, zyskowność polskich banków i ich zdolność do wewnętrznej akumulacji kapitału pozostaje ograniczona. Wyższe stopy procentowe przełożyły się na istotną poprawę zysków banków w pierwszych miesiącach 2023 r., jednak należy mieć na uwadze fakt, że ostateczne roczne wyniki finansowe będą pod wpływem dalszego wzrostu rezerw na ryzyko prawne kredytów walutowych oraz niepewności regulacyjnej, podobnie jak miało to miejsce w 2022 r.

Istotnym czynnikiem, który wpłynie na poziom nadwyżek kapitałowych w bankach i ocenę ryzyka systemowego, będzie sposób spełnienia wymogu MREL. Zaliczenie na poczet MREL funduszy własnych będzie prowadzić do istotnego uszczuplenia nadwyżek kapitałowych banków względem łącznych wymogów. Ograniczałoby to zdolność i skłonność banków do finansowania gospodarki i jednocześnie utrudniało przeprowadzanie procesów restrukturyzacji w przyszłości. W większości banków dotychczasowe kapitały, powiększone o przyszłe zyski, wystarczyłyby do pokrycia pełnego wymogu MREL i wymogu połączonego bufora, jednak kosztem istotnego obniżenia nadwyżek

kapitałowych w wielu bankach. W takiej sytuacji ewentualne wystąpienie dodatkowych niekorzystnych scenariuszy makro-finansowych sprawiłoby, że istotna część sektora mogłaby wykazać niedobory kapitału względem wymogów, co istotnie zwiększałoby ryzyko racjonowania kredytu przez te banki, a w niektórych przypadkach konieczność redukcji portfela kredytowego (*deleveraging*). Ryzyko takiego scenariusza spadłoby, gdyby znacznej części banków udało się spełnić wymóg MREL kwalifikowanymi instrumentami dłużnymi.

Zjawisko to nałożyłoby się na cykliczne spowolnienie dynamiki kredytu, która już obecnie pozostanie niska na skutek utrzymującej się niepewności w gospodarce i relatywnie wysokiego kosztu kredytu. Z uwagi na powyższe uwarunkowania relacja kredytu dla sektora niefinansowego do PKB może w najbliższym czasie zbliżyć się do 30%.

Oslabienie koniunktury gospodarczej w Polsce i wyższe koszty obsługi kredytów znalazły odzwierciedlenie we wzroście strat kredytowych oraz opóźnień w spłacie kredytów. Wzrost wskaźników ryzyka kredytowego powinien być jednak umiarkowany i nie stanowi zagrożenia dla stabilności finansowej. Pogorszenie sytuacji podmiotów sektora realnego nie powinno być znaczne dzięki stosunkowo niewielkiemu prognozowanemu pogorszeniu sytuacji na rynku pracy (niski wzrost bezrobocia, zakończenie realnego spadku płac) oraz poprawie koniunktury w latach 2024-2025. W kredytach mieszkaniowych wzrost wskaźników ryzyka kredytowego pozostanie ograniczony w 2023 r., m.in. z uwagi na ustawowe prawo kredytobiorców do skorzystania z wakacji kredytowych. Po tym okresie sytuacja uzależniona będzie od poziomu stóp procentowych i warunków makroekonomicznych, w tym na rynku pracy. Ryzyko kredytowe najprawdopodobniej będzie jednak miało istotnie mniejszy wpływ na sytuację kapitałową banków niż pozostałe źródła ryzyka, w tym przede wszystkim ryzyko prawne.

Zaangażowanie banków w obligacje skarbowe (ok. 20% aktywów) pozostaje nadal istotną kwestią. Ekspozycja banków na te obligacje stała się powodem zmniejszenia ich kapitałów o ok. 15 mld zł w wyniku przeceny tych instrumentów w okresie wzrostu stóp procentowych o ponad 6 pkt proc. W reakcji banki ograniczyły wrażliwość posiadanego portfela obligacji na zmiany wyceny rynkowej, która aktualnie nie odbiega od wieloletniej średniej.

Banki w Polsce wykazują wysoką odporność na ryzyko płynności. Dzieje się tak m.in. z powodu dużego portfela płynnych aktywów, wysokiego udziału finansowania detalicznymi depozytami, małej koncentracji podmiotowej depozytów oraz wysokiego udziału depozytów gwarantowanych.

W przypadku sektora ubezpieczeń brak regulacyjnego ograniczenia podwójnego wykorzystania kapitału (*double gearing*) oraz wysoki udział oczekiwanych zysków z przyszłych składek (EPIFP) w środkach własnych sprawiają, że rzeczywista odporność tego sektora może być nieadekwatnie odzwierciedlona przez współczynniki kapitałowe. Istotna skala tych zjawisk w krajowym sektorze, znacznie powyżej średniej w UE, sprawia, że wysokie wskaźniki wypłacalności mogą nieadekwatnie odzwierciedlać zdolność podmiotów do absorpcji strat. Ograniczenie *double gearing* oraz brak

uwzględnienia oczekiwanych zysków z przyszłych składek spowodowałyby spadek pokrycia kapitałowego wymogu wypłacalności sektora z 242% do 171%.

Nadmierna transformacja płynności pozostaje źródłem ryzyka w otwartych funduszach inwestycyjnych. W przypadku większości funduszy udział depozytów, czyli najbardziej płynnych środków, nadal kształtuje się na niskim poziomie i wciąż funkcjonują podmioty, których wskaźnik płynności jest bliski zeru. Podnosi to ryzyko płynności całego sektora otwartych funduszy inwestycyjnych.

Rekomendacje

Rolą Raportu jest, poza identyfikacją i oceną ryzyka w systemie finansowym, proponowanie działań mających na celu ograniczanie ryzyka systemowego. Jest to jeden ze sposobów realizacji ustawowych zadań NBP na rzecz utrzymania stabilności krajowego systemu finansowego (art. 3 ust. 2 pkt 6a i 6b ustawy o NBP). W opinii Narodowego Banku Polskiego realizacja rekomendacji w następujących obszarach będzie sprzyjać utrzymaniu stabilności polskiego systemu finansowego.

1. Ograniczenie ryzyka prawno-regulacyjnego

Powinno dążyć się do ograniczania niepewności środowiska prawno-regulacyjnego, w jakim funkcjonują banki. Przewidywalność środowiska, w którym działa system finansowy, sprzyja dostępowi gospodarki do kredytu i innych usług finansowych, co jest szczególnie istotne w warunkach wysokiej niepewności geopolitycznej i makroekonomicznej. Jednocześnie banki powinny dbać o dopasowanie usług do potrzeb i możliwości klienta, co zmniejszałoby skalę ryzyka prawnego w przyszłości.

2. Odpowiednie ukierunkowanie wsparcia dla kredytobiorców

Ustawowe wsparcie dla kredytobiorców, którego kosztami obciążane miałyby być banki lub sektor publiczny, powinno być ograniczone tylko do osób, które znalazły się w trudnej sytuacji finansowej. Konieczność subsydiowania kosztów kredytu przez kredytodawców zmniejsza możliwości akumulacji kapitału przez banki i zwiększa ryzyko racjonowania kredytu, z negatywnymi skutkami tego dla gospodarki. Pośrednio koszty takiego wsparcia przenoszone są na deponentów i innych klientów banków. Dodatkowo, powszechność obowiązywania takich programów mogłaby skłaniać kolejnych kredytobiorców do podejmowania w przyszłości nadmiernego ryzyka (pokusa nadużycia). Istniejące już rozwiązania, w tym Fundusz Wsparcia Kredytobiorców, umożliwiają pomoc kredytobiorcom znajdującym się w trudnej sytuacji.

3. Ugody w sprawach dotyczących kredytów walutowych

Banki i kredytobiorcy powinni kontynuować proces zawierania ugód w sprawach dotyczących kredytów mieszkaniowych w walutach obcych, przyczyniając się do przyspieszenia tempa rozwiązywania sporów. Takie podejście powinno być preferowane, bez względu na kształt rozstrzygnięć TSUE. Ugody ograniczają niepewność związaną z przewlekłością postępowań sądowych oraz kształtem ostatecznych wyroków i ich skutków finansowych.

4. Wymóg MREL

Banki powinny spełnić istotną część wymogu MREL kwalifikowalnymi instrumentami dłużnymi. Odpowiednia proporcja w strukturze MREL instrumentów dłużnych jest warunkiem sprawnego przeprowadzania ewentualnych procesów restrukturyzacji, co zmniejszyłoby przyszłe koszty banków. Jednocześnie taka struktura spełnienia wymogu MREL ograniczałaby skalę spadku nadwyżek

kapitałowych ponad łączne wymogi kapitałowe w systemie bankowym, zmniejszając ryzyko racjonalizacji kredytu i jego negatywny wpływ na gospodarkę.

5. Zatrzymanie zysków przez banki

Banki powinny rozważyć zatrzymanie istotnej części zysków z 2023 r. i z lat wcześniejszych w celu zabezpieczenia wewnętrznych źródeł kapitału na rozwój akcji kredytowej. Niepewność środowiska prawno-regulacyjnego jest wysoka i nie można wykluczyć wystąpienia znacznych kosztów dla banków. Brak dodatkowego bufora w postaci zatrzymanych zysków mógłby w przypadku materializacji szoków skutkować pojawieniem się znacznych deficytów kapitałowych, z negatywnymi konsekwencjami dla możliwości realizacji planów rozwoju banków i zdolności finansowania gospodarki.

6. Sektor bankowości spółdzielczej

Wskazane jest, aby generowane w ostatnim okresie przez banki spółdzielcze rekordowo wysokie zyski były wykorzystywane do zwiększania ich potencjału. Konieczne jest dalsze wzmacnianie efektywności i odporności sektora, a także kontynuacja tworzenia buforów ograniczających negatywne skutki ewentualnej materializacji ryzyka w przyszłości. Jednocześnie sektor bankowości spółdzielczej powinien w dalszym ciągu prowadzić procesy łączeniowe w celu tworzenia silniejszych kapitałowo i organizacyjnie instytucji, dających możliwość zwiększania skali działalności oraz generowania zysków w przyszłości.

7. Zakłady ubezpieczeń

Przy dokonywaniu oceny wypłacalności zakładów ubezpieczeń należy uwzględnić ryzyko wynikające z wysokiego udziału oczekiwanych zysków z przyszłych składek oraz podwójnego wykorzystania kapitału. Środki własne, uzyskane dzięki włączeniu oczekiwanych zysków z przyszłych składek oraz podwójnemu wykorzystaniu kapitału, mają bowiem ograniczoną zdolność do pokrywania strat, mimo że należą do najwyższej jakościowo kategorii.

8. Fundusze inwestycyjne

Otwarte fundusze inwestycyjne powinny dążyć do redukcji niedopasowania płynności aktywów i pasywów. Wskazane jest, aby profil płynnościowy aktywów odpowiadał częstotliwości umarzania jednostek uczestnictwa. Zwiększenie udziału płynnych lokat, w tym budowa buforów płynności w formie depozytów, przyczyniłoby się do ograniczenia skali tego ryzyka.

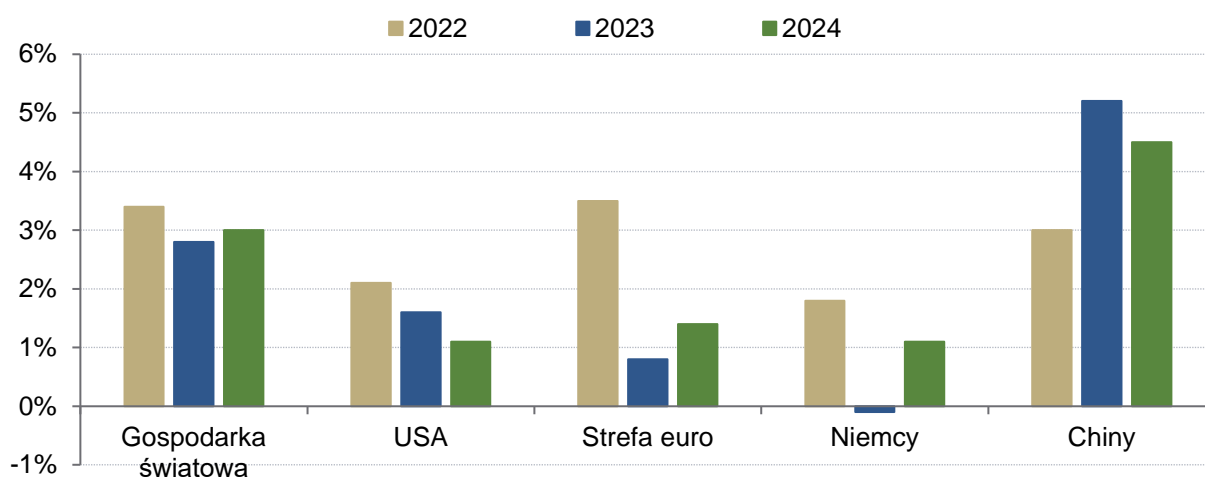
Fundusze otwarte nie powinny nadmiernie zwiększać dźwigni finansowej. Zasadne jest wypracowanie spójnego podejścia w zakresie pomiaru dźwigni oraz ograniczenie możliwości zmiany sposobu wyznaczania całkowitej ekspozycji. Wykorzystanie metody wartości zagrożonej może bowiem służyć nadmiernemu lewarowaniu i zwiększać ryzyko w sektorze, zwłaszcza jeśli byłoby powszechnie stosowane oraz współwystępowałoby z niskim poziomem aktywów płynnych.

1. Uwarunkowania zewnętrzne i makroekonomiczne

1.1. Uwarunkowania zewnętrzne

Ryzyka zewnętrzne dla stabilności systemu finansowego pozostają na wysokim poziomie. Utrzymuje się niepewność dotycząca kształtowania się aktywności gospodarczej oraz inflacji na świecie. W efekcie zmieniają się oczekiwania rynków finansowych co do kształtowania się głównych wskaźników makroekonomicznych, oraz skali i tempa reakcji czołowych banków centralnych. W kwietniowym wydaniu *World Economic Outlook* Międzynarodowy Fundusz Walutowy¹ wskazuje, że globalny wzrost gospodarczy przez najbliższe pięć lat utrzyma się na poziomie ok. 3% r/r, co jest najniższą prognozą od lat 90. ubiegłego wieku. Tempo oczekiwanego w 2023 r. ożywienia gospodarek poszczególnych krajów jest powolne i znacznie zróżnicowane (zob. Wykres 1.1). Prognozy MFW zakładają zmniejszenie napięć w globalnych łańcuchach dostaw oraz ograniczenie zakłóceń na światowych rynkach energii i surowców żywnościowych. Należy podkreślić, że trafność tych założeń zależy w istotnej mierze od ustabilizowania się sytuacji geopolitycznej w Europie oraz na Dalekim Wschodzie.

Wykres 1.1 Prognozy wzrostu PKB według MFW

Źródło: MFW.

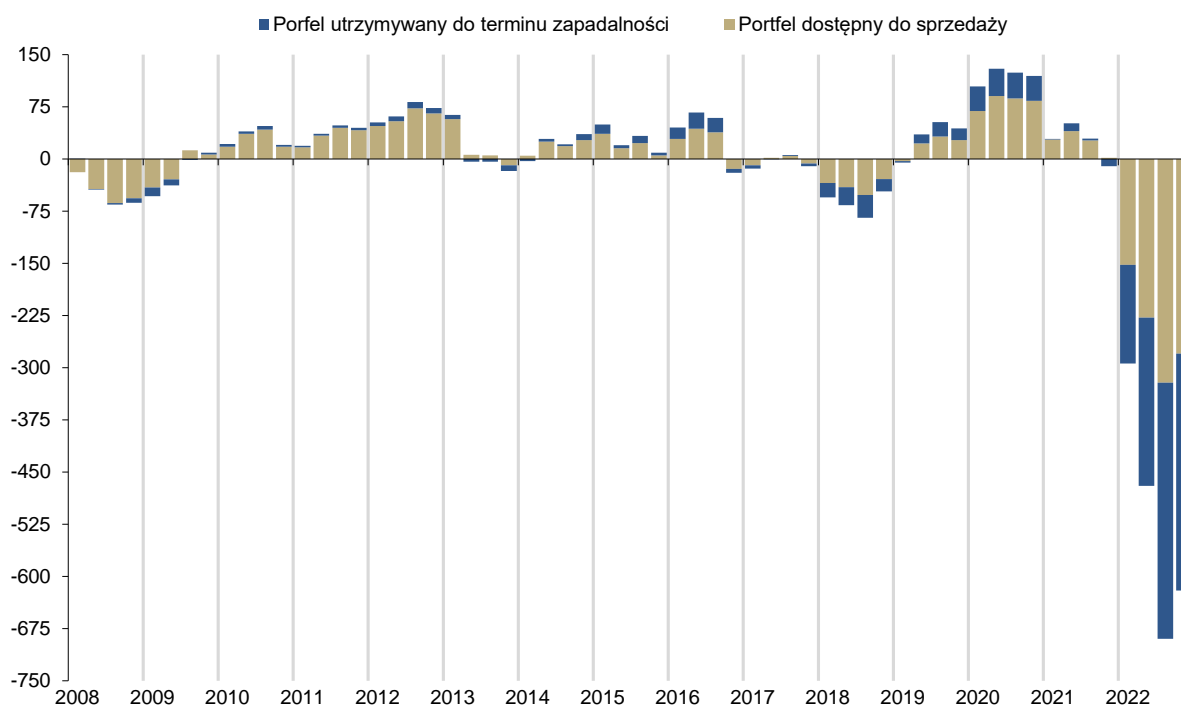
Ocenia się, że przeważa obecnie ryzyko wolniejszego wzrostu aktywności gospodarczej na świecie. Wciąż nie słabnie zagrożenie intensyfikacji i rozszerzenia aktualnych zaburzeń w sektorze bankowym w niektórych gospodarkach na inne podmioty, co prowadzi do pogorszenia globalnych warunków finansowania oraz pogorszenia nastrojów konsumentów i producentów. Kolejnym ryzykiem dla wzrostu gospodarczego na świecie mogą być, silniejsze od oczekiwań, efekty zacieśnienia polityki

¹ Por. MFW World Economic Outlook, kwiecień 2023 r.

pieniężnej na świecie w warunkach wysokiego zadłużenia. Dotyczy to zarówno materializacji skutków dotychczasowego zacieśnienia polityki pieniężnej, jak też możliwego kształtowania się stóp procentowych głównych banków centralnych na wyższym poziomie niż się obecnie zakłada. Wśród czynników ryzyka należy wymienić także eskalację wojny w Ukrainie i napięcie geopolitycznych, w tym fragmentaryzację handlu światowego i wzrost cen surowców.

Po wzroście stóp procentowych zwiększyło się prawdopodobieństwo materializacji ryzyka w niektórych typach podmiotów sektora niebankowych instytucji finansowych, które kumulowało się w okresie niskich stóp procentowych. Wielkość i znaczenie tego sektora w finansowaniu gospodarki UE i USA silnie wzrosły w ciągu ostatnich 15 lat, także na skutek zacieśniania wymogów regulacyjnych i nadzorczych nakładanych na banki. Zagrożenia związane są z: (i) strukturalnym niedopasowaniem płynności aktywów i pasywów tych podmiotów, (ii) znaczną skalą wykorzystywanej przez nie dźwigni finansowej oraz (iii) ekspozycjami na inne podmioty systemu finansowego. Mogą one zmaterializować się w przypadku zaburzeń cen aktywów na rynkach finansowych (jak np. w zjawisku *dash-for-cash* w marcu 2020 r.), a także wskutek niewłaściwego zarządzania ryzykiem (np. problemy brytyjskich funduszy emerytalnych we wrześniu 2022 r.). Ocena skali wzmacniania skutków potencjalnych zaburzeń poprzez dźwignię finansową jest utrudniona z powodu wykorzystywania szerokiego zakresu instrumentów finansowych w celu osiągnięcia zakładanej skali dźwigni.

Wykres 1.2 Niezrealizowane zyski i straty z tytułu portfela papierów wartościowych w bankach w USA (w mld USD)

Źródło: FDIC.

Oprócz pozytywnego wpływu na wynik odsetkowy netto banków, skutkiem zacieśnienia polityki pieniężnej jest spadek wyceny dłużnych papierów wartościowych o stałym oprocentowaniu utrzymywanych w portfelu handlowym (w przypadku banków USA zob. Wykres 1.2), a także wzrost ryzyka płynności (zob. Ramka 1.1). W tym samym czasie zaburzenia w sektorze bankowym USA doprowadziły do znaczących spadków rynkowych wycen banków na świecie i istotnego zwiększenia niepewności. W Europie, bezpośrednie ekspozycje sektora bankowego na problematyczne banki w USA są ograniczone. Jednak, mimo to wpływ kryzysu średnich banków w USA odczuł w szczególności Credit Suisse (zaliczany do największych banków na świecie o znaczeniu systemowym). Przyczyny problemów banku Credit Suisse były jednak odmienne niż banków amerykańskich. Masowy odpływ depozytów i innych form finansowania z tego banku wymusił interwencję szwajcarskich instytucji sieci bezpieczeństwa finansowego i doprowadził do jego przejęcia przez UBS. Na rynkach finansowych obserwowano również skokowy wzrost awersji do instrumentów kapitałowych typu AT1, które w przypadku Credit Suisse zostały przez władze Szwajcarii umorzone w całości w przeciwieństwie do akcji – co było odmiennym podejściem wobec tego jakie jest stosowane w prawie UE w odniesieniu do podmiotów poddawanych procesowi przymusowej restrukturyzacji.

Ramka 1.1. Zaburzenia w sektorze bankowym w USA

Wydarzenia, jakie zaszły w sektorze bankowym w USA w marcu 2023 r. potwierdziły interakcje, jakie mogą występować pomiędzy polityką monetarną a stabilnością finansową. Ujawnienie się tych interakcji było spowodowane nieprawidłowym zarządzaniem przez niektóre banki ryzykiem stopy procentowej i ryzykiem płynności, oraz modelem biznesowym bazującym na pozyskiwaniu tanich, w dużej mierze nieobjętych gwarancjami, depozytów. Rozluźnione regulacje i nieadekwatny nadzór również przyczyniły się do tych problemów.

Po długim okresie utrzymywania niskich stóp procentowych, wzrost presji inflacyjnej na świecie skłonił władze monetarne do zacieśnienia polityki pieniężnej i znacznego podniesienia stóp procentowych. Stworzyło to wyzwania dla części banków. Wydarzenia w amerykańskim sektorze bankowym pokazały również, że czasami problemy banków nawet średniej wielkości mogą mieć konsekwencje systemowe, oddziałując negatywnie na zaufanie do całego sektora i powodując wycofywanie depozytów w dużej skali.

Przyczyny i przebieg kryzysu SVB oraz innych banków regionalnych w USA

Kryzys banku Silicon Valley Bank (SVB) był konsekwencją przyjętego przez ten bank modelu biznesowego i niewłaściwego zarządzania. Do problemów banku przyczyniły się: niedopasowana struktura aktywów i pasywów, błędy w zarządzaniu w zakresie ryzyka stopy procentowej oraz ryzyka płynności, a także znaczne uzależnienie od niestabilnego źródła finansowania, jakim były niegwarantowane depozyty firm z branży technologicznej. Dodatkowo, bank doświadczył niezwykle szybkiego i znacznego odpływu depozytów, co podkreśla rosnący wpływ nowych technologii i mediów społecznościowych na stabilność instytucji bankowych.

SVB był bankiem średniej wielkości (16. pod względem aktywów w USA), który wyspecjalizował się w obsłudze finansowej firm z branży technologicznej, w szczególności start-up'ów i funduszy *venture capital*. Okres niskich stóp procentowych sprzyjał dynamicznemu rozwojowi banku. Obsługiwane firmy pozyskiwały tanio kapitały na rynkach finansowych lokując środki w banku, co spowodowało, że pomiędzy rokiem 2019 a 2021 aktywa banku wzrosły trzykrotnie. Głównym źródłem finansowania banku stały się wysokokwotowe depozyty przedsiębiorstw z branży technologicznej, które w zdecydowanej większości (94 %) nie były objęte gwarancją Federalnej Korporacji Gwarantowania Depozytów (FDIC). Jednocześnie, nie przewidując istotnego wzrostu stóp procentowych w USA, większość pozyskanych środków bank inwestował w długoterminowe papiery wartościowe, przede wszystkim obligacje skarbowe lub obligacje hipoteczne gwarantowane przez rząd USA. O ile instrumenty te cechują się niskim ryzykiem kredytowym, to ze względu na swój długoterminowy charakter są bardzo wrażliwe na ryzyko stopy procentowej.

Dynamiczny wzrost stóp procentowych w USA ujawnił szereg problemów SVB, których rozwiązania bank podjął się jednak zbyt późno. Z jednej strony, już od jakiegoś czasu bank obserwował stopniowy odpływ depozytów będący konsekwencją trudności obsługiwanych firm w pozyskaniu finansowania z rynku. Z drugiej strony, wzrost stóp procentowych spowodował spadek rynkowej wartości obligacji utrzymywanych przez bank, co spowodowało powstanie straty (niezrealizowanej) w bilansie banku. Strata ta urzeczywistniła się w momencie, gdy SVB zdecydował się na sprzedaż części portfela obligacji, by pozyskać środki w związku z nasilającym się odpływem depozytów.

Przedstawione na początku marca 2023 r. działania mające na celu wzmocnienie sytuacji płynnościowej i kapitałowej banku, zostały odebrane przez jego klientów jako oznaka słabości SVB. Gdy bank poinformował o zrealizowanej stracie w wysokości 1,8 mld USD na sprzedaży portfela obligacji skarbowych i agencyjnych oraz o planowanym podniesieniu bazy kapitałowej o 2,25 mld USD, wywołało to obawy o jego bieżącą kondycję płynnościową i kapitałową, skutkujące runem na bank. Przekazywane za pomocą mediów społecznościowych informacje spowodowały, że tylko w ciągu jednego dnia deponenci wycofali z banku 42 mld USD depozytów, co stanowiło ok. 25% bazy depozytowej banku. Skłoniło to organy nadzorcze do interwencji, a następnie zamknięcia banku i przekazania go pod kontrolę FDIC.

Wywołało to spadek zaufania do stabilności amerykańskiego sektora bankowego, w szczególności wobec średnich i większych banków regionalnych², które charakteryzowały się wysokim udziałem depozytów nieobjętych gwarancją FDIC oraz wysokim poziomem strat niezrealizowanych na portfelach posiadanych papierów wartościowych. Znacznego odpływu (ok. 20%) depozytów doświadczył też Signature Bank, który również był powiązany z branżą technologiczną, w tym z działalnością związaną z kryptoaktywami. Bank ten został także zamknięty i przekazany pod kontrolę FDIC zale-

² Z analiz Fed wynika, że małe banki regionalne z aktywami poniżej 50 mld USD nie doświadczyły masowego odpływu depozytów. Por. S. Luck, M. Plosser, J. Younger, *Bank funding during the current monetary policy tightening cycle*, Liberty Street Economics, Federal Reserve Bank of New York, 11 May 2023.

dwie w ciągu 53 godzin po upadku SVB.

Wydarzenia związane z SVB oraz Signature Bank wywołały dużą nerwowość na amerykańskim rynku, co objawiało się spadkiem cen akcji innych banków regionalnych. W tej grupie banków znalazł się m.in. First Republic Bank, który na koniec 2022 r. posiadał ok. 176 mld USD depozytów, z czego 70% było niegwarantowanych. Mimo zapewnień o dobrej sytuacji płynnościowej, akcje banku szybko traciły. 16 marca 2023 r. w obliczu coraz większego kryzysu 11 największych banków USA zapewniło wsparcie płynnościowe First Republic Bank lokując w nim 30 mld USD depozytów niegwarantowanych. Jednak nie pomogło to odbudować zaufania do banku, który w dalszym ciągu mierzył się ze znacznym odpływem depozytów.

Pod koniec kwietnia 2023 r., prezentując wyniki za pierwszy kwartał, First Republic Bank ujawnił, że w ciągu pierwszych trzech miesięcy 2023 r. poziom depozytów w banku zmniejszył się o ponad 100 mld USD (spadek o ponad 40% w porównaniu z końcem 2022 r.). To wywołało dalsze spadki ceny akcji i doprowadziło do zamknięcia banku. 1 maja 2023 r. First Republic Bank został przekazany pod kontrolę FDIC, który tego samego dnia poinformował o znalezieniu nabywcy – JP Morgan Chase Bank – na większość aktywów i depozytów banku.

Po upadku First Republic Bank, pod presją znalazły się kolejne banki regionalne, w szczególności PacWest i Western Alliance, których akcje zanotowały mocne spadki na początku maja br.

Regulacje i nadzór nad SVB

Z opublikowanego przez Fed raportu w sprawie przeglądu nadzoru wobec SVB³ wynika, że poza błędami w zarządzaniu popełnionymi przez sam bank, do narastania jego problemów przyczyniły się także niedopatrzienia i mało zdecydowane podejście ze strony nadzorca. Choć nadzór zidentyfikował wiele mankamentów i słabości w zarządzaniu SVB, to jednak nie w pełni poprawnie ocenił narastające ryzyko w banku. Szybki wzrost aktywów banku spowodował, że w ostatnich latach podlegał on kolejno dwóm różnym zestawom regulacji i różnym zespołom nadzorczym, co dodatkowo komplikowało skuteczny nadzór⁴. W swoim raporcie Fed wskazuje również, że zmiany legislacyjne wprowadzone w 2018 r., łagodzące wymogi *Dodd-Frank Act* spowodowały, że SVB podlegał mniej restrykcyjnym regulacjom niż w przypadku, gdyby tych zmian nie dokonano. Ze względu na wielkość aktywów, SVB był zaklasyfikowany jako bank tzw. IV kategorii. W efekcie złagodzenia regulacji,

³ Review of the Federal Reserve's Supervision and Regulation of Silicon Valley Bank, Board of Governors of the Federal Reserve System, 28 April 2023.

⁴ Do lutego 2021 r. wobec SVB stosowano regulacje i podejście nadzorcze przewidziane dla banków regionalnych (*Regional banking organizations portfolio*). Natomiast, od lutego 2021 r. w związku z osiągnięciem przez bank progu 100 mld USD aktywów, SVB był nadzorowany przez inny zespół nadzorców i zgodnie z wymogami przewidzianymi dla dużych banków (*Large and foreign banking organizations portfolio*).

SVB nie musiał spełniać standardowych bazylejskich norm płynnościowych LCR oraz NSFR, a także wskaźnika dźwigni⁵ (*supplementary leverage ratio*). Ponadto miał łagodniejsze wymogi w zakresie planowania kapitałowego, nie musiał odzwierciedlać w kapitale strat niezrealizowanych z papierów wartościowych utrzymywanych jako dostępne do sprzedaży (AFS), a także był poddawany testom warunków skrajnych Fed z mniejszą częstotliwością. SVB miał także ograniczone wymogi w zakresie planowania *resolution*. W konkluzjach raport Fed wskazuje, że gdyby SVB podlegał wymogom regulacyjnym sprzed 2018 r., to z pewnością wpłynęłoby to na sposób zarządzania bankiem, w szczególności w zakresie płynności.

Działania podjęte przez instytucje sieci bezpieczeństwa finansowego w USA

Działania interwencyjne instytucji sieci bezpieczeństwa finansowej w USA były szybkie, zdecydowane i niestandardowe. Ogłoszony 12 marca 2023 r. pakiet obejmował dwa elementy. Po pierwsze, Fed wprowadził tymczasowo nowy program wsparcia płynnościowego banków, tzw. *Bank Term Funding Program*, pozwalający na udzielanie pożyczek o zapadalności do 1 roku pod zastaw kwalifikowanych papierów wartościowych (w tym obligacji skarbowych) w oparciu o ich wartość nominalną, a nie rynkową i bez zastosowania *haircut*'ów. Dodatkowo, program Fed został wsparty gwarancją Skarbu Państwa w wysokości 25 mld USD. Po drugie, w związku z przyjęciem tzw. *systemic risk exception*⁶, ochroną FDIC objęto wszystkie depozyty w SVB i Signature Banku oraz rozpoczęło *resolution* obydwu banków. W tym celu FDIC utworzył dla każdego z banków odrębny bank pomostowy. Równolegle rozpoczęto poszukiwania nabywców na obydwie banki pomostowe. W ciągu tygodnia udało się znaleźć nabywcę na Signature Bridge Bank, którym został Flagstar Bank. Po kolejnym tygodniu ogłoszono, że First Citizens Bank&Trust Company nabył Silicon Valley Bridge Bank. W każdym przypadku nowy nabywca rynkowy przejął cały portfel depozytów, które w momencie przejścia znowu zaczęły podlegać standardowej ochronie FDIC, tzn. do wysokości 250 000 USD. Wyjątkiem były depozyty powiązane z kryptoaktywami, które znajdowały się w Signature Bridge Bank i zostały wyłączone z transakcji przejścia. Ponadto, nowi nabywcy rynkowi nie przejęli niektórych aktywów banków pomostowych pozostawiając pod zarządem syndyka (*receivership*) ok. 60 mld USD kredytów i 90 mld USD papierów wartościowych.

⁵ SVB musiał spełniać uproszczony wskaźnik dźwigni liczony jako iloraz kapitału Tier 1 do całkowitych aktywów (wykazywanych w bilansie).

⁶ Ustawa o FDIC wymaga, aby interwencje FDIC wobec banków odbywały się zgodnie z tzw. zasadą najniższego kosztu. Jednak, od tej ogólnej zasady jest jeden wyjątek, który ma zastosowanie w obliczu ryzyka systemowego (tzw. *systemic risk exception*). Jeśli działania podjęte wobec banku problemowego zgodnie z zasadą najniższego kosztu implikowałyby poważne negatywne skutki dla stabilności finansowej lub sfery realnej gospodarki, wówczas możliwe jest odstępstwo od tej zasady. W takiej sytuacji, po otrzymaniu pisemnej rekomendacji od FDIC i Fed, Sekretarz Skarbu w porozumieniu z Prezydentem zatwierdza *systemic risk exception*.

Kryzys SVB wymagał także podjęcia interwencji przez organy nadzorcze w innych krajach, w których bank działał. W Wielkiej Brytanii spółka zależna SVB, po tym jak doświadczyła wzmożonego odpływu depozytów, została przejęta za symbolicznego 1 GBP przez HSBC. Natomiast w Niemczech i Kanadzie podjęto decyzje o likwidacji działających w tych krajach oddziałów SVB.

Koszty kryzysu dla FDIC

W czasie trwającego od marca kryzysu banków regionalnych FDIC do połowy maja br. przeprowadził trzy procedury *resolution* z wykorzystaniem metody P&A (*purchase and assumption*). Wszelkie koszty związane z przeprowadzeniem *resolution* są finansowane z Funduszu Ubezpieczenia Depozytów (DIF), którego stan na koniec 2022 r. wynosił 128 mld USD. Wstępne szacunki kosztów poniesionych w związku z *resolution* prezentowały się następująco:

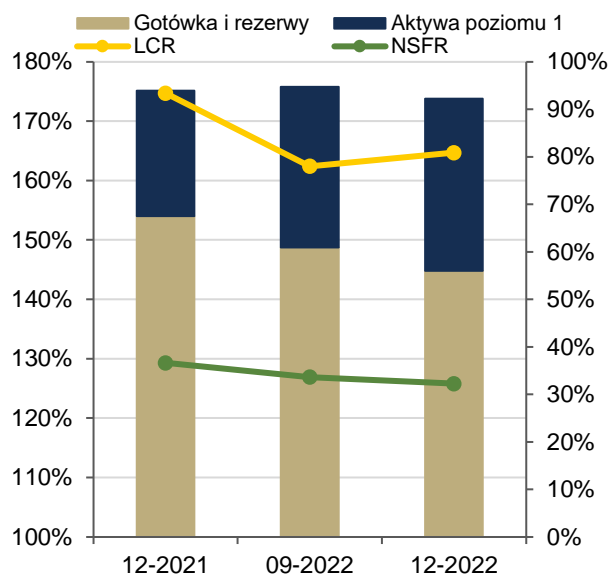
- Silicon Valley Bank – 20 mld USD
- Signature Bank – 2,5 mld USD
- First Republic Bank - 13 mld USD

Początkowo FDIC szacował, iż koszty związane z objęciem ochroną depozytów niegwarantowanych wynikającym z ogłoszenia *systemic risk exception* wyniosą ok. 19,2 mld USD. Jednak 11 maja 2023 r. FDIC poinformował, iż kwota ta została zrewidowana w dół do 15,8 mld USD. Zgodnie z regulacjami, straty DIF wynikające z ubezpieczenia depozytów niegwarantowanych powinny zostać pokryte przez sektor bankowy poprzez wniesienie specjalnej składki (*special assessment*). FDIC zamierza obciążyć specjalną składką banki, które w największym stopniu skorzystały na ogłoszeniu *systemic risk exception*, czyli duże banki z wysokim poziomem niegwarantowanych depozytów. Szacuje się, że 113 banków będzie podlegać specjalnej składce, przy czym banki, których aktywa przekraczają 50 mld USD sfinansują ją w 95%. Z kolei, mniejsze banki (poniżej 5 mld USD aktywów) nie będą obciążone składką. FDIC planuje pobór specjalnej składki przez 8 kwartałów, począwszy od 2024 r.

Banki w UE są w mniejszym stopniu narażone na ryzyko płynności i stopy procentowej niż banki amerykańskie. Wskaźniki płynności krótko- i długoterminowej banków w UE istotnie przekraczają minima regulacyjne (w IV kw. ub. r. średni poziom LCR w UE wyniósł 164,7% i 125,8% w przypadku NSFR, zob. Wykres 1.3). W bankach w UE środki na rachunkach w bankach centralnych stanowią przeciętnie około połowę aktywów płynnych, a źródła finansowania są zdywersyfikowane, z wiodącym udziałem depozytów detalicznych (których znaczna część jest objęta systemem gwarantowania depozytów). Tym niemniej, zaburzenia na rynkach globalnych, spłata przez banki w strefie euro środków z tytułu zapadających operacji refinansujących EBC (*TLTRO - targeted long-term refinancing operations*), jak i możliwość dalszych wzrostów stóp procentowych, w szczególności w strefie euro, mogą oddziaływać w kierunku stopniowego wzrostu kosztów finansowania banków w najbliższych kwartałach. Wpływ wzrostu stóp procentowych na poszczególne banki będzie jednak heterogeniczny, zależny od struktury bilansu i stopnia zabezpieczenia się banków przed tym ryzykiem.

Wysoka niepewność rozwoju sytuacji na świecie, prognozowane niskie tempo wzrostu gospodarczego w 2023 r., nadal podwyższona inflacja i kształtowanie się stóp procentowych na wysokim poziomie mogą doprowadzić do pogorszenia jakości aktywów instytucji finansowych i wzrostu ryzyka kredytowego w sektorze bankowym UE. Zadłużenie przedsiębiorstw na świecie pozostaje na historycznie wysokim poziomie, ich koszt finansowania rośnie, podczas gdy zarówno rentowność jak i ich bufora gotówkowe zbudowane w pandemii COVID-19 spadają. Ponadto zacieśnienie polityki kredytowej przez banki ogranicza dostęp i zwiększa koszty finansowania przedsiębiorstw kredytem. Również ryzyko kredytowe sektora gospodarstw domowych rośnie, co wynika m.in. z ograniczania siły nabywczej wynagrodzeń w warunkach wysokiej inflacji. Powyższe czynniki mogą oddziaływać negatywnie na wyniki finansowe sektora bankowego oraz w kierunku wzrostu ryzyka kredytowego w sektorze bankowym w UE, czego potwierdzeniem jest wyhamowanie w IV kw. ub. r. dotychczasowej tendencji spadkowej wskaźnika kredytów zagrożonych, podczas gdy udział kredytów w tzw. Fazie 2 w portfelach banków utrzymuje się na wysokim poziomie (zob. Wykres 1.4).

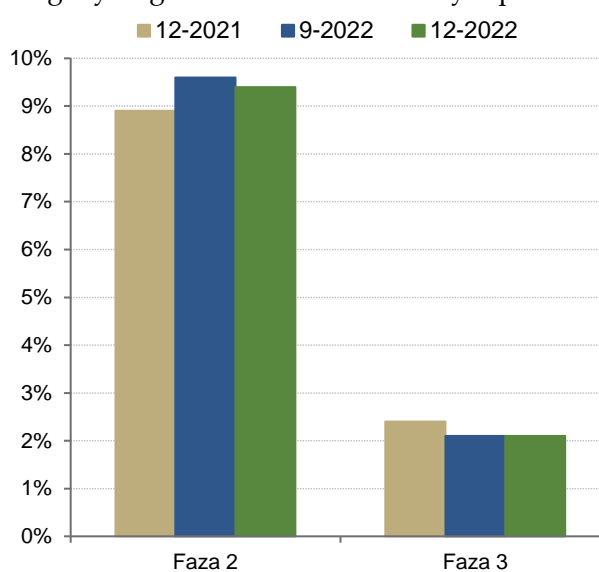
Wykres 1.3 Wskaźniki LCR i NSFR w bankach w UE

Uwagi: wartości liniowe to poziomy LCR i NSFR (lewa skala); wartości podane w kolumnach to udział sumy gotówki, rezerw banków komercyjnych i aktywów poziomu 1 w aktywach płynnych zgodnie z wymogami LCR (prawa skala); wartości „aktywa poziomu 1” oznaczają aktywa charakteryzujące się wyjątkowo wysoką płynnością i jakością kredytową, o których mowa w art. 416 ust. 1 akapit drugi rozporządzenia (UE) nr 575/2013

Źródło: EBA Risk Dashboard 4Q2022.

Wykres 1.4 Udział kredytów w Fazie 2 i 3 według wymogów MSSF 9 w UE w całym portfelu

Uwagi: wartości podane jako udział w ekspozycjach ogółem w danym kraju

Źródło: EBA Risk Dashboard 4Q2022.

Wciąż na wysokim poziomie utrzymuje się ryzyko cyberataku. Wzrosło ono po agresji Rosji na Ukrainę i może destabilizować ciągłość działania krytycznych funkcji w gospodarkach i systemach

finansowych krajów UE, potencjalnie mając skutki systemowe. Zgodnie z analizami EBC⁷, ryzyko cybernetyczne jest jednym z głównych wyzwań stojących obecnie przed instytucjami finansowymi w Europie.

Pomimo wymienionych zagrożeń, odporność sektora bankowego UE na szoki jest wysoka. Świadczą o tym stabilne i relatywnie wysokie poziomy wskaźników adekwatności kapitałowej, oraz umiarkowany poziom dźwigni finansowej. Potwierdzają to również pozytywne wyniki badania i oceny nadzorczej EBC dla banków z unii bankowej w 2022 r.⁸, w tym również w zakresie zarządzania ryzykiem stopy procentowej. Korzystnie na odporność banków w UE wpływa też dalsza poprawa ich rentowności (głównie na skutek wyższego wyniku odsetkowego w efekcie podwyżek stóp procentowych przez banki centralne)⁹. Z kolei potencjalna materializacja ryzyka płynności ograniczana jest przez deklarowaną gotowość banków centralnych na świecie do zapewnienia bankom komercyjnym dostępu do instrumentów wsparcia płynnościowego¹⁰.

1.2. Sytuacja makroekonomiczna w Polsce

Po okresie silnej odbudowy aktywności gospodarczej, od II kw. 2022 r. Polska znajduje się w fazie osłabienia koniunktury pozostając pod wpływem globalnego szoku podażowego, wzmocnianego skutkami agresji Rosji na Ukrainę. Tempo wzrostu PKB w III i IV kw. 2022 r. obniżyło się odpowiednio do 3,9% r/r i 2,3% r/r (wobec 6,1% r/r w II kw. ub.r.), przy wyraźnym spadku dynamiki konsumpcji odzwierciedlającym negatywny wpływ inflacji na siłę nabywczą gospodarstw domowych oraz pesymistyczne nastroje konsumentów. Skalę spadku PKB w tym okresie ograniczał natomiast rosnący wkład eksportu netto.

Inflacja CPI w Polsce w ostatnich miesiącach uległa obniżeniu, choć pozostaje na wysokim poziomie. Roczna dynamika cen towarów i usług konsumpcyjnych, po wzroście o 18,4% w lutym br., w marcu i kwietniu obniżyła się odpowiednio do 16,1% i 14,7%¹¹, czemu sprzyjał spadek inflacji cen energii głównie na skutek efektu bazy związanego z silnym wzrostem cen paliw, opału i gazu ciekłego w ub.r., tj. po wybuchu rosyjskiej agresji na Ukrainę. Na utrzymujące się wysokie tempo wzrostu cen konsumenta – pomimo słabnącej dynamiki popytu – wciąż oddziałuje presja kosztowa związana z

⁷ EBC, Aggregated results of SREP 2022, Frankfurt 2023 oraz EBC, SSM supervisory priorities 2023-2025, Frankfurt 2023

⁸ Szczegółowe wyniki oceny BION w unii bankowej pod adresem: <https://www.bankingsupervision.europa.eu/press/pr/date/2023/html/ssm.pr230208~8971619db2.en.html>.

⁹ Mimo to, wskaźnik rentowności kapitału własnego pozostaje nieznacznie poniżej szacowanego kosztu kapitału. Por. EBA, Risk assessment of the European banking system, December 2022.

¹⁰ Komunikaty EBC dostępne pod adresami:

https://www.ecb.europa.eu/press/pr/date/2023/html/ecb.pr230319_1~8d62af24ac.en.html oraz <https://www.ecb.europa.eu/press/pr/date/2023/html/ecb.pr230319~744758829c.en.html>.

¹¹ Dane za kwiecień br. na podstawie szybkiego szacunku GUS z 28 kwietnia br.

wysokimi cenami energii, a także przeszłe zaburzenia w globalnych sieciach podaży i transporcie międzynarodowym. Skalę bieżącej inflacji ograniczają natomiast działania antyinflacyjne rządu.

Zgodnie z marcową „Projekcją inflacji i PKB” – przygotowaną przy założeniu niezmiennych stóp procentowych NBP¹² – tempo wzrostu gospodarczego w br. ukształtuje się na poziomie 0,9% r/r (wobec 5,1% r/r w 2022 r. według danych GUS). Krajowa koniunktura w najbliższych kwartałach pozostawać będzie pod rozłożonym w czasie wpływem silnego negatywnego szoku podażowego odzwierciedlonego w wysokim poziomie cen wielu surowców oraz dóbr i usług. W 2023 r. krajowy wzrost gospodarczy będzie ograniczać również istotne obniżenie dynamiki PKB za granicą oraz stopniowo materializujące się skutki dotychczasowych podwyżek stóp procentowych NBP. Skalę obniżenia dynamiki krajowego PKB będą łagodzić zmiany polityki fiskalnej osłabiające negatywny wpływ wysokich cen energii na gospodarstwa domowe, podmioty wrażliwe i przedsiębiorstwa. Pod wpływem stopniowego wygasania negatywnych szoków podażowych oraz odbudowy aktywności za granicą, w latach 2024-2025 wzrost gospodarczy nieznacznie przyspieszy (do poziomu odpowiednio 2,1% r/r i 3,1% r/r). Zgodnie ze wskazaniami projekcji, do końca 2025 r. PKB w Polsce będzie jednak kształtować się poniżej swojego potencjału, co będzie oddziaływać w kierunku spadku inflacji CPI w najbliższych latach.

W latach 2023-2025, wraz z wygasaniem wpływu negatywnych szoków podażowych, przy kształtującej się w tym okresie na obniżonym poziomie presji popytowej, inflacja CPI obniży się. Pomimo oczekiwanego stopniowego spadku, zgodnie z marcową projekcją, dynamika cen konsumenta dopiero w II połowie 2025 r. powróci do przedziału odchyień od celu inflacyjnego NBP określonego jako 2,5% +/- 1 pkt proc. Obecny okres najwyższej od wielu lat inflacji zwiększa bowiem jej persystencję poprzez wzrost krótkookresowych oczekiwań inflacyjnych przekładających się na utrzymującą się na podwyższonym poziomie presję płacową oraz zwiększoną akceptację dla wzrostu cen w wielu sektorach gospodarki.

Przyszła sytuacja gospodarcza oraz ścieżka inflacji CPI w Polsce są w znacznym stopniu uzależnione od makroekonomicznych skutków agresji Rosji na Ukrainę. Dodatkowym istotnym czynnikiem ryzyka z otoczenia polskiej gospodarki są efekty zacieśniania polityki pieniężnej przez główne banki centralne dla gospodarki globalnej. Oprócz uwarunkowań zewnętrznych ważne źródło niepewności stanowi również skala i zakres przyszytych działań osłonowych rządu.

1.3. Rynki finansowe

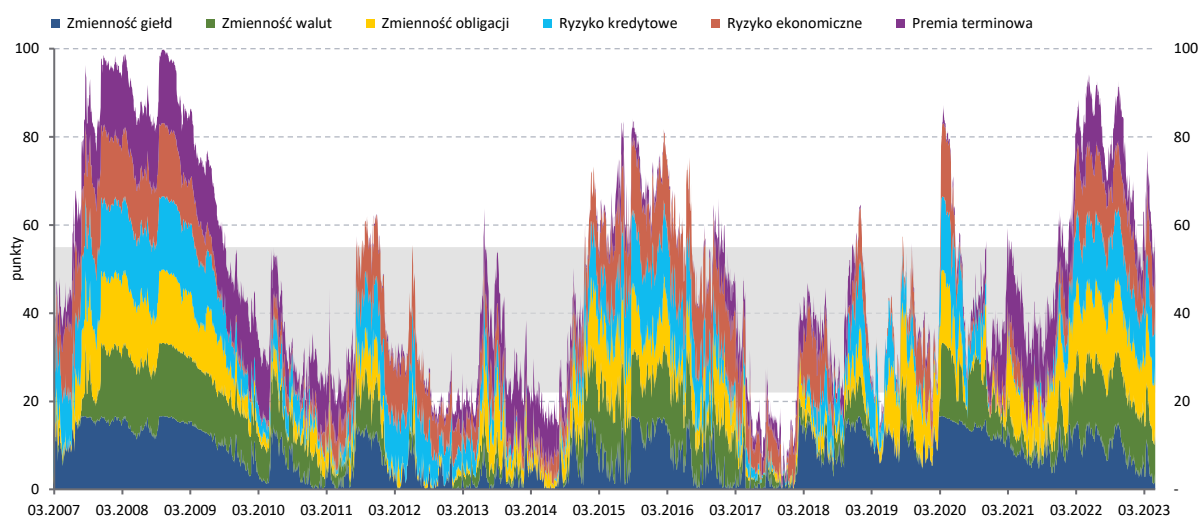
1.3.1. Otoczenie międzynarodowe

Pozytywne nastroje panujące na globalnych rynkach finansowych od początku roku uległy zmianie w marcu, gdy premia za ryzyko istotnie wzrosła. Początkowy spadek wyceny ryzyka był związany ograniczeniem obaw o wystąpienie globalnej recesji i oczekiwaniami inwestorów na szybkie zakończenie cyklu podwyżek stóp procentowych przez główne banki centralne. Sytuacja uległa gwałtownej

¹² Projekcja została przygotowana przy założeniu niezmiennych stóp procentowych NBP z uwzględnieniem danych dostępnych do 28 lutego 2023 r. (przyjęto zatem, że poziom stopy referencyjnej wynosi 6,75%).

zmianie wraz ujawnieniem się problemów banków regionalnych w USA (zob. Ramka 1.1), co negatywnie wpłynęło na postrzeganie sytuacji banków w Europie, a w szczególności spowodowało utratę zaufania do stabilności banku Credit Suisse. Doprowadziło to do znacznego, choć przejściowego, wzrostu awersji do ryzyka i ucieczki inwestorów do bezpiecznych aktywów (zob. Wykres 1.5). Ponadto wzrosły obawy inwestorów o możliwość negatywnego wpływu zaburzeń w sektorze finansowym na dynamikę gospodarki światowej. To z kolei, przy utrzymujących się wysokich odczytach wskaźników inflacji, ograniczyło skalę oczekiwanego zacieśnienia monetarnego, co w większym stopniu dotyczyło USA niż strefy euro. Utrzymująca się wysoka niepewność co do przyszłego tempa wzrostu gospodarczego i inflacji dodatkowo przekładała się na wzrost awersji do ryzyka, przy czym największe przeceny w okresie wystąpienia zaburzenia w sektorze bankowym, dotyczyły aktywów instytucji finansowych. Natomiast wojna w Ukrainie aktualnie nie wpływa istotnie na wyceny aktywów finansowych.

Wykres 1.5. Indeks ryzyka na globalnych rynkach finansowych

Uwagi: indeks ryzyka oszacowany na podstawie znormalizowanych rozkładów empirycznych miar wybranych kategorii ryzyka, wg wag wyznaczonych na podstawie analizy głównych składowych: zmienności giełd – indeks VIX, zmienności obligacji – indeks MOVE, zmienności walut – indeks JPM G7 volatility, ryzyka ekonomicznego – TED spread, ryzyka kredytowego - spread kredytowy obligacji korporacyjnych; szary obszar oznacza poziom neutralny względem ryzyka, poniżej 22 pkt – apetyt na ryzyko, powyżej 55 pkt – awersja do ryzyka.

Źródło: dane Bloomberg, opracowanie własne na podstawie Morgan Stanley Research „EM Risk Indicator: A Regime-Switching Model Approach”.

1.3.2. Rynek finansowy w Polsce

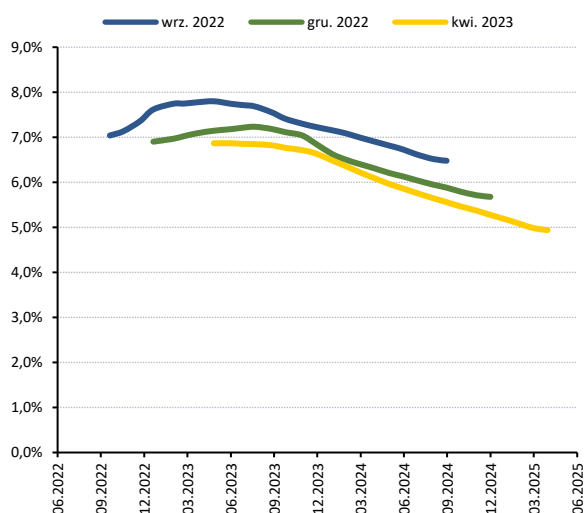
Oczekiwania rynkowe na dalszy wzrost stóp procentowych NBP uległy wygaszeniu. Sprzyjało temu prognozowane spowolnienie inflacji, jak również obniżenie oczekiwanych, docelowych poziomów stóp procentowych w USA i strefie euro. W efekcie kontrakty FRA zaczęły uwzględniać możliwość obniżki stóp procentowych NBP na początku 2024 roku (zob. Wykres 1.6).

Obserwowany od końca października ub.r. spadek rentowności obligacji z rekordowego poziomu 9% spowodowany był obniżeniem oczekiwanego poziomu stóp procentowych NBP i spadkiem awersji do ryzyka na globalnych rynkach finansowych (zob. Wykres 1.7). Dodatkowo, niepewność

co do skutków problemów w sektorze bankowym USA i kryzysu Credit Suisse, przełożyła się na wzrost atrakcyjności bezpiecznych aktywów. Kolejne podwyżki stopy procentowej przez EBC i malejący dysparytet stóp procentowych między Polską a strefą euro, przełożył się na spadek różnicy pomiędzy rentownością obligacji polskich, emitowanych zarówno w złotych jak i w euro, a rentownością niemieckich obligacji rządowych.

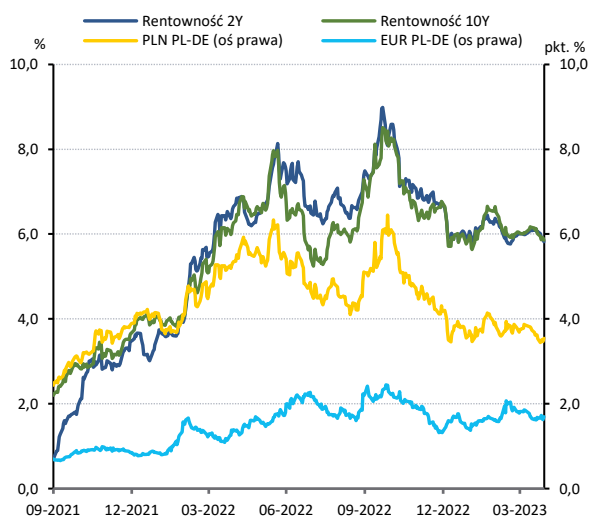
Przez większość analizowanego okresu kurs złotego w relacji do euro i CHF pozostawał stabilny a następnie ulegał aprecjacji pod wpływem silnych fundamentów makroekonomicznych i poprawy salda obrotów bieżących Polski. Zmienność oraz przedział zmiany kursu złotego w relacji do euro i CHF uległy istotnemu zmniejszeniu (zob. Wykres 1.8).

Wykres 1.6. Zmiany oczekiwanej stawki WIBOR 1M implikowanej z FRA

Źródło: Thomson Reuters, obliczenia własne.

Wykres 1.7. Rentowność SPW i różnica do obligacji Niemiec

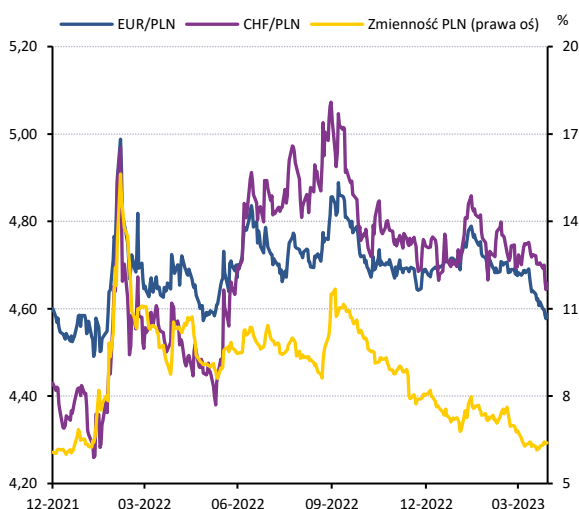

Uwagi: różnica rentowności obligacji polskich w walucie krajowej i w euro do niemieckich obligacji skarbowych.

Źródło: Thomson Reuters.

Krajowy rynek akcji pozostawał w I kw. br. w trendzie horyzontalnym po dynamicznym odbiciu w IV kw. ub.r. z poprzednio obserwowanych niskich poziomów wycen akcji. Na tle rynku akcji pozytywnie wyróżniały się wyceny banków rosnące dzięki wysokim przychodom odsetkowym i niskim kosztom ryzyka kredytowego, pomimo niepewności dot. kontynuacji obowiązywania „wakacji kredytowych”. Jednak publikacja opinii rzeczownika TSUE w lutym br. i wyprzedaż akcji banków w USA i Europie spowodowała ich istotną, ale przejściową, przecenę w marcu br. (zob. Wykres 1.9).

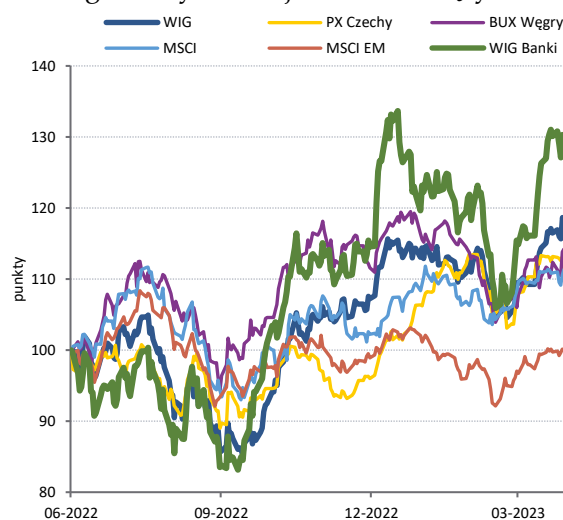
Wykres 1.8. Kurs złotego względem EUR i CHF oraz implikowana zmienność EUR/PLN

Uwaga: zmienność kursu EUR/PLN implikowana z opcji 3M.

Źródło: Thomson Reuters.

Wykres 1.9. Zmiany indeksu WIG na tle indeksów regionalnych i krajów wschodzących

Uwaga: indeksy akcji: globalny (MSCI), wybranych rynków wschodzących (MSCI EM), WIG, WIG Banki, PX i BUX zostały znormalizowane do 100 na koniec czerwca 2022 r.

Źródło: Thomson Reuters.

Ramka 1.2. Wyzwania związane z procesem zastąpienia wskaźników WIBOR przez wskaźnik WIRON lub wyliczane na jego podstawie indeksy składane

Wykorzystywane w umowach oraz instrumentach finansowych wskaźniki WIBOR zostaną zastąpione przez wskaźnik WIRON lub wyliczane na jego podstawie indeksy składane¹³. Wydane przez KNF w grudniu 2020 r. zezwolenie dla GPW Benchmark S.A. na prowadzenie działalności jako administrator kluczowego wskaźnika referencyjnego stopy procentowej¹⁴ potwierdza, że metoda opracowywania przez ten podmiot wskaźnika WIBOR jest zgodna z rozporządzeniem BMR¹⁵ i tym samym zapewnia rzetelność oraz wiarygodność tego wskaźnika. Nie ma zatem podstaw prawnych ani ekonomicznych do negowania prawidłowości jego wyznaczania. Koordynowane przez powołaną w lipcu 2022 r. Narodową Grupę Roboczą ds. reformy wskaźników referencyjnych (NGR) uporząd-

¹³ WIRON jest wskaźnikiem O/N. Wyznaczane na jego podstawie indeksy składane (na predefiniowane terminy lub jednopodstawowy na dowolny termin) pozwalają stworzyć strukturę terminową, która umożliwi zastosowanie ich w umowach i instrumentach finansowych.

¹⁴ Decyzja KNF dostępna pod adresem: https://dziennikurzedowy.knf.gov.pl/DU_KNF/2020/32/akt.pdf.

¹⁵ Rozporządzenie PE i Rady (UE) 2016/1011 z dnia 8 czerwca 2016 r. w sprawie indeksów stosowanych jako wskaźniki referencyjne w instrumentach finansowych i umowach finansowych lub do pomiaru wyników funduszy inwestycyjnych i zmieniające dyrektywę 2008/48/WE i 2014/17/UE oraz rozporządzenie (UE) nr 596/2014 (Dz. Urz. UE L171 z 2016 r., s. 1, z późn. zm.).

kowe zastąpienie wskaźników WIBOR wynika z realizacji rekomendacji organizacji międzynarodowych dotyczących odchodzenia od wskaźników typu IBOR na świecie, strukturalnych uwarunkowań krajowego rynku transakcji lokacyjnych oraz działań podejmowanych w innych jurysdykcjach. We wrześniu 2022 r. Komitet Sterujący NGR zdecydował o wyborze WIRON jako wskaźnika alternatywnego dla WIBOR oraz zatwierdził Mapę Drogową procesu wspomnianego zastąpienia¹⁶, zgodnie z którą wskaźniki WIBOR przestaną być kalkulowane i publikowane w 2025 r.

Zastąpienie wskaźników WIBOR w funkcjonujących umowach, niezawierających odpowiednich klauzul awaryjnych opisujących procedury postępowania w sytuacji likwidacji stosowanych w nich wskaźników, może nastąpić albo przez dobrowolne aneksowanie tych umów, albo na drodze regulacyjnej. Dotyczy to w szczególności umów zawartych z podmiotami niefinansowymi, w tym klientami indywidualnymi, oraz wyemitowanych obligacji, bowiem *gross* transakcji instrumentami pochodnymi na stopy procentowe zawartych między instytucjami finansowymi funkcjonuje na podstawie dokumentacji ISDA¹⁷, a transakcje rozliczane przez CCP będą objęte klauzulami awaryjnymi zawartymi w dokumentacji tych podmiotów. Publikowane przez NGR rekomendacje mają na celu wskazanie podmiotom rynku finansowego dobrych praktyk w zakresie zastępowania odniesień do wskaźników WIBOR w istniejących umowach (tzw. portfel historyczny) na zasadzie dobrowolnych uzgodnień między stronami tych umów, np. przez podpisywanie aneksów wprowadzających stosowne klauzule awaryjne. Do wszystkich pozostałych umów, które w momencie trwałego zaprzestania publikacji wskaźnika WIBOR nie będą miały wspomnianych klauzul, zastosowanie mogłyby mieć przepisy rozporządzenia Ministra Finansów, określającego zamiennik dla tego wskaźnika, metodę ustalania spreadu korygującego strukturalne różnice między wskaźnikiem zastępowanym a jego zamiennikiem, odpowiednie istotne zmiany dostosowawcze oraz datę albo daty rozpoczęcia stosowania zamiennika. Uprawnienia dla KE oraz krajowych organów państw UE do wskazywania zamienników dla wskaźników kluczowych wynikają z nowelizacji rozporządzenia BMR¹⁸. Z takiego uprawnienia skorzystała już KE, wydając w 2021 r. rozporządzenie wykonawcze, które określiło zamiennik dla wskaźnika CHF LIBOR. Z kolei przesłanki do regulacyjnego zastąpienia w istniejących umowach kluczowego dla jednego kraju członkowskiego wskaźnika referencyjnego, takiego jak WIBOR, są określone w art. 23c rozporządzenia BMR.

¹⁶ Dokument NGR dostępny pod adresem: https://www.knf.gov.pl/knf/pl/komponenty/img/mapa_drogowa_procesu_zastapienia_wskaznikow_referencyjnych_79725.pdf.

¹⁷ Zmiany w 2021 ISDA Interest Rate Derivatives Definitions oraz ISDA 2020 IBOR Fallbacks Protocol wprowadzają stosowne klauzule awaryjne na wypadek trwałego zaprzestania publikacji wskaźnika WIBOR.

¹⁸ Rozporządzenie PE i Rady (UE) 2021/168 z dnia 10 lutego 2021 r. w sprawie zmiany rozporządzenia (UE) 2016/1011 w odniesieniu do wyłączenia dotyczącego niektórych walutowych wskaźników referencyjnych spot państw trzecich i wyznaczenia zamienników niektórych wskaźników referencyjnych, których opracowywania się zaprzestaje oraz w sprawie zmiany rozporządzenia (UE) nr 648/2012 (Dz. Urz. UE L49 z 2021 r., s. 1).

Zamiana WIBOR na WIRON może powodować przejściowe trudności instytucji finansowych w efektywnym zabezpieczeniu się przed ryzykiem stopy procentowej. Ma to związek z zastąpieniem wskaźników WIBOR, których wysokość jest znana na początku okresu odsetkowego (*forward looking*), przez obliczane w wyniku złożenia obserwowanych codziennie wskaźników WIRON indeksy składane, których wysokość jest wyznaczana dopiero na koniec okresu (*backward looking*). O ile metody obliczania oprocentowania w nowych umowach można kształtować w sposób, który zapewniłby dużą zbieżność okresu obserwacji i okresu odsetkowego, a tym samym wysoką skuteczność instrumentów pochodnych w ograniczaniu ryzyka stopy procentowej, o tyle w przypadku portfela historycznego zasady konwersji istniejących umów mogą przewidywać sposób kalkulacji odsetek odmienny niż obowiązujący standard dla transakcji OIS, stosowanych w celu zabezpieczenia się przed ryzykiem stopy procentowej. Niezależnie od tego efektywność takich transakcji będzie zależała od istnienia płynnego rynku instrumentów pochodnych na wskaźnik WIRON lub wyliczane na jego podstawie indeksy składane. Wykształcenie się tego rynku może zależeć m.in. od dynamiki wprowadzania przez banki krajowe do swojej oferty nowych produktów odwołujących się do nowego wskaźnika, skali emisji bazujących na nim obligacji o zmiennym oprocentowaniu, jak również zapewnienia przez podmioty infrastruktury rynku finansowego (w szczególności organizatorów obrotu oraz CCP) możliwości obsługi transakcji opartych na WIRON.

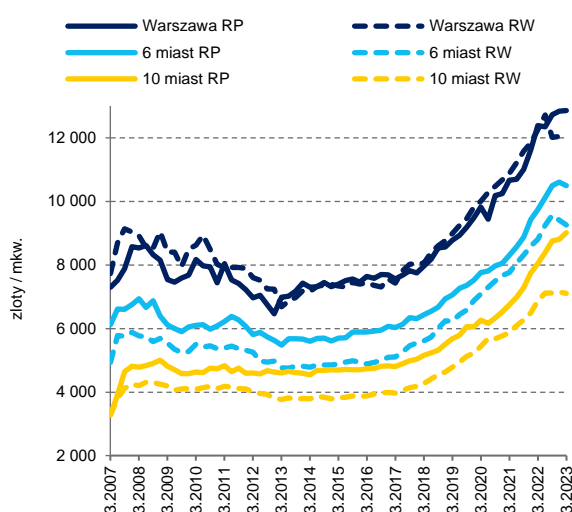
Płynne zastąpienie wskaźników WIBOR przez wskaźnik WIRON lub wyliczane na jego podstawie indeksy składane wymaga odpowiedniego przygotowania i zaangażowania wszystkich uczestników rynku oraz interesariuszy wspomnianych wskaźników. W szczególności kluczowe dla powodzenia procesu zamiany wskaźników jest: upowszechnienie świadomości przebiegu tego procesu i jego możliwych konsekwencji, nasilenie aktywności podmiotów sektora finansowego oraz emitentów obligacji w zakresie oferowania nowych produktów opartych na WIRON, rozwijanie wskaźników, które mogłyby stanowić wskaźniki alternatywne dla WIRON (m.in. na potrzeby wypełnienia obowiązków wynikających z art. 28 rozporządzenia BMR) oraz zwiększanie płynności rynku transakcji OIS na ten wskaźnik.

W sytuacji gdyby znaczna część istniejących umów, w których stosowane są wskaźniki WIBOR, podlegała konwersji na drodze regulacyjnej, istotne będzie zapewnienie braku uprzywilejowania którejkolwiek ze stron umów. Spread korygujący przyjęty w rozporządzeniu MF powinien być ustalany zgodnie z międzynarodowymi standardami i powinien być jednolity dla różnych produktów. Gdyby stało się inaczej, w przypadku umów kredytowych mogłoby to wiązać się z negatywnym wpływem na wynik finansowy banków, a w przypadku np. obligacji mogłoby zmniejszyć zaufanie inwestorów do emitentów. Ponadto wskazane byłoby, aby określone we wspomnianym rozporządzeniu zasady konwersji umożliwiały utrzymanie przez banki istniejących połączeń w ramach ramachowości zabezpieczeń, tak aby uniknąć konieczności jednorazowego rozpoznania przez te podmioty wpływu zmiany na wynik finansowy, co mogłoby wiązać się z poniesieniem przez nie znacznych strat.

1.4. Rynek nieruchomości¹⁹

W II półroczu 2022 r. na rynku mieszkaniowym obserwowano stabilizację aktywności i poszukiwanie nowego punktu równowagi po istotnej korekcie popytu. Hamowanie popytu wpłynęło na spowolnienie cen nominalnych i spadek cen w ujęciu realnym. Dynamiki cen transakcyjnych korygowane wzrostem CPI oraz dynamiką wynagrodzeń spadły, najwięcej w Gdańsku. Utrzymał się popyt na mieszkania starsze, lepiej położone, ale mniejsze.

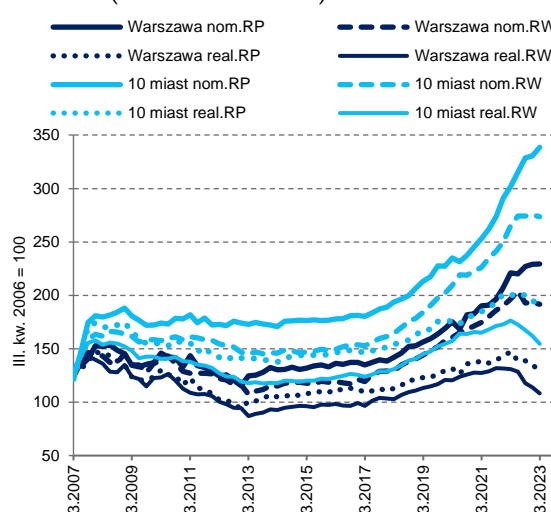
Wykres 1.10. Ceny transakcyjne mieszkań na rynku pierwotnym (RP) i wtórnym (RW) w wybranych grupach miast w Polsce

Uwaga: 6 miast obejmuje Gdańsk, Gdynię, Kraków, Łódź, Poznań i Wrocław, a 10 miast obejmuje Białystok, Bydgoszcz, Katowice, Kielce, Lublin, Olsztyn, Opole, Rzeszów, Szczecin i Zieloną Górę.

Źródło: NBP.

Wykres 1.11. Indeks dynamiki nominalnej i realnej cen transakcyjnych mieszkań na rynku pierwotnym (RP) i wtórnym (RW) w Warszawie i 10. Miastach (III kw. 2006=100)

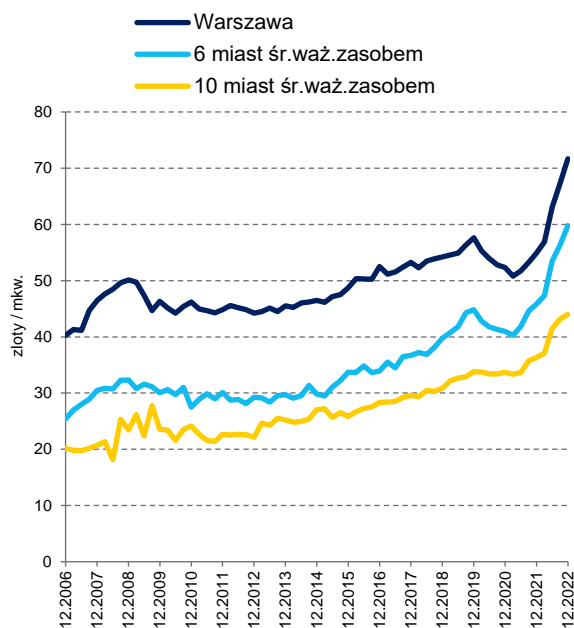
Źródło: NBP.

Stawki czynszów w największych miastach nadal rosły wobec utrzymującego się istotnego zainteresowania najmem (m.in. studenci i pracownicy mobilni wraz z emigrantami wojennymi), przy ograniczeniu podaży nowych mieszkań na wynajem. Pomimo tego wzrostu, miesięczny czynsz najmu jest nadal tańszy od raty zakupu własnego mieszkania finansowanego kredytem. Opłacalność wynajmu jest nadal wyższa od oprocentowania depozytów, jednak niższa od obligacji skarbowych. Te okoliczności sprawiają, że potencjalni inwestorzy są cały czas zainteresowani inwestycją w wynajem.

¹⁹ Szerzej o bieżącej sytuacji w sektorze nieruchomości w Polsce w opracowaniu „Informacja o cenach mieszkań i sytuacji na rynku nieruchomości mieszkaniowych i komercyjnych w Polsce w IV kwartale 2022 r.”, dostępnym na stronie internetowej banku: <https://nbp.pl/publikacje/cykliczne-materialy-analityczne-nbp/rynek-nieruchomosci/informacja-kwartalna/>

W 2022 r. notowano spadek liczby sprzedanych kontraktów na budowę mieszkań na tle średniej z ostatnich lat. Zjawisko to należy wiązać ze spadkiem siły nabywczej przeciętnych gospodarstw domowych oraz wyższym kosztem i wymogami związanymi z dostępnością kredytów. W rezultacie czas wyprzedaży całego zasobu mieszkań wystawionych na rynku pierwotnym znacząco wzrósł w ostatnim okresie.

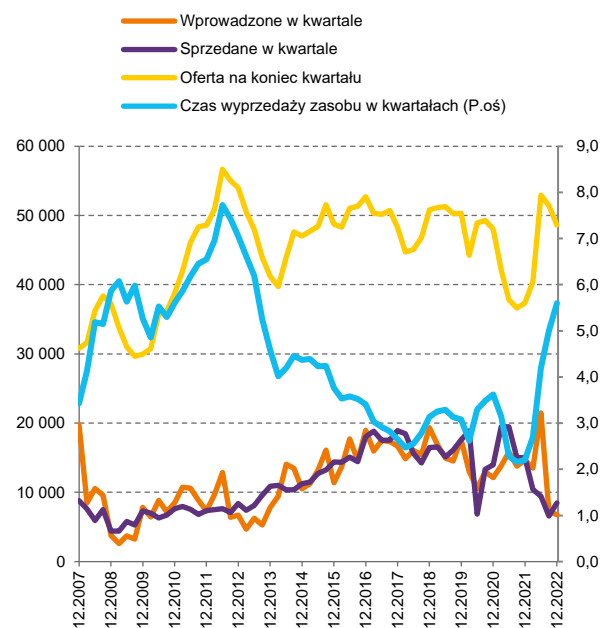
Wykres 1.12. Średnie (ofertowe i transakcyjne) stawki czynszu najmu w wybranych grupach miast w Polsce

Uwaga: 6 miast obejmuje Gdańsk, Gdynię, Kraków, Łódź, Poznań i Wrocław, a 10 miast obejmuje Białystok, Bydgoszcz, Katowice, Kielce, Lublin, Olsztyn, Opole, Rzeszów, Szczecin i Zieloną Górę.

Źródło: NBP.

Wykres 1.13. Czas wyprzedaży oferty, liczba mieszkań wprowadzanych na pierwotny rynek, sprzedanych i znajdujących się w ofercie na sześciu największych rynkach Polski

Źródło: NBP.

Rynek nieruchomości komercyjnych funkcjonuje obecnie w podobny sposób jak przed pandemią, jednak ograniczenia pandemiczne przyspieszyły zmiany obserwowane wcześniej. W obliczu rosnącego udziału pracy zdalnej najemcy komercyjni zgłaszają mniejszy popyt na powierzchnie biurowe. Wyjątkiem są dobrze zlokalizowane, pod względem komunikacyjnym, biurowce o wysokiej jakości, szczególnie te spełniające wymogi klimatyczne. Praca zdalna oraz rozwój handlu przez Internet wpływa negatywnie na zapotrzebowanie na powierzchnie handlowe. W konsekwencji obserwuje się spowalniającą podaż nowych powierzchni biurowych, stagnację w podaży nowych powierzchni handlowych i wciąż rosnącą podaż powierzchni magazynowych. Wartość zasobu nieruchomości jest wciąż

względnie mała a zaangażowanie polskich banków w sektor nieruchomości komercyjnych jest niewielkie w stosunku do ich aktywów²⁰.

O względnie stabilnej sytuacji na rynku nieruchomości komercyjnych mogą też świadczyć wskaźniki ryzyka kredytowego finansowania nieruchomości komercyjnych. Udział kredytów w Fazie 2 dla nieruchomości biurowych i handlowo-usługowych spadał od II kw. 2022 r., a w przypadku nieruchomości biurowych wrócił do poziomów obserwowanych przed pandemią. (zob. rozdział 2.1 oraz Wykres 2.9). Względnie stabilna sytuacja może wydawać się nieoczywista na tle problemów rynku nieruchomości komercyjnych na świecie. Wynika ona między innymi z tego, że zasób nieruchomości komercyjnych w Polsce jest wciąż mały oraz względnie rozproszony po kraju.

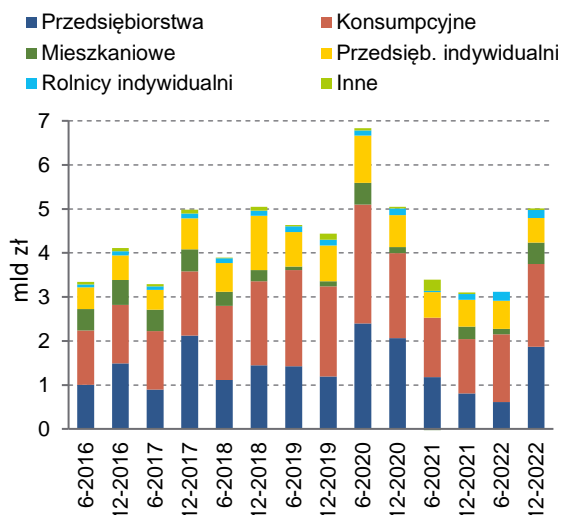
²⁰ Wartość nieruchomości komercyjnych w Polsce na koniec 2021 r. szacowana jest na 355 mld zł (por. Raport o sytuacji na rynkach nieruchomości mieszkaniowych i komercyjnych w Polsce w 2021). Ekspozycja sektora finansowego na nieruchomości dla przedsiębiorstw (kredyty dla deweloperów mieszkaniowych, na nieruchomości biurowe, handlowe, magazynowe i inne) występuje w dwóch głównych formach (por. definicje Europejskiej Rady Ryzyka Systemowego). Pierwsza jest związana z finansowaniem danej nieruchomości przez udzielony na nią kredyt, Wartość kredytów zaciągniętych na ten cel na koniec 2022 r. wynosiła 71 mld zł. Drugą formą ekspozycji banków są kredyty zaciągnięte przez przedsiębiorstwa na różne cele, ale zabezpieczone na nieruchomościach. Wartość bilansowa brutto części ekspozycji w pełni zabezpieczonej hipoteką na koniec 2022 r. wynosiła 149 mld zł, uwzględniała w znacznej części kredyty udzielone na cel zakupu lub budowy nieruchomości komercyjnych. Można szacować, że przedsiębiorstwa zaciągnęły około 78 mld zł kredytów zabezpieczonych hipotecznie na inne cele nie związane z zabezpieczeniem, w tym kredyty obrotowe oraz na cele inwestycyjne. Skalę zaangażowania banków w sektor nieruchomości komercyjnych można uwidocznic, gdy porówna się te kredyty do łącznej wartości kredytów udzielonych przedsiębiorstw, które pod koniec 2022 r. wynosiły 435 mld zł. Kredyty na zakup lub budowę nieruchomości komercyjnych stanowią 16% kredytów udzielonych przedsiębiorcom, natomiast kredyty zabezpieczonych hipotecznie stanowią 34% kredytów dla przedsiębiorstw.

2. Główne obszary ryzyka w sektorze bankowym

2.1. Ryzyko kredytowe

Oslabienie koniunktury gospodarczej obserwowane od II półrocza 2022 r. oraz wyższe koszty obsługi kredytów znalazły odzwierciedlenie we wzroście opóźnień w spłacie oraz strat kredytowych dla większości rodzajów kredytów (zob. Wykres 2.1-Wykres 2.4). Krótkie i średnie opóźnienia w spłacie kredytów osiągnęły poziomy zbliżone do tych obserwowanych przed pandemią Covid 19. Na osłabienie zdolności przedsiębiorstw do obsługi kredytów wpłynęło pogorszenie sytuacji finansowej firm²¹, m.in. wskaźników płynności i rentowności, w warunkach spowolnienia gospodarczego. Wskaźniki te znajdują się jednak nadal na relatywnie wysokich poziomach – zbliżonych lub wyższych niż przed pandemią.

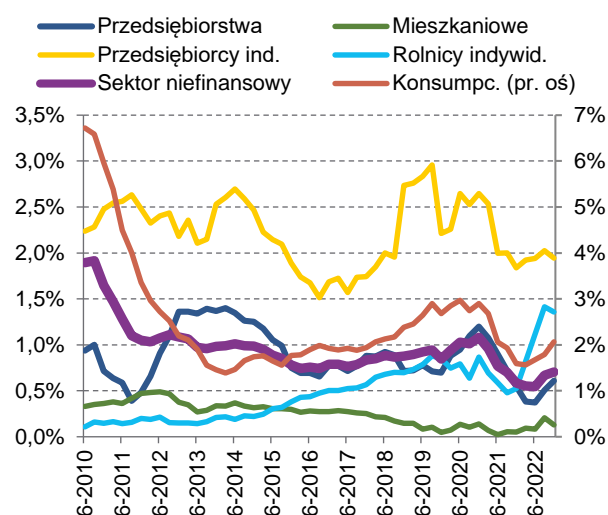
Wykres 2.1. Straty kredytowe w podziale na półrocza

Uwagi: na tym i następnym wykresach: dane dla kredytów dla przedsiębiorców i rolników indywidualnych z wyłączeniem kredytów mieszkaniowych, dane o stratach kredytowych w kredytach mieszkaniowych po wyłączeniu wpływu księgowanych w kilku bankach w ciężar strat kredytowych kosztów odpisów na ryzyko prawne kredytów walutowych.

Źródło: NBP.

Wykres 2.2. Relacja strat kredytowych do kredytów netto

Uwaga: dane annualizowane.

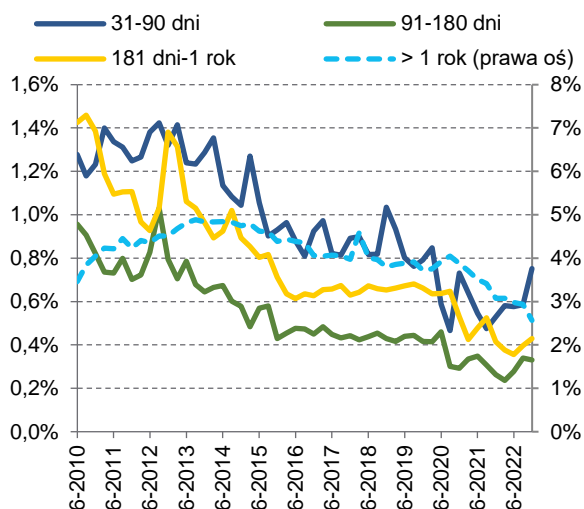
Źródło: NBP.

Z kolei niekorzystny wpływ na sytuację sektora gospodarstw domowych miał realny spadek płac i wzrost kosztów utrzymania. Jednocześnie bezrobocie, które najsilniej determinuje zdolność gospodarstw domowych do obsługi kredytów, pozostawało nadal na bardzo niskim poziomie. Zdolność do

²¹ Przytaczane w tym rozdziale informacje i oceny nt. sytuacji przedsiębiorstw badanych przez NBP, ich popytu na kredyt i przyczyn jego zmian pochodzą z publikacji NBP: „Szybki Monitoring NBP. Analiza sytuacji sektora przedsiębiorstw”, kwiecień 2023 r. i poprzednich jego edycji, NBP, dostępne na www.nbp.pl. Oceny dot. sytuacji gospodarstw domowych – na podstawie „Raportu o inflacji. Marzec 2023 r.”.

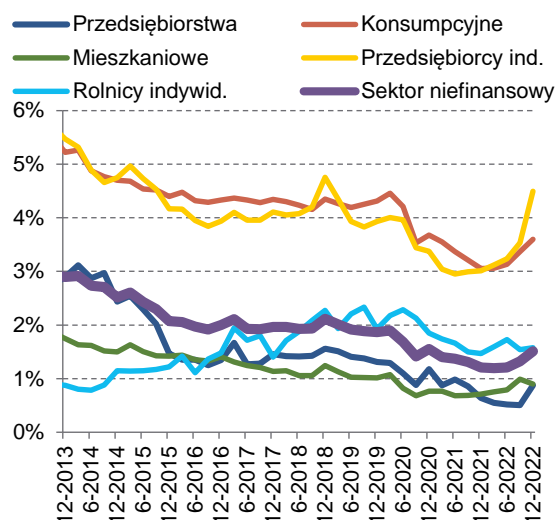
splaty, zarówno kredytów dla gospodarstw domowych, jak i dla przedsiębiorstw obniżały wysokie koszty obsługi kredytów, wynikające z utrzymujących się względnie wysokich stóp procentowych. W przypadku kredytobiorców mieszkaniowych wpływ ten ograniczały wakacje kredytowe i możliwość skorzystania z pomocy FWK.

Wykres 2.3. Udziały opóźnionych w spłacie kredytów dla sektora niefinansowego w poszczególnych przedziałach opóźnień

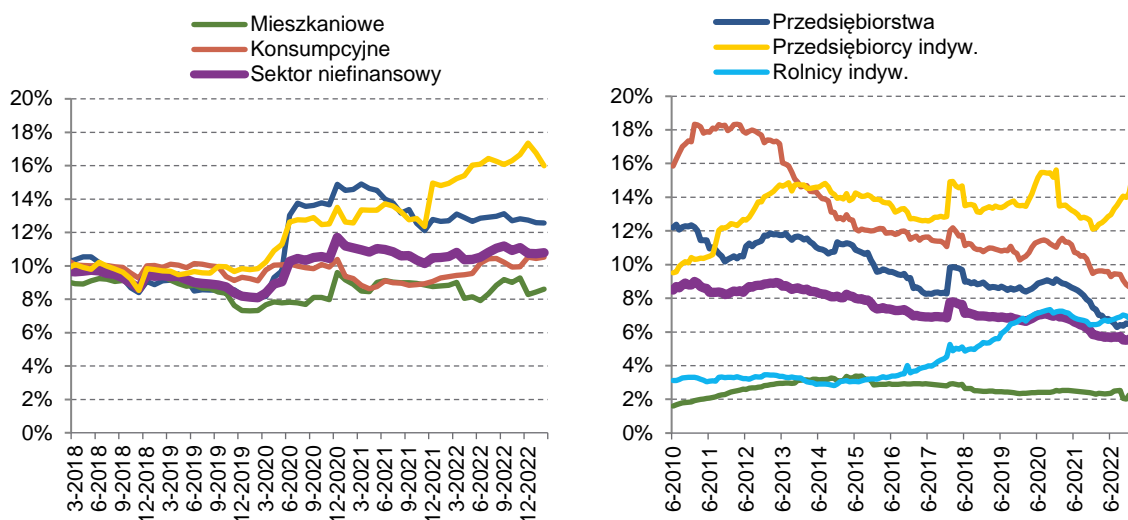
Źródło: NBP.

Wykres 2.4. Udziały krótkich i średnich opóźnień w spłacie (31 dni do 1 roku) w poszczególnych rodzajach kredytów oraz dla całego agregatu kredytów dla sektora niefinansowego

Źródło: NBP.

Wykres 2.5. Udział kredytów w fazie 2 (lewy panel) i fazie 3 (prawy panel) w poszczególnych rodzajach kredytów oraz dla całego agregatu kredytów dla sektora niefinansowego

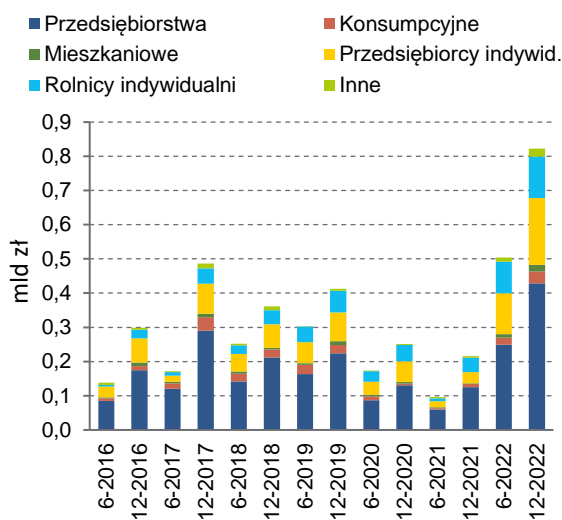

Uwagi: udział kredytów w 2 fazie - dane dla banków stosujących MSR/MSSF. Udział kredytów w 3 fazie (wskaźnik kredytów zagrożonych) – dane dla całego sektora bankowego.

Źródło: NBP.

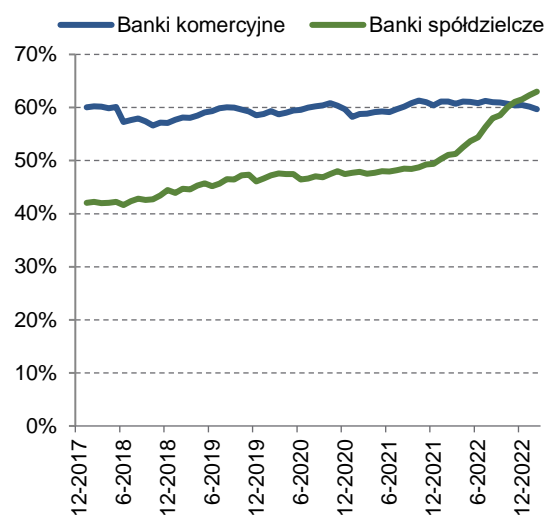
Wpływ pogarszającej się sytuacji kredytobiorców na jakość portfela kredytowego banków (zob. Wykres 2.5) został zneutralizowany przez czynniki o charakterze nadzwyczajnym. Niewielki spadek udziału kredytów z utratą wartości w kredytach ogółem był wynikiem następujących zdarzeń: (i) dużych sprzedaży należności, (ii) operacji przeniesienia do ewidencji pozabilansowej po całkowitym spisaniu ich wartości w ciężar kosztów²² oraz (iii) efektów statystycznych wynikających z zaprzestania działalności przez Getin Noble Bank²³. Wyjątkiem było pogorszenie jakości kredytów dla przedsiębiorców indywidualnych, na co wpłynęła trudna sytuacja sektora mikroprzedsiębiorstw.

Wykres 2.6. Straty kredytowe w bankach spółdzielczych w podziale na półrocza

Źródło: NBP.

Wykres 2.7. Pokrycie kredytów z utratą wartości odpisami w kredytach dla sektora niefinansowego

Źródło: NBP.

Stosunkowo wysoki wzrost strat kredytowych miał miejsce w bankach spółdzielczych (zob. Wykres 2.6). W dużej mierze było to jednak efektem zastosowania bardziej konserwatywnego podejścia tych banków do tworzenia rezerw celowych. Jednocześnie, wartość i wskaźnik kredytów zagrożonych nie zmieniły się istotnie, a wzrost opóźnień w spłacie był niewielki. Wyższa skala pokrycia kredytów zagrożonych odpisami (zob. Wykres 2.7) była, między innymi, wynikiem zmniejszenia wartości zabezpieczeń odejmowanych od podstawy tworzenia rezerw celowych w 2022 r. (głównie w bankach spółdzielczych należących do systemów IPS BS). Skala tego wzrostu była na tyle duża, że pokrycie

²² Pomijając skutki przejęcia przez Velobank S.A. części kredytów Getin Noble Banku S.A. kwota kredytów z utratą wartości sprzedanych w II półroczu 2022 r. wyniosła 2,0 mld zł, a kwota kredytów z utratą wartości przeniesionych do ewidencji pozabilansowej 2,6 mld zł.

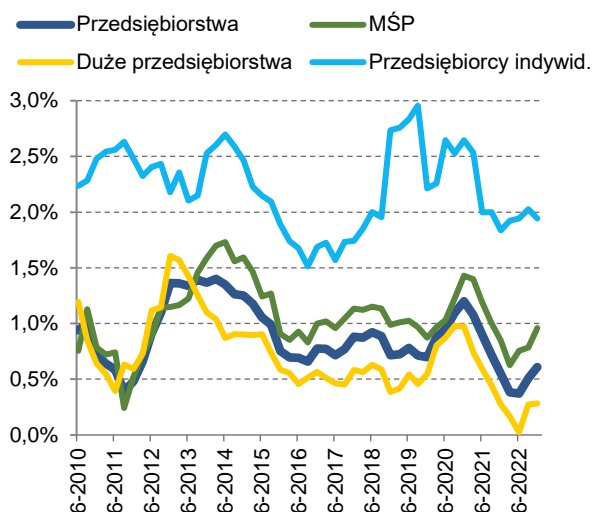
²³ Od października 2022 r. aktywa Getin Noble Banku S.A. nie są uwzględniane w prezentowanych w *Raporcie* agregatach sporządzonych na podstawie sprawozdawczości ostrożnościowej FinRep co ma wpływ na zmiany ich wartości w IV kwartale 2022 r., szczególnie w przypadku kredytów mieszkaniowych, a w mniejszym stopniu także w konsumpcyjnych.

kredytów zagrożonych odpisami - które w bankach spółdzielczych w przeszłości było znacznie niższe niż w bankach komercyjnych - obecnie je przewyższa (zob. Wykres 2.7). Bardziej konserwatywnemu podejściu banków spółdzielczych do tworzenia rezerw celowych sprzyjał silny wzrost zyskowności banków spółdzielczych w środowisku wysokich stóp procentowych (zob. Ramka 2.1).

Kredyty dla podmiotów gospodarczych

Pogorszenie wskaźników ryzyka kredytowego dotyczyło zobowiązań wszystkich grup przedsiębiorstw (zob. Wykres 2.1 – Wykres 2.5 i Wykres 2.8). Krótkie i średnie opóźnienia w spłacie zwiększyły się we wszystkich segmentach kredytów, natomiast straty kredytowe wzrosły w kredytach dla dużych przedsiębiorstw i MŚP. W kredytach dla przedsiębiorstw indywidualnych straty kredytowe zwiększyły się głównie w bankach spółdzielczych. Jednocześnie wskaźniki ryzyka kredytowego były najniższe w kredytach dla dużych przedsiębiorstw, nieco wyższe w kredytach dla MŚP, a najgorsze w kredytach dla przedsiębiorców indywidualnych, co stanowi odzwierciedlenie zróżnicowania sytuacji ekonomicznej podmiotów w przekroju według ich wielkości²⁴.

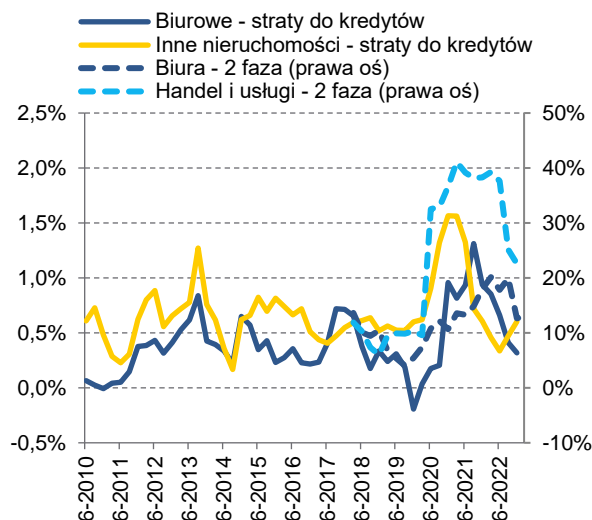
Wykres 2.8. Relacja strat kredytowych do kredytów netto w kredytach dla przedsiębiorstw i przedsiębiorców indywidualnych

Uwaga: dane annualizowane.

Źródło: NBP.

Wykres 2.9. Relacja strat kredytowych do kredytów netto i udział kredytów w fazie 2 w kredytach na rodzaje nieruchomości według ich przeznaczenia

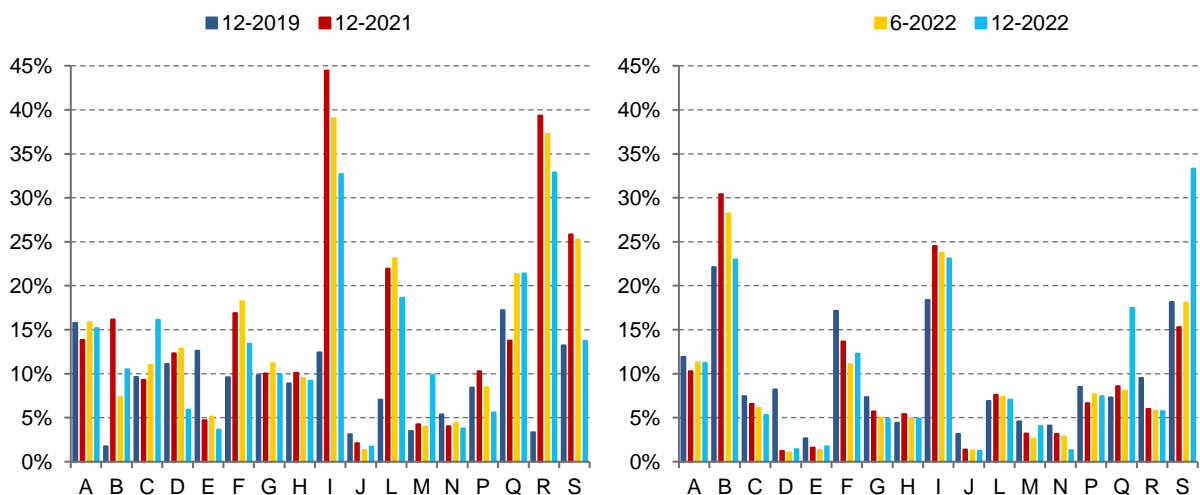
Uwaga: udział kredytów w fazie 2 – dla banków stosujących MSR/MSSF. Inne nieruchomości – inne niż mieszkaniowe i biurowe (w tym handlowo-usługowe). Relacja – dane annualizowane.

Źródło: NBP.

²⁴ Około 54% mikroprzedsiębiorstw określało w ostatnich miesiącach 2022 r. swoją kondycję za dobrą lub bardzo dobrą (wobec 65% rok wcześniej), wobec 70% podmiotów w sektorze MŚP i 80% w sektorze dużych przedsiębiorstw – zob. publikacja NBP: „Szybki Monitoring NBP. Analiza sytuacji sektora przedsiębiorstw”, styczeń 2023 r., str. 22, dostępne na www.nbp.pl.

Wpływ wojny w Ukrainie na sytuację przedsiębiorstw oraz poprawa sytuacji sektorów najsilniej dotkniętych skutkami pandemii Covid-19, przyczyniły się do zmiany oceny ryzyka poszczególnych branż przez banki. W części branż najbardziej dotkniętych wzrostem cen energii i gazu, w szczególności dla niektórych branż z sekcji przetwórstwa przemysłowego (m.in. produkcji płytek ceramicznych i szkła, nawozów, mebli) oraz sekcji ochrony zdrowia (szpitale), wzrosły udziały kredytów w 2 fazie, a w niektórych przypadkach także w 3 fazie (zob. Wykres 2.10). Z kolei poprawa miała miejsce w kredytach dla podmiotów z sekcji najsilniej w przeszłości dotkniętych skutkami pandemii – zakwaterowania i gastronomii, obsługi nieruchomości, kultury, rekreacji i rozrywki oraz pozostałych usług. Spadek ryzyka w kredytach dla sekcji obsługi nieruchomości znalazł także odzwierciedlenie w poprawie wskaźników ryzyka kredytowego dla kredytów na nieruchomości handlowo-usługowe (m.in. tzw. galerie handlowe) i komercyjne (zob. Wykres 2.9).

Wykres 2.10. Udział kredytów w fazie 2 (lewy panel) i w fazie 3 (prawy panel) w kredytach dla poszczególnych sekcji PKD

Uwagi: dane dla banków stosujących MSR/MSSF. Szacunki udziałów w kredytach na podstawie sprawozdawczości tzw. dużych zaangażowań. Dane obejmują część kredytów dla przedsiębiorców i rolników indywidualnych. Sekcje: A – Rolnictwo, B – Górnictwo, C – Przetwórstwo przemysłowe, D – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię, gaz i gorącą wodę, E – Dostawy wody, ścieki i odpady, F – Budownictwo, G – Handel i naprawy, H – Transport i gospodarka magazynowa, I – Zakwaterowanie i gastronomia, J – Informacja i komunikacja, L – Obsługa nieruchomości, M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna, N – Administrowanie, P – Edukacja, Q – Opieka zdrowotna, R – Kultura, rekreacja i rozrywka, S – Usługi pozostałe.

Źródło: NBP.

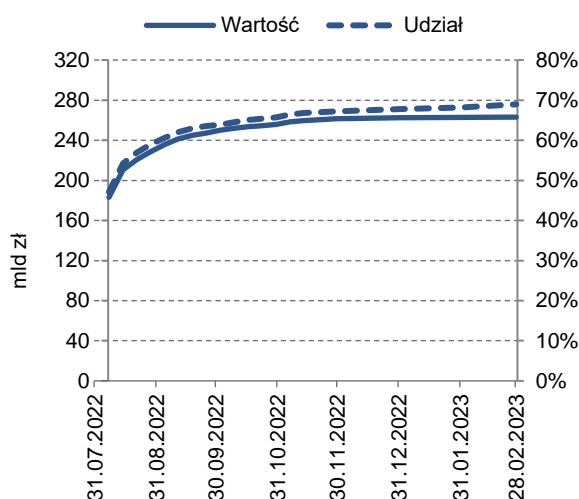
Oczekiwania przedsiębiorstw i prognozowany rozwój sytuacji makroekonomicznej wskazują na dalszy wzrost ryzyka kredytowego w najbliższych kwartałach. Niekorzystnie na poziom strat kredytowych będzie wpływać niskie tempo wzrostu gospodarczego w 2023 r. oraz wysokie koszty obsługi kredytów. Pomimo poprawy w ostatnich miesiącach, oczekiwania przedsiębiorstw co do ich sytuacji ekonomicznej w perspektywie najbliższego kwartału i roku były pesymistyczne, wyraźnie poniżej średnich poziomów. Przedsiębiorstwa przewidują pogorszenie swojej sytuacji w zakresie płynności, jednak jednocześnie przewidywany jest wzrost rentowności. W dłuższym okresie pozytywny wpływ

na ryzyko kredytów dla przedsiębiorstw będzie miała spodziewana poprawa koniunktury w latach 2024-2025.

Kredyty dla gospodarstw domowych

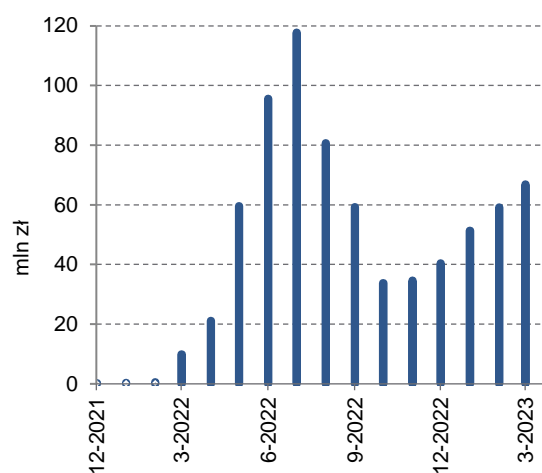
Wpływ wzrostu rat kapitałowo-odsetkowych na materializację ryzyka kredytowego kredytów mieszkaniowych ograniczany był przez korzystanie przez kredytobiorców z wakacji kredytowych i wsparcia FWK (zob. Wykres 2.1–Wykres 2.4). Tym niemniej, większość banków komercyjnych odnotowała niewielkie zwiększenie krótkich i średnich opóźnień w spłacie i strat kredytowych. Udział kredytów objętych wakacjami kredytowymi ustabilizował się na poziomie około 70% portfela złotych kredytów mieszkaniowych (zob. Wykres 2.11). Natomiast skala korzystania z FWK w IV kwartale 2022 r. była znacznie mniejsza niż przed wprowadzeniem wakacji kredytowych, jednak od grudnia 2022 r. ponownie systematycznie wzrasta.

Wykres 2.11. Wartość i udział złotych kredytów mieszkaniowych objętych wakacjami kredytowymi

Źródło: badanie pozasprawozdawcze UKNF.

Wykres 2.12. Wartość pomocy w ramach FWK przyznanej w poszczególnych miesiącach lat 2022-2023

Uwagi: dla czytelności wykresu pominięto okres przed grudniem 2021 r. Średnia miesięczna wartość pomocy w tym okresie była bardzo niska i wynosiła 0,5 mln zł.

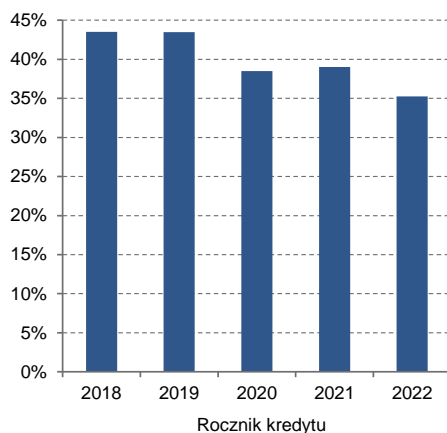
Źródło: BGK.

Koszt wakacji kredytowych dla banków jest nieproporcjonalnie wysoki w stosunku do redukcji kosztów ryzyka kredytowego (13 mld zł, czego odpowiednikiem byłby co najmniej pięciokrotny wzrost złotych kredytów mieszkaniowych z utratą wartości). Wysokie koszty wynikają z konstrukcji programu, tj. braku powiązania możliwości uczestnictwa z sytuacją finansową kredytobiorcy i jego zdolnością do obsługi kredytu oraz dużej wartości portfeli kredytów mieszkaniowych banków w połączeniu ze wstrzymaniem (na okres do 8 miesięcy) naliczania odsetek od całej kwoty kredytu.

W II półroczu 2022 r. i na początku 2023 r. pogorszyły się wskaźniki ryzyka kredytów konsumpcyjnych (zob. Wykres 2.1–Wykres 2.4). Zwiększyły się opóźnienia w spłacie, straty kredytowe, oraz

udziały kredytów z istotnym wzrostem ryzyka kredytowego (2 faza). Wzrost krótkich i średnich opóźnień w spłacie był jednak niewielki i nadal są one niższe niż przed pandemią. Miał on miejsce przede wszystkim w przypadku wysokokwotowych kredytów konsolidacyjnych, które są najbardziej ryzykowną grupą kredytów konsumpcyjnych (zob. Wykres 2.14). Kredytobiorcy ci są szczególnie wrażliwi na realny spadek płac i wzrost oprocentowania kredytów.

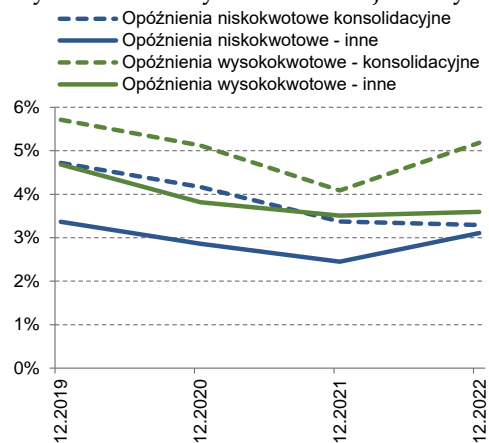
Wykres 2.13. Udział wysokokwotowych kredytów w nowo udzielonych kredytach konsumpcyjnych w latach 2018-2022

Uwagi: wysokokwotowe kredyty konsumpcyjne – kredyty o wartości powyżej 50 tys. zł przy udzieleniu. Szacunków dla lat przed 2022 dokonano przy waloryzacji prognozy 50 tys. zł (w dół) wskaźnikiem wzrostu płac.

Źródło: szacunki NBP na podstawie danych GUS i wyników badań pozasprawozdawczych UKNF.

Wykres 2.14. Szacunkowy udział kredytów opóźnionych w spłacie od 31 dni do roku w podziale wg. kryterium kwoty i konsolidacji kredytu

Uwagi: wysokokwotowe kredyty konsumpcyjne – kredyty o wartości powyżej 50 tys. zł przy udzieleniu (bez waloryzacji prognozy).

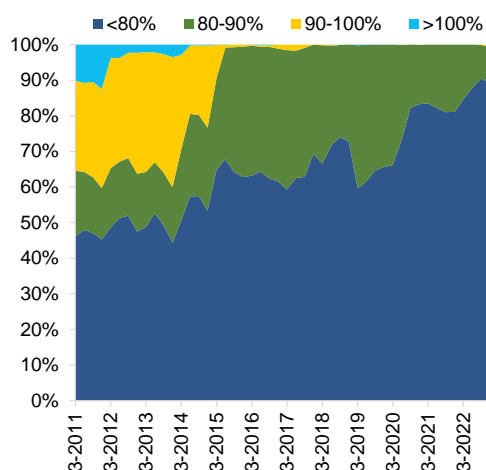
Źródło: szacunki NBP na podstawie wyników badań pozasprawozdawczych UKNF.

W związku ze znacznym zaostrzeniem przez banki polityki kredytowej w segmencie kredytów dla gospodarstw domowych w 2022 r. można oczekiwać, że nowa akcja kredytowa będzie generowała mniejsze ryzyko kredytowe. W przypadku kredytów mieszkaniowych znalazło to odzwierciedlenie w znacznym zmniejszeniu wartości kredytów charakteryzujących się wysokimi wskaźnikami obciążenia dochodów (LTI, DTI) i wysoką relacją kredytu do wartości zabezpieczenia (LtV) (zob. Wykres 2.15 i Wykres 2.16). Do dużego spadku wskaźników LTI i DTI dla nowych kredytów przyczyniło się zwiększenie wymogów dot. poziomu dochodu w wyniku wzrostu stóp procentowych i podwyższenia do 5 p.p. minimalnego bufora na wzrost stóp procentowych²⁵. Wskaźniki te prawdopodobnie nieco

²⁵ Zob. „Stanowisko UKNF skierowane do Prezesów Zarządów Banków oraz Dyrektorów oddziałów instytucji kredytowych ws. działań mających na celu ograniczenie poziomu ryzyka kredytowego” z dnia 07.03.2022 r., dostępne na https://www.knf.gov.pl/knf/pl/komponenty/img/Stanowisko_UKNF_do_bankow_ws_ryzyka_kredytowego.pdf.

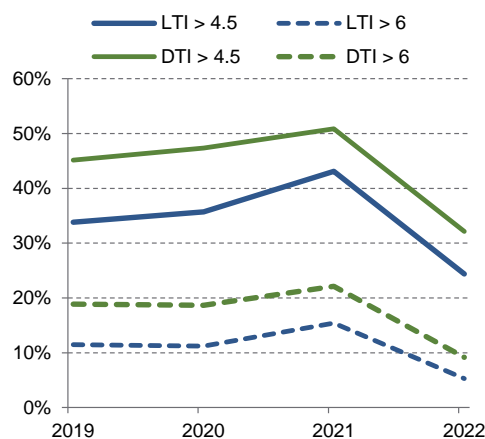
wzrosną w 2023 r. w wyniku złagodzenia wymogów KNF dot. tego bufora²⁶. W przypadku kredytów konsumpcyjnych zaostreżenie polityki kredytowej znalazło także odzwierciedlenie w spadku udziału bardziej ryzykownych, wysokokwotowych kredytów konsumpcyjnych (zob. Wykres 2.13). W obu rodzajach kredytu nastąpił też znaczny wzrost udziału kredytów udzielanych na stałą lub okresowo stałą stopę procentową (zob. Rozdział 2.3).

Wykres 2.15. Rozkład wartości wskaźnika LtV nowo udzielonych kredytów mieszkaniowych

Źródło: szacunki NBP na podstawie wyników badań pozasprawozdawczych UKNF.

Wykres 2.16. Udziały nowo udzielonych kredytów mieszkaniowych z wysokimi wskaźnikami LTI i DTI w latach 2019-2022

Źródło: szacunki NBP na podstawie wyników badań pozasprawozdawczych UKNF.

W środowisku wysokich, rynkowych stóp procentowych, po zakończeniu wakacji kredytowych może wzrosnąć skala problemów z obsługą kredytów mieszkaniowych. Przy obecnym poziomie stóp procentowych problemy ze spłatą nie powinny jednak być powszechne, nawet w przypadku najbardziej obciążonych spłatą roczników 2020-2021 (gdzie ich nasilenie spłatą może być największe), i będą dotyczyć głównie kredytobiorców o wysokim obciążeniu spłatą już w momencie zaciągnięcia kredytu oraz niskim wzroście dochodów od tego czasu²⁷. Wpływ czynników kształtujących dochody klientów będzie prawdopodobnie ograniczony. Przewidywany wzrost bezrobocia w najbliższych kwartałach jest niewielki, a spadek realnych płac powinien zakończyć się w II kwartale 2023 r., po czym prognozowany jest ich niewielki wzrost. Również w ocenie banków ankietowanych przez NBP na przełomie I i II kwartału 2023 r. zakończenie wakacji kredytowych nie powinno spowodować znacznego wzrostu strat kredytowych - według ich szacunków straty te w latach 2023-2024 r. wyniosą 1-2 mld zł.

²⁶ Zob. „Stanowisko UKNF skierowane do Prezesów Zarządów Banków oraz Dyrektorów oddziałów instytucji kredytowych ws. oceny zdolności kredytowej przy udzielaniu kredytów oprocentowanych zmienną i okresowo stałą stopą procentową” z dnia 07.02.2023 r., dostępne na https://www.knf.gov.pl/knf/pl/komponenty/img/Stnowisko_UKNF_ws_oceny_zdolnosci_kredytowej_81068.pdf.

²⁷ Zob. poprzednia edycja Raportu, str. 32-33.

W sytuacji wystąpienia trudności w regularnej obsłudze kredytów po zakończeniu wakacji kredytowych banki mogą dążyć do obniżenia strat kredytowych poprzez restrukturyzację zadłużenia. O ile problemy ze spłatą będą przejściowe i wynikać głównie ze wzrostu kosztów obsługi kredytów, a nie ze spadku dochodów, to – zakładając stopniowe obniżanie się stóp procentowych w przyszłości – strata jednostkowa na restrukturyzacji takiego kredytu może być wielokrotnie niższa niż przy wypowiedzeniu umowy kredytowej i windykacji kredytu. W ramach restrukturyzacji kredytobiorcy w okresie przejściowym mogliby regulować tylko raty odsetkowe lub ich część stosownie do możliwości finansowych, przy jednoczesnym wydłużeniu zapadalności kredytu. Strata banków byłaby w takim przypadku niewielka. Natomiast w razie windykacji kredytu straty banków byłyby wielokrotnie wyższe – średni odpis aktualizujący/rezerwa celowa dotycząca kredytu złotowego z utratą wartości na koniec 2022 r. wynosił 53% wartości brutto kredytu.

Na ograniczenie strat kredytowych może również wpłynąć większe wykorzystanie FWK. Jednak jego koszt dla banków - gdyby doszło do potrzeby wnoszenia nowych składek - również może być znacznie wyższy niż koszt ryzyka kredytowego, gdyby nastąpiła indywidualnie negocjowana restrukturyzacja kredytu²⁸.

2.2. Ryzyko prawne związane z portfelem walutowych kredytów mieszkaniowych i jego skutki ekonomiczne

Stan prawny

Na przyszłe koszty banków wynikające z ryzyka prawnego walutowych kredytów mieszkaniowych wywiera wpływ postępowanie przed Trybunałem Sprawiedliwości Unii Europejskiej dotyczące możliwości domagania się innych świadczeń oprócz zwrotu kwot zapłaconych w wykonaniu nieważnej umowy kredytu walutowego i odsetek za opóźnienie (dalej: sprawa C-520/21)²⁹. W lutym 2023 r. opinię w sprawie wydał Rzecznik Generalny TSUE. Zgodnie z nią przepisy prawa unijnego nie sprzeciwiają się takiej wykładni przepisów prawa krajowego, która zezwala na uzyskanie przez konsumentów dodatkowych świadczeń z tytułu korzystania przez banki z kapitału wpłaconego im przez kredytobiorców na poczet spłaty otrzymanego kredytu. Rzecznik podkreślił jednocześnie, że o tym, czy zezwala na to prawo krajowe oraz czy konsument w konkretnej sprawie może faktycznie domagać się dodatkowych świadczeń, powinien rozstrzygać sąd krajowy. Jednocześnie stanowisko Rzecznika wykluczyło możliwość domagania się analogicznych świadczeń przez banki. Choć opinia Rzecznika nie wiąże TSUE, uważa się, że po jej wydaniu prawdopodobieństwo niekorzystnego dla banków orzeczenia TSUE w sprawie C-520/21 wzrosło.

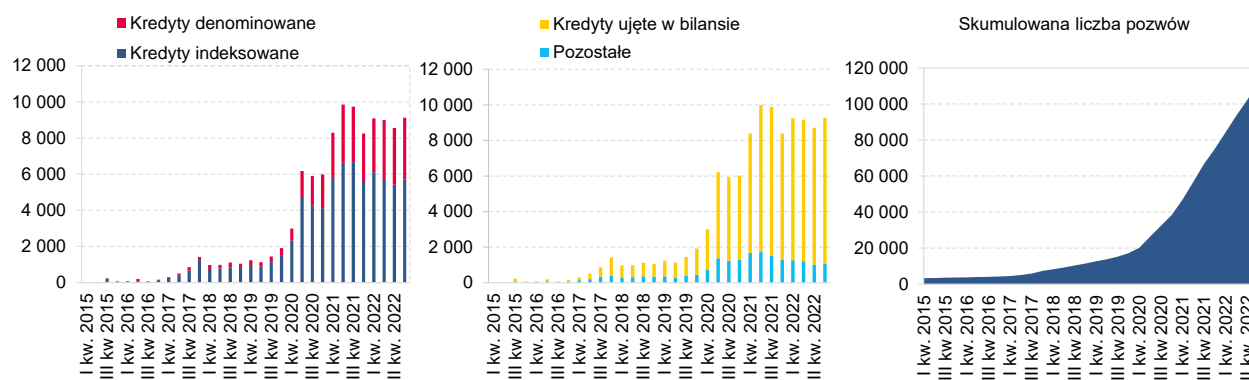
²⁸ Zob. „Raport o stabilności systemu finansowego. Czerwiec 2021”, NBP, str. 33-34.

²⁹ Zarówno przed Sądem Najwyższym jak i Trybunałem Sprawiedliwości Unii Europejskiej zawisły również inne zagadnienia prawne, których rozstrzygnięcie pozwoli wyjaśnić znaczną część wątpliwości prawnych związanych z problematyką kredytów walutowych.

Dotychczasowa linia orzecznicza krajowych sądów powszechnych rozstrzygających spory powstałe na tle kredytów walutowych jest korzystna dla kredytobiorców. W większości przypadków sądy stwierdzają nieważność (bezskuteczność) łączącej strony umowy³⁰. Jedynie nieliczne orzeczenia rozstrzygają kwestie związane z rozliczeniami stron nieważnej umowy, w tym wspomnianą już możliwość żądania wynagrodzenia za korzystanie z kapitału świadczonego w wykonaniu tej umowy. Większość postępowań znajduje się na etapie pierwszej instancji (około 74% spraw), choć w ostatnim półroczu miał miejsce wyraźny wzrost postępowań znajdujących się na etapie postępowania apelacyjnego (wzrost o 5 tysięcy spraw do 20 tys. spraw). Do tej pory uprawomocniło się około 7 tys. orzeczeń.

Liczba powództw wytaczanych przez konsumentów przeciwko bankom systematycznie rośnie. Do końca 2022 r. wniesiono ponad 111 tys. powództw (zob. Wykres 2.17), co oznacza 11% wzrost w porównaniu do stanu na koniec I półrocza 2022 roku. Zdecydowana większość powództw (powyżej 80%) dotyczy kredytów ujętych w bilansach banków (tj. wciąż na etapie spłacania).

Wykres 2.17. Kwartalna liczba nowych pozwów dotyczących walutowych kredytów mieszkaniowych w podziale na kredyty indeksowane do walut obcych i denominowane (lewy panel) i na kredyty ujęte w bilansie banku i pozostałe (środkowy panel) oraz skumulowana liczba pozwów (prawy panel)

Źródło: NBP na podstawie badań pozasprawozdawczych UKNF.

Stopniowo wzrasta liczba zawieranych przez konsumentów i banki ugód, mających na celu polubowne zażegnanie sporów powstałych na tle walutowych kredytów mieszkaniowych. Ugody oferowane są na warunkach odrębnie ustalanych przez poszczególne banki lub zgodnie z propozycją Przewodniczącego KNF³¹. Według stanu na koniec grudnia ub.r. łącznie zawartych zostało ponad 45 tys. ugód dotyczących kredytów o wartości ok. 8 mld zł.

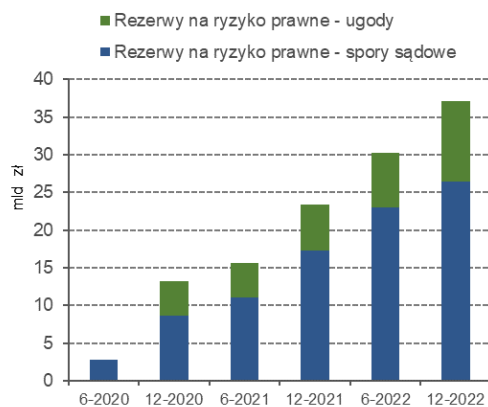
³⁰ Warto jednak zauważyć, że wyroku z dnia 5 kwietnia 2023 r. (sygn. akt II NSNc 89/23) Sąd Najwyższy stwierdził, że niedozwolona klauzula konsumencka w umowie nie powoduje automatycznie nieważności całej umowy. Zob. [ii nsnc 89-23.pdf](#).

³¹Więcej na temat propozycji Przewodniczącego KNF: „Raport o stabilności systemu finansowego. Czerwiec 2021”, NBP.

Finansowy aspekt ryzyka prawnego

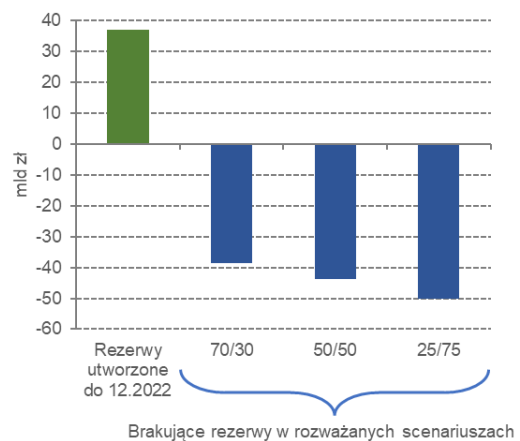
Banki posiadające portfele walutowych kredytów mieszkaniowych systematycznie zwiększają wartość rezerw na pokrycie związanego z nimi ryzyka prawnego. Na koniec grudnia 2022 r. zakumulowane rezerwy, zawiązane głównie na aktywne umowy kredytowe, stanowiły średnio około 45% wartości kredytów w CHF (zob. Wykres 2.18). Większość banków dysponowało również kapitałami na pokrycie wymogu z tytułu wyższej wagi ryzyka przypisanej do kredytów walutowych (150%), jak i dodatkowego regulacyjnego wymogu kapitałowego w ramach filara II (P2R).

Wykres 2.18. Rezerwy na ryzyko prawne z tytułu walutowych kredytów mieszkaniowych

Źródło: szacunki NBP i badanie pozasprawozdawcze UKNF.

Wykres 2.19. Utworzone rezerwy na ryzyko prawne i szacunki niedoboru dla scenariuszy proporcji ugód i sporów sądowych

Uwagi: symulacja została przeprowadzona przy kursie franka szwajcarskiego z 31 grudnia 2022 r. (4,7679). Założono, że cały portfel kredytów podlega ugodom lub zaskarżeniu, a co czwarty klient, który już spłacił kredyt, pozwie bank. Ponadto nie uwzględniono ewentualnych dodatkowych roszczeń klientów.

Źródło: szacunki NBP na podstawie badań pozasprawozdawczych UKNF.

Ryzyko prawne walutowych kredytów mieszkaniowych będzie pozostawać jednym z ważniejszych czynników kształtujących sytuację banków w kolejnych latach. Skala dodatkowych rezerw może wahać się od ok. 40 mld zł – przy przewadze ugód, do około 50 mld zł – przy przewadze spraw sądowych³² (zob. Wykres 2.19). Można szacować, że 5-punktowy wzrost udziału spraw sądowych w proporcji ugód i sporów sądowych zwiększa potrzeby tworzenia rezerw średnio o ok. 1,5 mld zł. Szacunki te opierają się na założeniu całkowitej eliminacji ryzyka prawnego związanego z wciąż spłacanymi

³² Symulacja została przeprowadzona ponadto przy kursie franka szwajcarskiego z 31 grudnia 2022 r. (4,7679). Należy zauważyć, że koszty z tytułu ryzyka prawnego pozostają pod silnym wpływem kursu walutowego, przy którym następuje spisanie kredytu z bilansu lub przewalutowanie na złote. Można szacować, że 1-procentowa deprecjacja złotego względem franka szwajcarskiego zwiększa potrzeby banków ok. 0,6 mld zł.

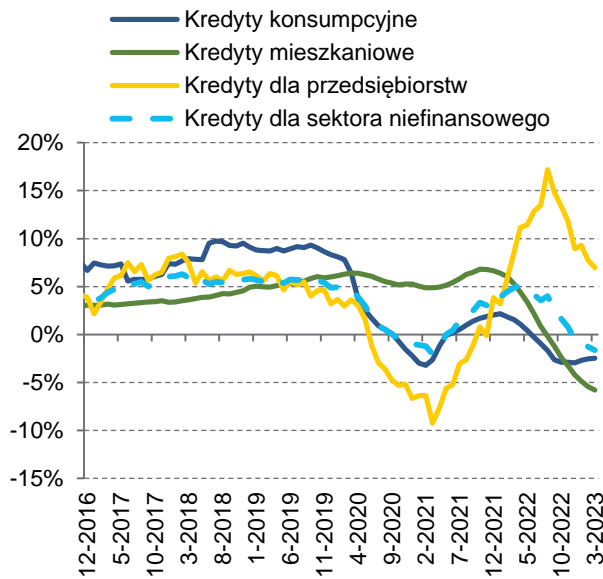
kredytami mieszkaniowymi we franku szwajcarskim (cały ten portfel będzie objęty umowami lub sporami sądowymi), jak również, że co czwarty kredytobiorca, który spłacił już kredyt, pozwie bank.

Konsekwencje wydania opinii przez Rzecznika Generalnego i oczekiwanego orzeczenia TSUE w sprawie C-520/21, o ile będzie zbieżne z tą opinią, będą niekorzystne dla banków i mogą zwiększyć koszty banków w postaci rezerw potrzebnych do pokrycia ryzyka prawnego. Można spodziewać się zmian w preferencjach kredytobiorców, m.in. wzrostu zainteresowania wszczynaniem sporu sądowego z bankiem i zmniejszenia odsetka pasywnych klientów, niepodjmujących żadnych działań. Z kolei zwiększenie zainteresowania kredytobiorców zawieraniem ugód może wymagać od banków oferowania korzystniejszych warunków. Należy nadmienić przy tym, że średnie koszty banków z tytułu zawarcia ugody z kredytobiorcą już od dłuższego czasu stopniowo się zwiększają i zbliżają do kosztów realizacji wyroków sądowych. Ostateczne rozstrzygnięcie w sprawie C-520/21 może jedynie zwiększyć skalę tych zmian.

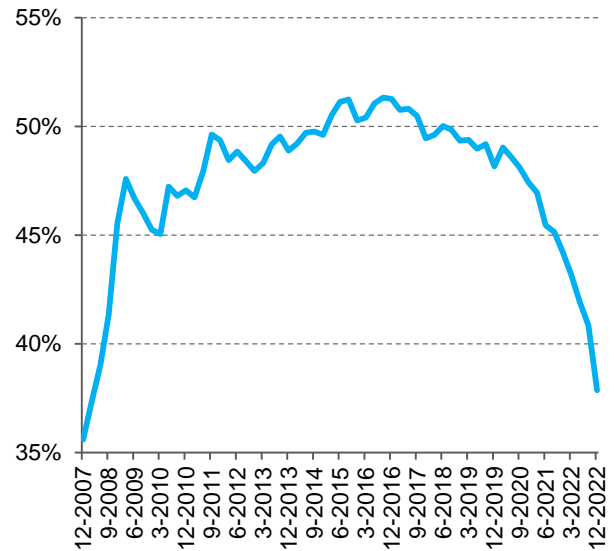
Koszty banków z tytułu zawiązywania rezerw na ryzyko prawne wzrosną również na skutek uprawdopodobnionej konieczności zmian parametrów modeli w zakresie przewidywanych kosztów ugód i stwierdzenia bezskuteczności umów. Banki będą musiały m.in. zrewidować założenia dotyczące prawdopodobieństwa zasądzenia na ich rzecz wynagrodzenia za korzystnie przez klienta z kapitału w przypadku orzeczenia przez sąd unieważnienia umowy kredytowej. Niewiadomym pozostaje natomiast tempo tworzenia dalszych rezerw, choć można spodziewać się jego przyspieszenia i większego obciążenia wyników finansowych niż do tej pory.

2.3. Akcja kredytowa

W II połowie 2022 r. akcja kredytowa wyraźnie hamowała pod wpływem pogarszającej się sytuacji gospodarczej. Tempo wzrostu kredytów dla sektora niefinansowego zmniejszyło się, a w grudniu stało się ujemne (zob. Wykres 2.20). Wzrost kredytów dla przedsiębiorstw niefinansowych spowolnił i przestał równoważyć pogłębiający się spadek kredytów dla gospodarstw domowych. W efekcie wskaźnik *kredyt dla sektora niefinansowego do PKB* spadł do poziomu ostatnio notowanego przed 2008 r. (zob. Wykres 2.21).

Wykres 2.20. Tempo wzrostu wybranych kategorii kredytów dla sektora niefinansowego, r/r

Źródło: NBP.

Wykres 2.21. Relacja kredytu dla sektora niefinansowego do PKB Polski

Źródło: NBP i GUS.

Kredyty mieszkaniowe

Dynamika roczna kredytów mieszkaniowych, zarówno złotych jak i walutowych, była ujemna i spadała (zob. Wykres 2.22). Z jednej strony było to efektem utrzymującej się niskiej wartości nowo udzielanych kredytów, a z drugiej – wysokiej wartości nadpłat i wcześniejszych spłat kredytów. W całym 2022 r. ich wartość była ponad dwukrotnie większa niż w 2021 r.³³, na co w pierwszej połowie roku wpływ miały przede wszystkim podwyżki stóp procentowych, a w drugiej – dodatkowo – wakacje kredytowe³⁴, które pozostawiły w rękach kredytobiorców nadwyżki finansowe.

W II półroczu 2022 r. popyt na kredyty mieszkaniowe ustabilizował się na niskim poziomie na skutek utrzymywania się względnie wysokich stóp procentowych, zaleceń UKNF³⁵ wpływających na

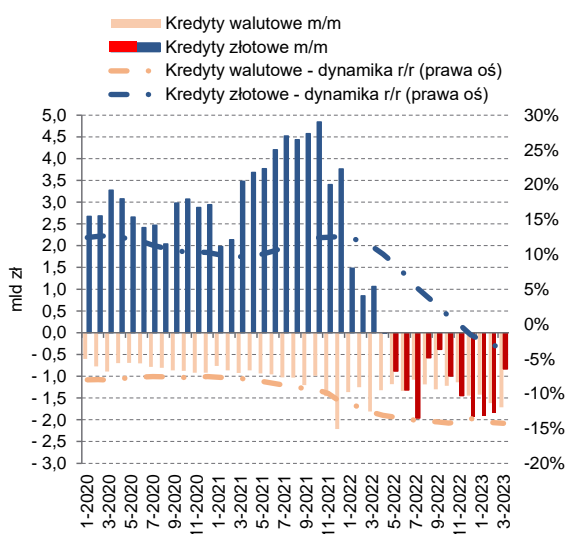
³³ Zob. „Podsumowanie 2022 roku na rynku kredytów i pożyczek”, 26.01.2023 r., BIK, dostępne na: [BIK podsumowuje 2022 r. na rynku kredytów i pożyczek oraz prognozuje 2023 r.](#)

³⁴ Według danych pochodzących z badania pozasprawozdawczego UKNF do końca lutego br. łączna wartość nadpłat kapitału dla kredytów objętych wakacjami kredytowymi wyniosła ok. 11 mld zł.

³⁵ „Stanowisko UKNF skierowane do Prezesów Zarządów Banków oraz Dyrektorów oddziałów instytucji kredytowych ws. działań mających na celu ograniczenie poziomu ryzyka kredytowego”, 7 marca 2022 r., dostępne na: https://www.knf.gov.pl/knf/pl/komponenty/img/Stanowisko_UKNF_do_bankow_ws_ryzyka_kredytowego.pdf.

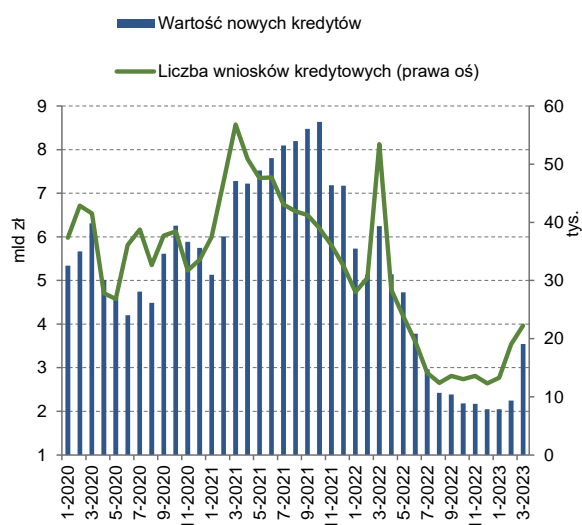
sposób wyliczania minimalnej zdolności kredytowej przez banki³⁶, a także spadku realnych dochodów do dyspozycji gospodarstw domowych i ich obaw o przyszłą sytuację ekonomiczną. Według danych BIK w okresie od lipca do grudnia 2022 r. złożono ok. 66% mniej wniosków kredytowych niż w analogicznym okresie rok wcześniej, kiedy popyt na kredyty mieszkaniowe był bardzo wysoki (zob. Wykres 2.23). Również banki ankietowane przez NBP wskazały na silny spadek popytu w III kw. 2022 r. i – znacznie mniejszy – w IV kw.³⁷

Wykres 2.22. Dynamika r/r i zmiany m/m wartości kredytów mieszkaniowych w bilansie sektora bankowego

Źródło: NBP.

Wykres 2.23. Wartość nowo udzielonych kredytów mieszkaniowych i liczba wniosków kredytowych

Źródło: BIK.

Sytuacja ta zaczęła zmieniać się w lutym 2023 r., gdy zaobserwowano istotny wzrost (w ujęciu miesięcznym) liczby składanych wniosków o kredyt mieszkaniowy (o prawie 43% w porównaniu do stycznia br.). Było to prawdopodobnie spowodowane zmianą zaleceń UKNF w sprawie oceny zdolności kredytowej. W lutym br. UKNF przywrócił możliwość stosowania najniższego przewidzianego Rekomendacją S poziomu bufora stopy procentowej, tj. 2,5 pp., ale tylko dla kredytów oprocentowanych

³⁶ Od kwietnia 2022 r. banki były zobowiązane przyjmować w procesie oceny zdolności kredytowej minimalną zmianę stopy procentowej na poziomie 5 pp., niezależnie od rodzaju oprocentowania kredytu mieszkaniowego. W połączeniu ze wzrostem stóp procentowych istotnie wpłynęło to na dostępność kredytu mieszkaniowego.

³⁷ O ile nie wskazano innego źródła, informacje dotyczące zmian w polityce kredytowej banków oraz ich opinii odnośnie do kierunków zmian popytu na kredyt i ich przyczyn pochodzą z opracowania: „Sytuacja na rynku kredytowym. Wyniki ankiety do przewodniczących komitetów kredytowych.”, edycje: styczeń i kwiecień 2023 r., NBP, dostępne na www.nbp.pl.

stałą stopą procentową³⁸. Dla kredytów na stopę zmienną zniesiono bufor 5 pkt. proc. nie ustalając jednak konkretnego poziomu i pozostawiając jego określenie decyzjom banków. W efekcie wprowadzonych zmian, na początku br. znacznie wzrosła zdolność kredytowa osób aplikujących o kredyt mieszkaniowy, co znalazło odzwierciedlenie we wzroście średniej kwoty kredytu udzielonego w marcu br.

W konsekwencji utrzymującego się niskiego popytu na kredyt, w II połowie 2022 r. wartość nowych kredytów mieszkaniowych udzielonych w złotych nadal się zmniejszała. W ujęciu rocznym w grudniu 2022 r. spadek ten wyniósł 71%. Tempo spadku wartości bilansowej kredytów walutowych w całej II połowie ub.r. utrzymywało się na relatywnie stabilnym poziomie, ale było istotnie większe niż w 2021 r. (zob. Wykres 2.22), na co wpłynęły przewalutowania kredytów, w tym w efekcie ugód zawieranych między bankami a kredytobiorcami. Wobec obaw o dalszy wzrost stóp procentowych gospodarstwa domowe nadal wykazywały zwiększone zainteresowanie kredytami opartymi o okresowo stałą stopę procentową. W IV kwartale stanowiły one w ujęciu wartościowym ok. 61% łącznej sprzedaży kredytów mieszkaniowych (zob. Wykres 2.24). W związku z perspektywą wprowadzenia do swoich ofert kredytów opartych o nowy wskaźnik referencyjny WIRON³⁹ trzy banki zawiesiły udzielenie kredytów mieszkaniowych na zmienną stopę procentową.

Kredyty konsumpcyjne

Pogarszająca się sytuacja ekonomiczna gospodarstw domowych oraz polityka kredytowa banków przyczyniły się do zmniejszenia się popytu na kredyty konsumpcyjne i pogłębienia spadku wartości tej kategorii kredytu w ujęciu rocznym (zob. Wykres 2.20). Jednocześnie jednak odnotowano zwiększenie rocznej dynamiki liczby udzielonych kredytów gotówkowych na kwoty do 5 tys. zł. Prawdopodobnie wynikało to z konieczności pokrywania deficytów w budżetach gospodarstw domowych w związku z rosnącymi kosztami życia i spadkiem dochodów realnych.

Banki kontynuowały zaostrzenie kryteriów i warunków udzielania kredytów konsumpcyjnych, m.in. zwiększały marże kredytowe oraz pozaodsetkowe koszty kredytu. Zmniejszonej dostępności krótkoterminowego finansowania bankowego dla gospodarstw domowych towarzyszył silny wzrost liczby i wartości udzielonych pożyczek pozabankowych. W całym 2022 r. rosły one w tempie większym niż w każdym z dwóch poprzednich lat⁴⁰. Otrzymanie finansowania pozabankowego jest z reguły droższe, ale szybsze i łatwiejsze niż kredytu, co - mimo ryzyka dla gospodarstw domowych jakie

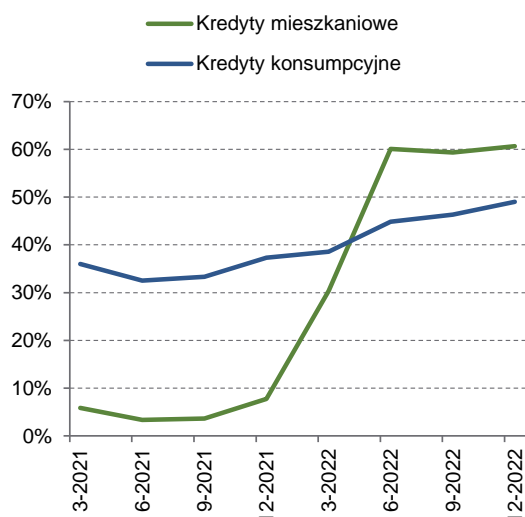
³⁸ „Stanowisko UKNF skierowane do Prezesów Zarządów Banków oraz Dyrektorów oddziałów instytucji kredytowych ws. oceny zdolności kredytowej przy udzielaniu kredytów oprocentowanych zmienną i okresową stałą stopą procentową”, 7 lutego 2023 r., dostępne na: [Stanowisko UKNF ws oceny zdolności kredytowej 81068.pdf](#).

³⁹ Więcej o zastąpieniu indeksu WIBOR indeksem WIRON – zob. Ramka 1.2 w: „Raport o stabilności systemu finansowego. Grudzień 2022 r., NBP”.

⁴⁰ Zob. „Podsumowanie 2022 roku na rynku kredytów i pożyczek”, 26.01.2023 r., BIK, dostępne na: [BIK podsumowuje 2022 r. na rynku kredytów i pożyczek oraz prognozuje 2023 r.](#)

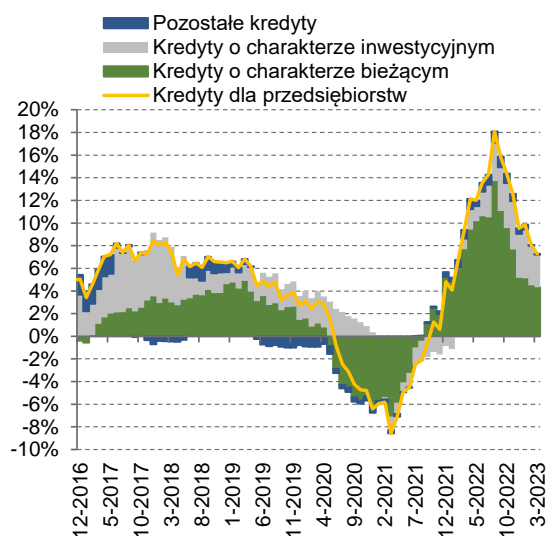
za sobą niesie ta forma zadłużania się - może decydować o jej atrakcyjności i w niektórych przypadkach wypierać finansowanie bankowe⁴¹.

Wykres 2.24. Udział kredytów o stałym lub okresowo stałym oprocentowaniu w wartości kredytów udzielonych w poszczególnych kwartałach

Źródło: opracowanie NBP na podstawie badań pozasprawozdawczych UKNF.

Wykres 2.25. Dynamika kredytów dla sektora przedsiębiorstw oraz wkład głównych składowych, r/r

Uwaga: na wykresie zaprezentowano dynamikę z uwzględnieniem wyłącznie zmian transakcyjnych.

Źródło: NBP.

Kredyty dla przedsiębiorstw niefinansowych

Tempo wzrostu kredytu dla przedsiębiorstw niefinansowych w II półroczu 2022 r. pozostawało pod istotnym wpływem ich potrzeb płynnościowych związanych m.in. z cenami na rynku surowców i energii. Dynamika kredytu dla tego sektora w decydującym stopniu warunkowana była zmianami kredytu o charakterze bieżącym, którego tempo wzrostu było dodatnie, ale od sierpnia 2022 r. malało (zob. Wykres 2.25). Relacja kredytów dla przedsiębiorstw do PKB pozostawała jedną z najniższych w UE.

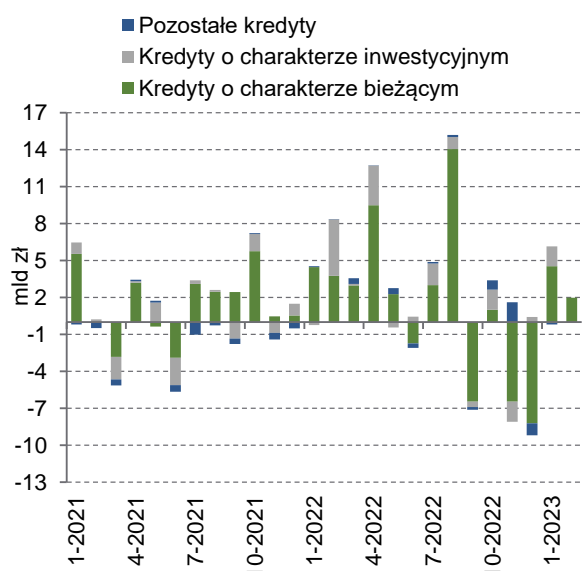
Zapotrzebowanie na kredyt o charakterze bieżącym rosło tylko w segmencie kredytów dla dużych przedsiębiorstw ze względu na potrzebę sfinansowania przez nie zapasów i kapitału pracującego. Do sierpnia ub.r. obserwowano istotny wzrost cen gazu. Spowodowało to konieczność zaciągania przez niektóre przedsiębiorstwa dużych kredytów o charakterze bieżącym w celu uzupełniania depozytów zabezpieczających transakcje pochodne związane z obrotem gazem oraz sfinansowania zakupów tego surowca. Od września 2022 r. ceny gazu zaczęły spadać. W ślad za tym zmniejszyła się skala wykorzystania dostępnych linii kredytowych i następowały spłaty kredytów konsorcjalnych. W efekcie tych zdarzeń do końca 2022 r. dynamika kredytów o charakterze bieżącym istotnie spadła (zob.

⁴¹ Nie dotyczy sytuacji, w których konsument nie otrzymałby kredytu w banku ze względu na niewystarczającą zdolność kredytową.

Wykres 2.25). Na początku br. nadal jednak pozostawała powyżej poziomów notowanych przed 2020 r. Wynikało to ze wzrostu nominalnej wartości nowych kredytów w efekcie inflacji oraz kontynuacji popandemicznej odbudowy akcji kredytowej.

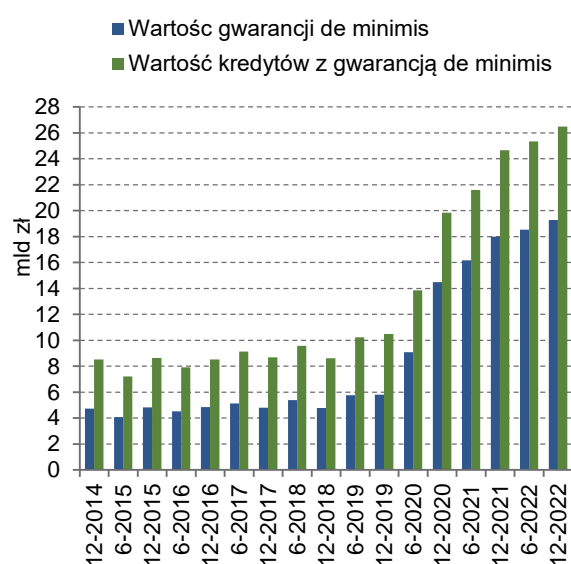
Po relatywnie dużych wzrostach wartości kredytów inwestycyjnych w pierwszych miesiącach 2022 r., spowodowanych m.in. zaciągnięciem kilku kredytów o znacznej wartości przez pojedyncze duże przedsiębiorstwa, w II półroczu przyrosty wartości kredytów inwestycyjnych były mniejsze (zob. Wykres 2.26). W rezultacie, roczna dynamika tych kredytów w grudniu 2022 r. nieznacznie spadła, ale kształtowała się na poziomie wyższym niż przed pandemią. Działo się to pomimo wysokiej niepewności w otoczeniu gospodarczym i deklarowanego zarówno przez przedsiębiorstwa, jak i przez banki spadku zapotrzebowania przedsiębiorstw na finansowanie inwestycji ze źródeł zewnętrznych⁴².

Wykres 2.26. Zmiany m/m wartości kredytów dla przedsiębiorstw w bilansie sektora bankowego

Źródło: NBP.

Wykres 2.27. Wartość gwarancji i kredytów dla przedsiębiorstw z gwarancją *de minimis* BGK

Uwaga: na wykresie przedstawiono przyrosty półroczne.

Źródło: opracowanie NBP na podstawie danych BGK.

Spadkowi dynamiki kredytu dla przedsiębiorstw towarzyszyła zaostżona polityka kredytowa banków. Niemniej jednak, w świetle wyników *Szybkiego Monitoringu NBP* odsetek zaakceptowanych wniosków kredytowych złożonych przez duże przedsiębiorstwa pozostawał relatywnie wysoki. Skuteczność aplikowania o kredyt przez MSP nadal była niższa niż w przypadku większych podmiotów.

⁴² Przytaczane w tym rozdziale informacje nt. sytuacji przedsiębiorstw badanych przez NBP, ich popytu na kredyt i przyczyn jego zmian pochodzą z: „Szybki Monitoring NBP. Analiza sytuacji sektora przedsiębiorstw”, edycja: styczeń, maj 2023 r., NBP, dostępne na: www.nbp.pl.

Wyniki badania SAFE⁴³ wskazują jednak, że dla znacznej grupy polskich przedsiębiorstw z sektora MSP kredyty bankowe nie stanowią istotnego źródła finansowania działalności. Najczęściej wskazywaną przez nie przyczyną nieaplikowania o kredyt jest wystarczający zasób środków własnych.

Czynnikiem wspierającym popyt mikro, małych i średnich przedsiębiorstw na kredyt nadal był program gwarancji *de minimis* BGK. Dzięki niemu przedsiębiorstwa mające zdolność kredytową, ale nieposiadające odpowiedniego zabezpieczenia, miały większe szanse na otrzymanie kredytu obrotowego albo inwestycyjnego⁴⁴. W II półroczu 2022 r. stan kredytów z gwarancją *de minimis* zwiększył się o ok. 26 mld zł, co stanowi największy półroczny przyrost wartości tych kredytów od początku funkcjonowania programu (zob. Wykres 2.27).

Perspektywy

Utrzymująca się niepewność w otoczeniu gospodarczym, przewidywane w najbliższych kwartałach niskie tempo wzrostu PKB, nadal relatywnie wysokie stopy procentowe nie będą sprzyjały rozwojowi akcji kredytowej.

Na dynamikę kredytów mieszkaniowych będzie oddziaływało wiele czynników o różnych kierunkach i sile wpływu. Czynnikami ograniczającymi dalszy spadek popytu na kredyt ze strony gospodarstw domowych będzie zwiększona, w efekcie zmiany zaleceń UKNF, zdolność kredytowa potencjalnych kredytobiorców oraz zapowiadane przez rząd RP wejście w życie programu „Bezpieczny kredyt 2%”. Warunki programu⁴⁵ wydają się atrakcyjne dla potencjalnych kredytobiorców i mogą zwiększyć popyt na kredyt. Niemniej jednak perspektywy sytuacji ekonomicznej gospodarstw domowych nadal nie są korzystne. Koszty utrzymania nadal będą rosły, chociaż prawdopodobnie mniej dynamicznie niż do tej pory. Przewidywany jest spadek liczby pracujących w gospodarce oraz wzrost wynagrodzeń jedynie nieznacznie przewyższający poziom inflacji⁴⁶. Dodatkowo, niepewność sytuacji geopolitycznej może nadal być duża. Czynniki te będą negatywnie wpływać na podejmowanie decyzji o zadłużaniu się, szczególnie na dłuższe okresy. Statystycznie osłabiająco na dynamikę kredytu mieszkaniowego będą prawdopodobnie nadal wpływały nadpłaty kredytów pochodzące ze środków uwolnionych dzięki wakacjom kredytowym oraz przewalutowania kredytów w efekcie zawierania ugód między bankami a klientami (zob. Rozdział 2.2).

⁴³ „Survey on access to finance of enterprises (SAFE). Analytical Report 2022”, EC, December 2022, dostępne na: https://single-market-economy.ec.europa.eu/system/files/2023-01/SAFE%20Analytical_Report%202022.pdf.

⁴⁴ Program funkcjonuje od 2014 r., ale jego zasady zostały zmienione na korzyść przedsiębiorstw w celu zmniejszenia skutków COVID-19 oraz zbrojnej agresji Rosji na Ukrainę. Zmiany zasad obowiązują do 30 czerwca 2023 r.

⁴⁵ Projekt zmian w ustawie z dnia 1 października 2021 r. o rodzinnym kredycie mieszkaniowym wprowadzanych projektem ustawy o oszczędzaniu na cele mieszkaniowe, dostępne na: <https://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/0/3DCE7477A3B4C1A3C125897B004A4AB7/%24File/3096.pdf>

⁴⁶ „Raport o inflacji”, marzec 2023 r., NBP, dostępne na: www.nbp.pl.

Można spodziewać się, że dynamika kredytów konsumpcyjnych w krótkim okresie będzie kształtować się na nieznacznie ujemnych poziomach, a następnie znacznie powoli rosnać. Nastroje konsumenckie poprawiają się, ale nadal utrzymuje się przewaga respondentów nastawionych pesymistycznie względem przyszłych uwarunkowań konsumpcji⁴⁷. Nie wpływa to pozytywnie na skłonność do zadłużania się. Wyjątek mogą stanowić kredyty nisko kwotowe, na które popyt może rosnać w związku z możliwymi problemami niektórych gospodarstw z pokryciem deficytów w budżetach domowych z dochodów własnych i oszczędności, w efekcie wyższych kosztów utrzymania.

W segmencie kredytów dla przedsiębiorstw niefinansowych należy oczekiwać osłabienia akcji kredytowej, chociaż tempo wzrostu kredytów o charakterze bieżącym powinno pozostawać dodatnie przede wszystkim ze względu na przewidywane utrzymywanie się inflacji na podwyższonym poziomie i rosące w związku z tym zapotrzebowanie na finansowanie krótkoterminowe. Ograniczając na popyt na kredyt mogą wpływać znaczne i nadal rosące sumy zgromadzone na rachunkach bankowych przedsiębiorstw (zob. Wykres 2.35). Można oczekiwać, że popyt na kredyty długoterminowe w sektorze przedsiębiorstw ogółem pozostanie na niskim poziomie ze względu na słaby optymizm inwestycyjny w całej grupie ankietowanych przez NBP firm. Nastroje inwestycyjne w dużych przedsiębiorstwach są natomiast bardzo dobre i poprawiają się⁴⁸. Czynnikiem, który może wpłynąć pozytywnie na zapotrzebowanie na finansowanie bankowe, szczególnie tej grupy firm, jest rozpoczęcie inwestycji przewidzianych w ramach Krajowego Planu Odbudowy i otrzymanie środków na jego sfinansowanie z Funduszu Odbudowy UE. Akcja kredytowa w segmencie MSP będzie prawdopodobnie nadal wspierana przez program gwarancji *de minimis*.

Czynnikiem negatywnie wpływającym na podaż kredytu może być obniżenie zdolności części banków do jego udzielania, wynikające z ograniczenia nadwyżek kapitału lub pojawienia się jego niedoboru w efekcie zdarzeń o charakterze prawnym i regulacyjnym, (zob. Rozdział 2.5).

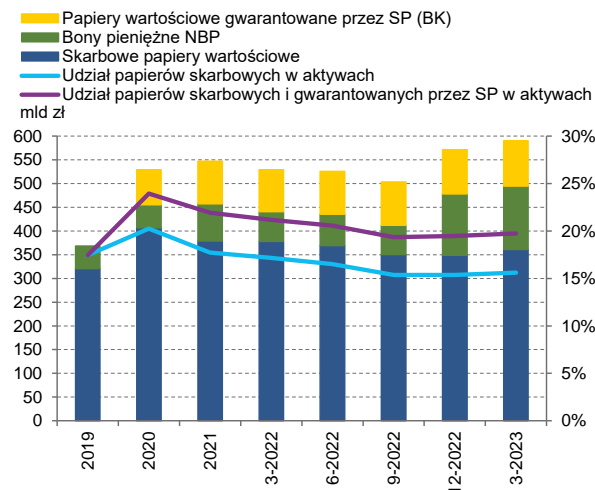
2.4. Ryzyko płynności i finansowanie

Sytuacja płynnościowa sektora bankowego była bardzo dobra, a wartość portfela aktywów płynnych w relacji do sumy bilansowej wysoka. Od listopada 2022 r. w większości banków zwiększył się portfel aktywów płynnych, głównie w efekcie wyższego zaangażowania w bony pieniężne NBP (zob. Wykres 2.28 i Wykres 2.29). Na koniec marca 2023 r. ponad jedną czwartą bilansu sektora bankowego (bez BGK) stanowiły papiery skarbowe i papiery gwarantowane przez Skarb Państwa oraz bony pieniężne NBP (odpowiednio około 16%, 4% i 6% aktywów sektora). Niemal połowę portfela obligacji banki wyceniały według wartości godziwej przez inne całkowite dochody, a zmiany ich wartości były na bieżąco uwzględniane w kapitale banków.

⁴⁷ Zob. „Koniunktura konsumencka – marzec 2023”, GUS, dostępne na: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/koniunktura/koniunktura/koniunktura-konsumencka-marzec-2023-roku,1,121.html>.

⁴⁸ Zob. „Szybki Monitoring NBP. Analiza sytuacji sektora przedsiębiorstw”, styczeń, maj 2023 r., NBP, dostępne na: www.nbp.pl.

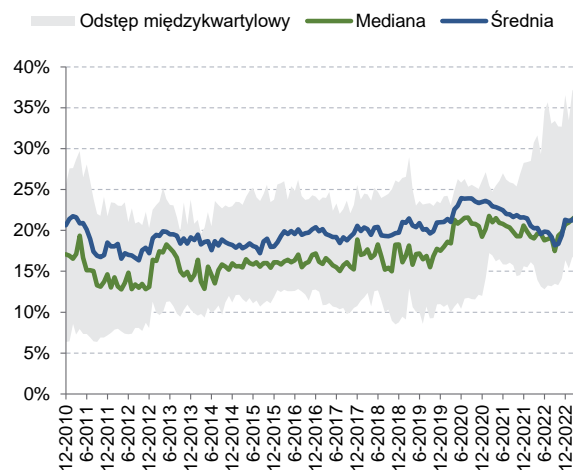
Wykres 2.28. Bony pieniężne NBP oraz papiery dłużne Skarbu Państwa i gwarantowane przez SP w aktywach sektora bankowego

Uwagi: dane bez BGK. Dane o papierach wartościowych gwarantowanych przez SP w portfolio banków komercyjnych.

Źródło: NBP.

Wykres 2.29. Udział krajowych skarbowych papierów wartościowych oraz bonów pieniężnych w aktywach krajowych banków komercyjnych

Uwaga: dane bez BGK.

Źródło: NBP.

Poziomy wskaźnika płynności krótkoterminowej (LCR), do którego przestrzegania zobowiązane są wszystkie banki w Polsce⁴⁹, istotnie przewyższały minima nadzorcze. Na koniec marca 2023 r. przeciętna wartość wskaźnika LCR dla banków komercyjnych wynosiła 201%, dla banków spółdzielczych działających samodzielnie – 531%, a dla systemów ochrony instytucjonalnej – 376% i 344% (zob. Wykres 2.30). Występujące niedobory środków płynnych w niektórych walutach obcych były niewielkie, a nadwyżka środków w złotych była odpowiednio wysoka, aby umożliwić bankom pokrycie ewentualnych potrzeb płynnościowych w tych walutach.

Szacunkowa wartość nadwyżki środków płynnych, rozumianych jako nadwyżka kwoty aktywów płynnych ponad wypływy netto⁵⁰ przy spełnieniu wymogu LCR na poziomie 100%, zwiększyła się ze 150 mld zł w czerwcu 2022 r. do niemal 255 mld zł w marcu 2023 r. (13% aktywów) (zob. Wykres 2.31). Od rozpoczęcia cyklu podwyżek stóp procentowych NBP w październiku 2021 r. negatywny wpływ na wartość aktywów płynnych i wysokość LCR miał spadek wyceny rynkowej papierów dłużnych (zob. Wykres 2.49). Papiery dłużne na potrzeby LCR są wykazywane według wartości rynkowej bez względu na to, do którego portfela zostały zaklasyfikowane.

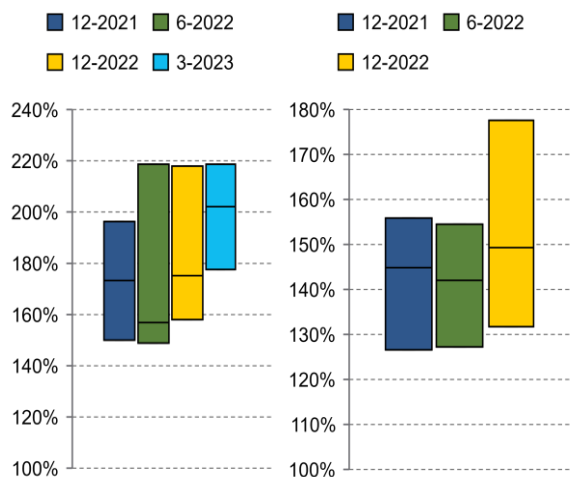
Utrzymuje się znaczne zróżnicowanie banków pod względem wielkości i struktury portfela aktywów płynnych. Struktura aktywów płynnych banków dużych, gdzie skumulowana jest większość nadwyżki środków płynnych, rozumianych jako nadwyżka aktywów płynnych ponad wypływy netto

⁴⁹ Z wyłączeniem BGK (banku państwowego)

⁵⁰ Wpływy płynności netto stanowią sumę wypływów pomniejszoną o sumę wpływów w ciągu 30 dni kalendarzowych.

przy spełnieniu LCR na poziomie 100%, jest bardziej zróżnicowana. Natomiast banki mniejsze i specjalistyczne charakteryzują się wyższymi wskaźnikami LCR, a struktura ich aktywów płynnych jest bardziej jednorodna i zazwyczaj składa się z obligacji skarbowych. W rezultacie mogą być one bardziej wrażliwe na wycenę instrumentów dłużnych.

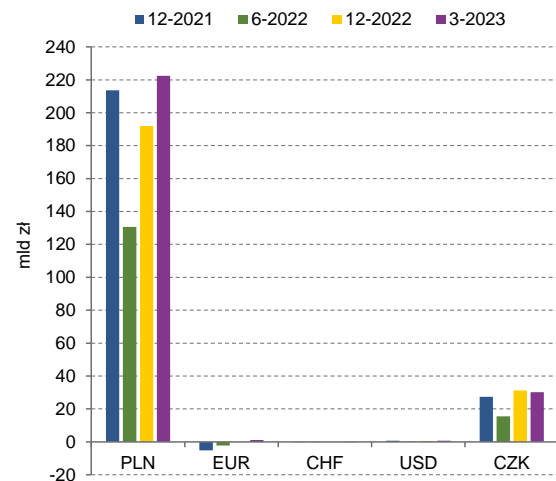
Wykres 2.30. Wskaźniki LCR krajowych banków komercyjnych (lewy panel) i NSFR (prawy panel)

Uwagi: linie poziome oznaczają poszczególne kwartale, a wysokość pudełka odstęp międzykwartyłowy. Z próby wyłączono banki o wysokich wskaźnikach LCR: dla banków komercyjnych powyżej 500%. Dane nie uwzględniają BGK i banków zrzeszających.

Źródło: NBP.

Wykres 2.31. Nadwyżka/niedobór środków płynnych w poszczególnych walutach w krajowych bankach komercyjnych

Uwagi: nadwyżka/niedobór środków płynnych rozumiany jako nadwyżka aktywów płynnych ponad wypływy netto przy warunku, że LCR=100%. Dane nie uwzględniają BGK i banków zrzeszających.

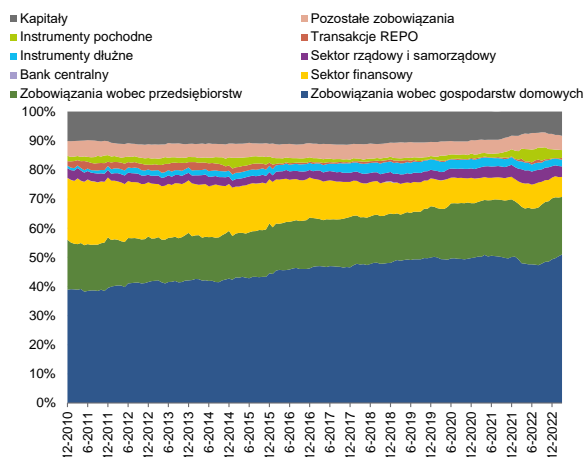
Źródło: NBP.

Struktura finansowania banków była stabilna i zbliżona do obserwowanej we wcześniejszych okresach (zob. Wykres 2.32). Głównym źródłem finansowania banków w Polsce pozostają nadal depozyty sektora niefinansowego (71% sumy bilansowej na koniec marca 2023 r.). Jednocześnie znaczenie kolejnego najważniejszego źródła finansowania banków – środków pozyskanych od podmiotów z sektora finansowego zmniejsza się od czasu globalnego kryzysu finansowego (do 7% sumy bilansowej). Rola innych źródeł finansowania pozostaje nadal niewielka (2-5%).

Od grudnia 2022 r. zauważalne jest przyspieszenie tempa przyrostu depozytów sektora niefinansowego (zob. Wykres 2.34). W marcu 2023 r. tempo wzrostu depozytów gospodarstw domowych wyniosło 9,4% r/r, a przedsiębiorstw 12,3% r/r. Zwiększaniu środków gospodarstw domowych lokowanych w bankach sprzyjały dodatkowe wypłaty dla pracowników z tytułu premii i nagród rocznych na początku roku, malejący popyt na kredyt oraz spadek wydatków konsumpcyjnych. Wzrost oprocentowania w ubiegłym roku doprowadził do przyspieszenia zmiany struktury terminowej depozytów gospodarstw domowych na korzyść lokat terminowych. Na koniec marca 2023 r. depozyty terminowe stanowiły 31% depozytów gospodarstw domowych (rok wcześniej 16%). Podobne tendencje wystąpiły w depozytach przedsiębiorstw (zob. Wykres 2.35). Wraz z zakończeniem okresu wypłat wsparcia

finansowego w ramach tarcz antykrzysowych rozpoczął się spadek depozytów bieżących przedsiębiorstw. Jednocześnie rosła stopniowo wartość nowych lokat terminowych przedsiębiorstw. Na koniec marca 2023 r. depozyty terminowe przedsiębiorstw stanowiły 34% depozytów (rok wcześniej 19%). Wciąż utrzymuje się nietypowa sytuacja, w której depozyty przedsiębiorstw przewyższają kredyty (na koniec marca 2023 r. o około 83 mld zł). Powstała ona w okresie pandemii w efekcie wpłat rządowych środków pomocowych dla firm.

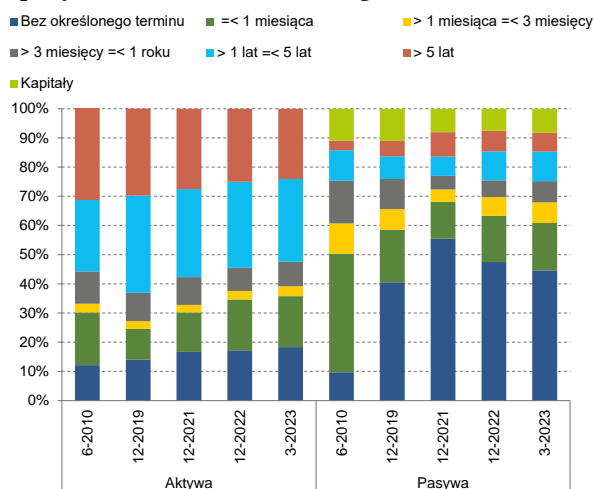
Wykres 2.32. Struktura pasywów sektora bankowego

Uwaga: dane bez BGK.

Źródło: NBP.

Wykres 2.33. Struktura terminowa aktywów i pasywów sektora bankowego

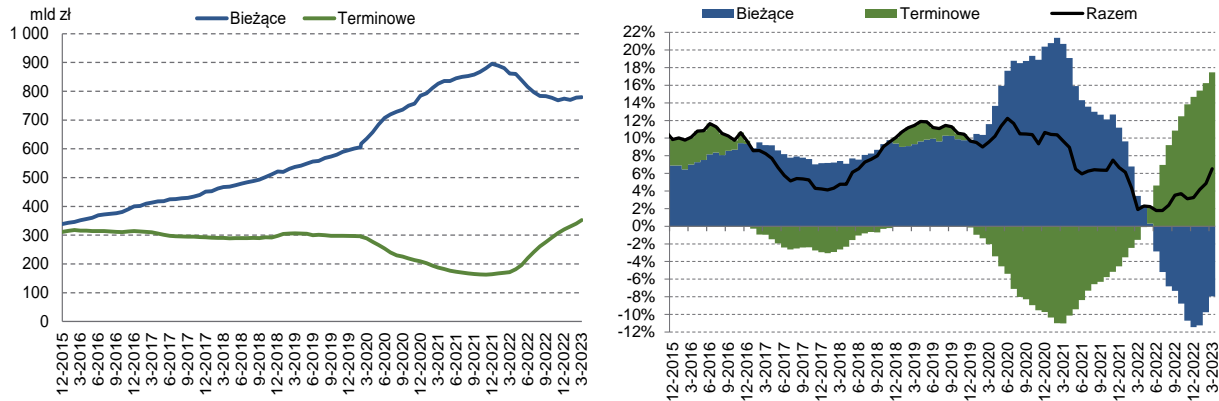

Uwaga: w pozycji „bez określonego terminu” po stronie pasywów wykazywane są wielkości, których nie można przyporządkować do określonego terminu zapadalności, głównie ROR i konta oszczędnościowe oraz mniejsze pozycje (m.in. zobowiązania z tytułu podatku dochodowego, rezerwy).

Źródło: NBP.

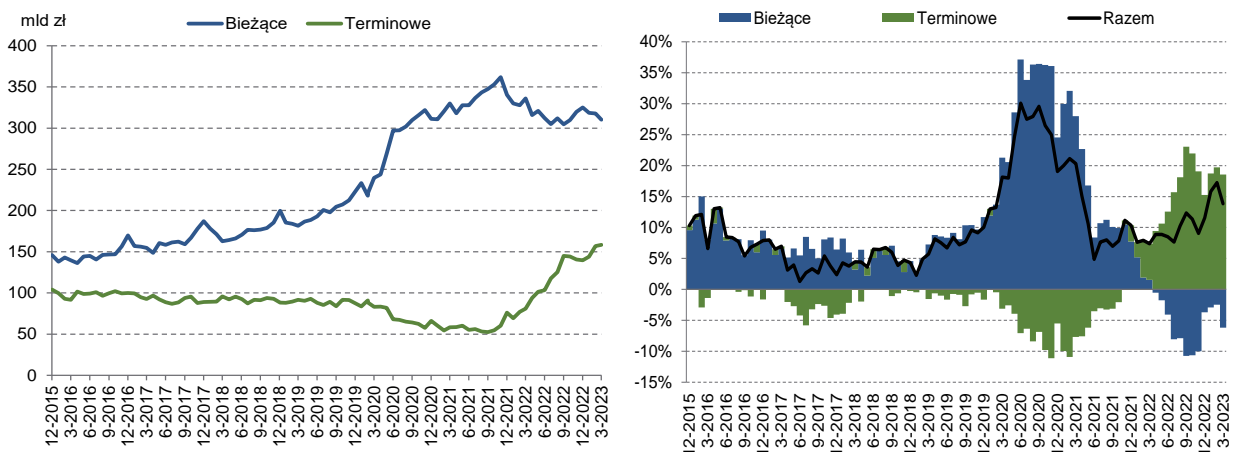
Banki w Polsce z nadwyżką spełniają normę płynności długoterminowej (NSFR), jednak utrzymuje się znaczne niedopasowanie terminowe aktywów i pasywów (zob. Wykres 2.33). Wzrost tego niedopasowania wynikał głównie z rozwoju długoterminowych pozycji aktywów: kredytów mieszkaniowych i papierów dłużnych oraz finansowania ich pasywami o krótkich terminach zapadalności (depozyty). Do pewnego stopnia niedopasowanie jest naturalną konsekwencją realizowanej przez banki funkcji związanej z transformacją terminów, jednak gdy jest ono zbyt duże, to naraża banki na ryzyko utraty płynności, szczególnie w sytuacji finansowania się środkami niestabilnymi, m.in. z rynku hurtowego, które w polskim sektorze bankowym pozostaje jednak znikome.

Wykres 2.34. Wartość (lewy panel) oraz tempo zmian r/r i wkład poszczególnych składowych depozytów gospodarstw domowych (prawy panel) – podział terminowy

Źródło: NBP.

Wykres 2.35. Wartość (lewy panel) oraz tempo zmian r/r i wkład poszczególnych składowych depozytów przedsiębiorstw (prawy panel) – podział terminowy

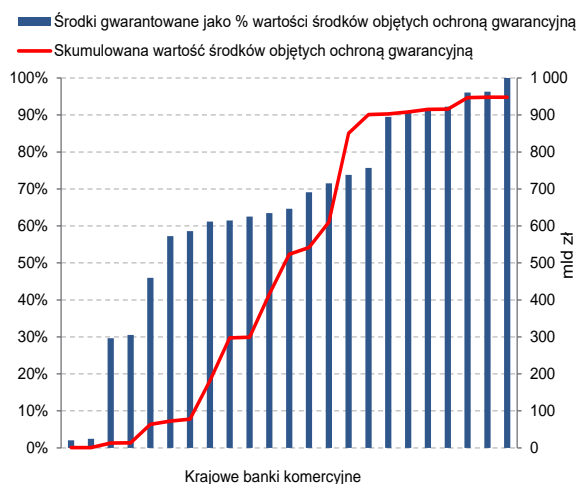
Źródło: NBP.

Depozyty gospodarstw domowych cechuje duże rozdrobnienie podmiotowe, co wraz z gwarancjami BFG (zob. Wykres 2.36) sprawia, że są one względnie stabilne i zazwyczaj w mniejszym stopniu podatne na masowe odpływy. W Polsce ochronie gwarancyjnej podlegają środki pieniężne zgromadzone przez deponenta na rachunkach we wszystkich bankach (komercyjnych i spółdzielczych) oraz kasach oszczędnościowo-kredytowych⁵¹. Na koniec grudnia 2022 r. niemal 66% wartości depozytów bankowych gospodarstw domowych i przedsiębiorstw było gwarantowanych (zob. Wykres 2.37). W ostatnich latach wzrósł udział w pasywach banków środków objętych ochroną BFG, co można

⁵¹ Obowiązujące w Polsce zasady gwarantowania depozytów określone zostały w ustawie z dnia 10 czerwca 2016 r. o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym, systemie gwarantowania depozytów oraz przymusowej restrukturyzacji. W przypadku osób fizycznych gwarantowane w całości są środki pieniężne i należności do równowartości w złotych do 100 000 euro.

wiązać z dynamicznym wzrostem depozytów gospodarstw domowych i przedsiębiorstw, przy relatywnie niewielkim znaczeniu pozostałych form oszczędzania/lokowania nadwyżek. W obecnych warunkach wyższych stóp procentowych skłonność gospodarstw domowych do zrywania umów depozytów terminowych może być niższa. Niemniej jednak powszechny dostęp do elektronicznych kanałów dystrybucji usług finansowych może zwiększać ryzyko odpływu depozytów w sytuacji ewentualnego pojawienia się negatywnego „przekazu medialnego” wokół sytuacji danego banku. Zwiększa to wagę posiadania przez banki odpowiedniej wartości aktywów płynnych.

Wykres 2.36. Środki gwarantowane w poszczególnych bankach komercyjnych, grudzień 2022

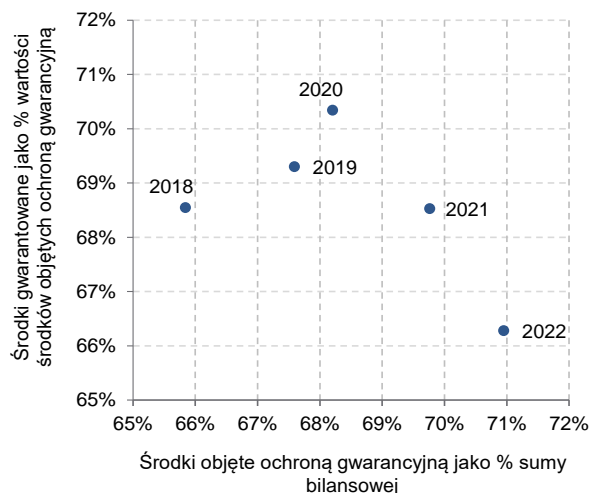

Uwagi: słupki reprezentują poszczególne krajowe banki komercyjne.

Środki gwarantowane nie przekraczają równowartości w złotych 100 000 euro. Środki objęte ochroną gwarancyjną obejmują środki pieniężne i należności osób fizycznych oraz w przypadku banku lub oddziału banku zagranicznego: osób prawnych, jednostek organizacyjnych niebędących osobami prawnymi, którym odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, szkolnych kas oszczędnościowych, kas zapomogowo-pożyczkowych i rad rodziców.

Źródło: BFG.

Wykres 2.37. Środki gwarantowane w sektorze bankowym

Uwagi: dane bez BGK. Definicja zmiennych pod wykresem Wykres 2.36.

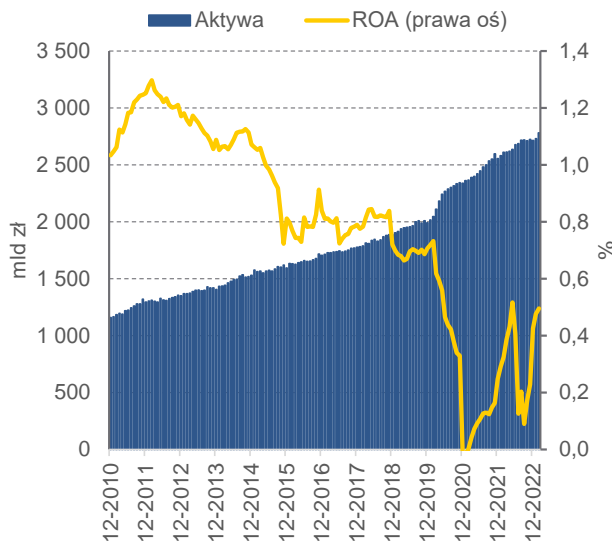
Źródło: BFG.

2.5. Wyniki finansowe i wypłacalność

Wskaźniki zyskowności sektora bankowego pozostawały na znacznie niższych poziomach niż w okresie przed 2020 r., mimo że ostatnio wzrosły. W porównaniu ze skalą działalności bankowej średnie wyniki sektora były znacznie niższe niż w latach 2011-2014 (zob. Wykres 2.38). Przyczyną niższej zyskowności – mimo rosnącej marży odsetkowej – były dodatkowe obciążenia ustawowe (m. in. wprowadzenie podatku od niektórych instytucji finansowych w 2016 r., koszty ustawowych wakacji kredytowych rozpoznane w 2022 r.), a także tworzenie wysokich rezerw na ryzyko prawne walutowych kredytów mieszkaniowych (od 2020 r.). Dodatkowo część obciążeń finansowych banków nie jest uznawana za koszty uzyskania przychodu przy ustalaniu podstawy opodatkowania CIT, przez co

efektywna stopa tego podatku znacznie wzrosła (z ok. 19% przed 2016 r. do 28% na koniec 2022 r.⁵²). Na skutek dodatkowych kosztów ponoszonych przez polski sektor bankowy jego pozycja w rankingu zyskowności sektorów bankowych krajów Unii Europejskiej zauważalnie spadła (zob. Wykres 2.39).

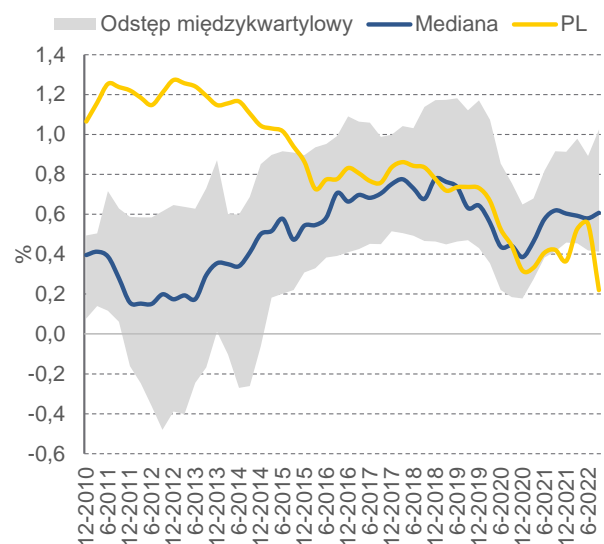
Wykres 2.38. Aktywa i zwrot z aktywów sektora bankowego w Polsce

Uwaga: wskaźnik ROA – dane annualizowane.

Źródło: NBP.

Wykres 2.39. Zwrot z aktywów sektora bankowego w Polsce na tle krajów Unii Europejskiej

Uwaga: ostatnia obserwacja na koniec trzeciego kwartału 2022 r.

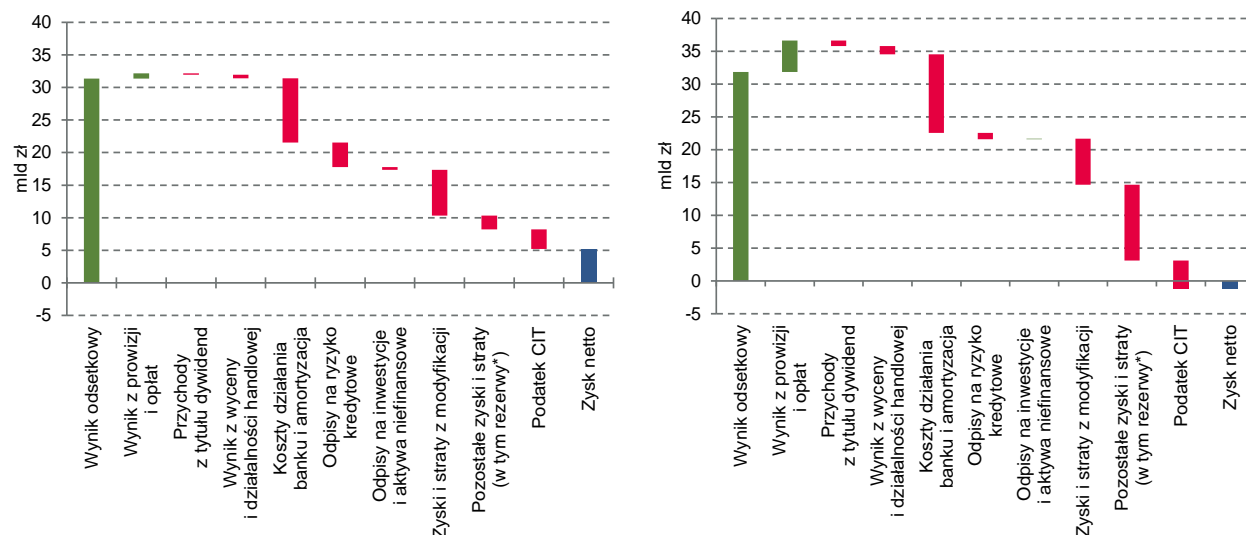
Źródło: EBC.

Niska zyskowność polskiego sektora bankowego utrzymuje się pomimo znacznego wzrostu wyników odsetkowych (zob. Wykres 2.40) i marży odsetkowej netto związanych z dokonanymi w okresie od października 2021 r. do sierpnia 2022 r. podwyżkami stóp procentowych NBP. Oprocentowanie większości aktywów banków (a zwłaszcza kredytów) jest umownie powiązane ze wskaźnikami WIBOR i aktualizowane kilka razy w roku. Natomiast oprocentowanie większości zobowiązań nie jest umownie powiązane ze stawkami rynku pieniężnego. Zdecydowana większość wpływu wzrostu stóp rynku pieniężnego⁵³ została już uwzględniona w oprocentowaniu posiadanych przez banki aktywów finansowych, dlatego nie należy oczekiwać dalszego wzrostu marż odsetkowych z tego tytułu. Marże odsetkowe banków w nadchodzących kwartałach mogą się zmniejszać w przypadku emisji instrumentów dłużnych w celu zwiększenia funduszy własnych lub pokrycia wymogu MREL, ponieważ oprocentowanie takich instrumentów jest znacznie wyższe niż oprocentowanie depozytów klientów.

⁵² Szacunek dla banków o dodatnich wynikach finansowych netto.

⁵³ Niektóre banki komercyjne stosują strategię zabezpieczającą część przychodów odsetkowych przed wpływem zmian stóp procentowych za pomocą instrumentów pochodnych, przez co w obecnych warunkach wyniki tych banków są niższe niż w przypadku braku takiego zabezpieczenia.

Wykres 2.40. Zmiana zysku netto sektora bankowego i dekompozycja zmiany – kwoty za 12 miesięcy do lutego 2023 r. względem odpowiadających okresów: rok wcześniej (lewy panel) i do lutego 2020 r. (prawy panel)

* w tym również rezerwy na ryzyko prawne walutowych kredytów mieszkaniowych – z wyjątkiem banków, które wykazały je łącznie z odpisami na ryzyko kredytowe.

Uwagi: wysokość zielonych i czerwonych słupków oznacza zmianę kwotową pozycji RZiS sektora bankowego względem poziomu za poprzedzających 12 miesięcy (lewy panel) lub za okres od marca 2019 r. do lutego 2020 r. (prawy panel). W przypadku pozycji kosztowych ujemna zmiana oznacza wzrost kosztów, co wpływa na spadek wyniku. „Zyski i straty z modyfikacji” (obejmujące większość kosztów wakacji kredytowych) i „Pozostałe zyski i straty (w tym rezerwy)” mogą przyjmować zarówno wartości dodatnie, jak też ujemne, więc z wykresu można tylko wnioskować, czy zmiana tej pozycji miała pozytywny, czy negatywny wpływ na wynik.

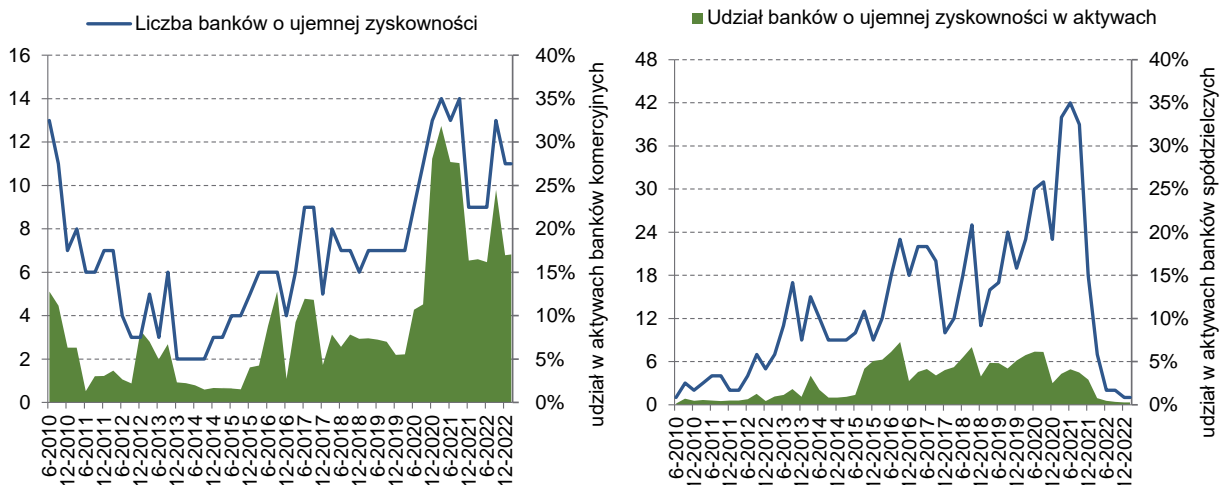
Źródło: NBP.

Szczególnie negatywnie na zyskowność sektora wpłynęły wysokie koszty wakacji kredytowych i rezerwy na ryzyko prawne walutowych kredytów mieszkaniowych, a także – w mniejszym stopniu – składki na systemy ochrony, wpłaty na Fundusz Wsparcia Kredytobiorców i zwrot marż pobieranych w okresie oczekiwania na wpis hipoteki do księgi wieczystej. Koszty (wprowadzonych ustawowo⁵⁴) wakacji kredytowych (ok. 13 mld zł), obciążające przede wszystkim wyniki sektora w lipcu 2022 r., odzwierciedlały oczekiwane przez banki wykorzystanie przez klientów wakacji kredytowych w całym okresie ich obowiązywania (lata 2022-2023). Banki wykazały te koszty jako stratę na modyfikacji kredytu (zob. Wykres 2.40) lub jako obniżenie wyniku odsetkowego. Według danych UKNF z wakacji kredytowych do stycznia 2023 r. skorzystało ponad 50% uprawnionych kredytobiorców, a udział kredytów objętych wakacjami w łącznej wartości portfela kredytów spełniających ustawowe kryteria

⁵⁴ Zgodnie z obowiązującą od 29 lipca 2022 r. ustawą z dnia 7 lipca 2022 r. o finansowaniu społecznosciowym dla przedsięwzięć gospodarczych i pomocy kredytobiorcom (Dz.U. 2022 poz. 1488) „wakacje” w spłacie złotych kredytów mieszkaniowych mogą być wykorzystywane przez dwa miesiące w III kwartale i dwa miesiące w IV kwartale 2022 r. oraz przez jeden miesiąc w każdym kwartale 2023 r. Obowiązujące regulacje rachunkowości i sprawozdawczości finansowej obligują banki do jednorazowego rozpoznania „z góry” łącznych oczekiwanych kosztów wakacji kredytowych i do ewentualnego aktualizowania wartości tych kosztów w miarę napływu nowych informacji.

przekroczył 70%. Klienci, którzy dotąd nie skorzystali z wakacji kredytowych, nadal są uprawnieni do zawieszenia jednej raty w każdym z kolejnych kwartałów 2023 r. Natomiast rezerwy na ryzyko prawne będą prawdopodobnie w przyszłości nadal znacznie rosnąć (zob. Rozdział 2.2). Wpłaty na systemy ochrony i Fundusz Wsparcia Kredytobiorców mogą być wymagane w kolejnych latach, jeśli dotychczas zebrane środki zostaną wykorzystane i pojawi się konieczność ich uzupełnienia. Natomiast po wsparciu procesu *resolution* Getin Noble Banku S.A. ze środków SOBK został zmniejszony docelowy poziom funduszu gwarantowania depozytów w ramach BFG. W 2023 r., zgodnie z decyzją Rady BFG⁵⁵, banki nie będą płacić składki na fundusz gwarantowania depozytów, co *ceteris paribus* obniży ich koszty.

Wykres 2.41. Liczba krajowych banków komercyjnych (lewy panel) i banków spółdzielczych (prawy panel) o ujemnej zyskowności i ich udział w aktywach danej grupy banków

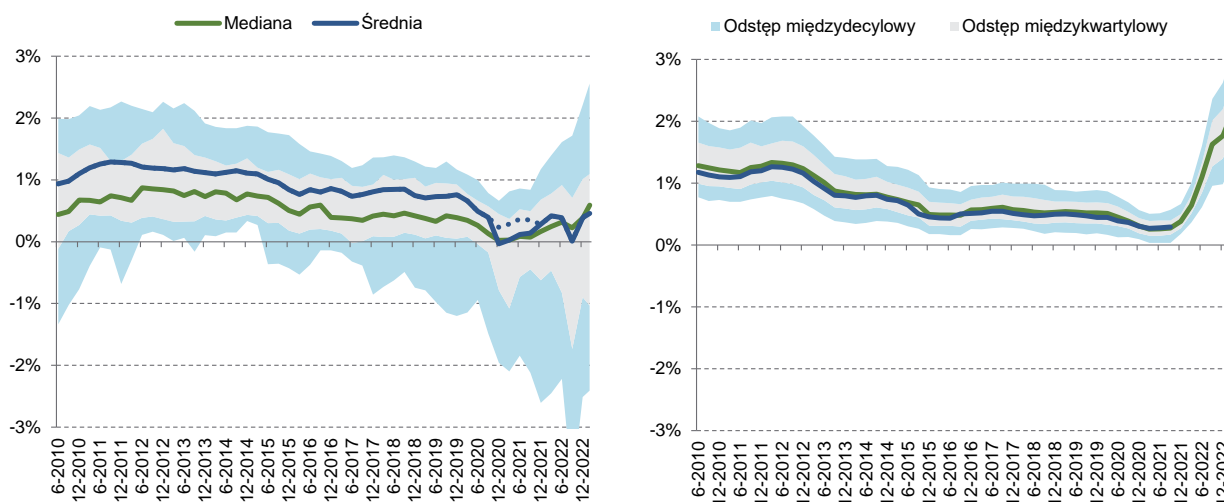
Uwaga: zyskowność w horyzoncie 12 miesięcy.

Źródło: NBP.

Zwiększyło się również obciążenie wyników finansowych banków innymi kosztami działania i stratami kredytowymi (zob. Wykres 2.40). Do wzrostu kosztów działania banków przyczyniła się presja płacowa związana z inflacją – koszty pracownicze za 12 miesięcy do lutego 2023 r. zwiększyły się r/r o 15%, przy stabilnej ogólnej liczbie zatrudnionych w sektorze bankowym. Natomiast koszty ryzyka kredytowego zwiększały się bardzo szybko (prawie 50% w analogicznym ujęciu), ale z niskiego poziomu (szerzej na ten temat w Rozdziale 2.1). W nadchodzących kwartałach można spodziewać się dalszego wzrostu kosztów działania i strat kredytowych w związku z nadal wysoką (choć zmniejszającą się) inflacją i oczekiwanym pogorszeniem sytuacji gospodarczej.

⁵⁵ Zob. uchwała nr 3/2023 Rady Bankowego Funduszu Gwarancyjnego z dnia 27 lutego 2023 r. w sprawie niepobierania składek na fundusz gwarancyjny banków za 2023 r., dostępna w serwisie internetowym bfg.pl

Wykres 2.42. Zwrot z aktywów w krajowych bankach komercyjnych (lewy panel) i bankach spółdzielczych (prawy panel)

Uwagi: dane annualizowane. Kropkowana linia oznacza wartość wskaźnika z pominięciem zmiany wyniku PKO BP za 2020 r. na skutek decyzji o oferowaniu ugód kredytobiorcom posiadającym walutowe kredyty mieszkaniowe.

Źródło: NBP.

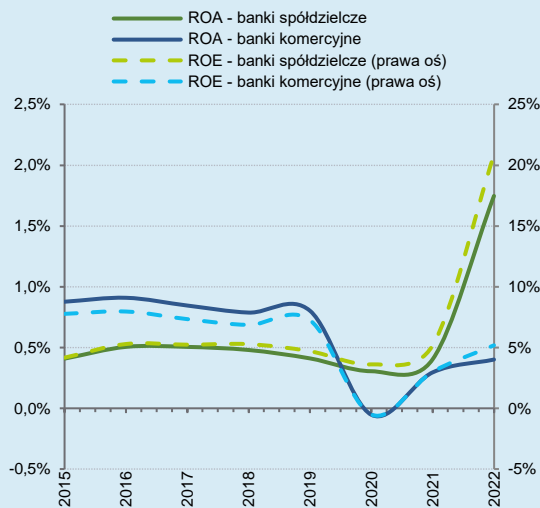
Zyskowność banków komercyjnych pozostawała silnie zróżnicowana (w odróżnieniu od sytuacji banków spółdzielczych), a wiele z nich ponosiło straty na skutek kosztów ryzyka prawnego i wakacji kredytowych. Liczba i udział w aktywach banków o ujemnej zyskowności, z których większość stanowiły krajowe banki komercyjne, były relatywnie wysokie (zob. Wykres 2.41). Straty wielu z tych instytucji istotnie naruszały ich kapitały – dla połowy z nich wskaźnik ROE był niższy niż -20%. Główną przyczyną ujemnej zyskowności banków od 2020 r. pozostają odpisy na ryzyko prawne walutowych kredytów mieszkaniowych. Dodatkowo, straty zostały spowodowane lub pogłębione przez koszty wakacji kredytowych – dotyczyło to w szczególności banków hipotecznych (dla których kredyty mieszkaniowe są dominującą częścią aktywów) oraz części banków komercyjnych posiadających znaczne portfele złotych kredytów mieszkaniowych w relacji do wartości aktywów. Natomiast banki spółdzielcze znacznie poprawiały wskaźniki zyskowności, chociaż w tempie wolniejszym niż w I połowie 2022 r. (zob. Wykres 2.42). Sytuację banków spółdzielczych szerzej przedstawia Ramka 2.1.

Ramka 2.1. Banki spółdzielcze – szansa na wzmocnienie stabilności dzięki rekordowym wynikom finansowym w ostatnim okresie

W ostatnim okresie wyniki finansowe sektora banków spółdzielczych wyraźnie się poprawiły. Zysk banków spółdzielczych za 2022 r. wyniósł 3,2 mld zł i stanowił blisko 30% wyniku całego sektora

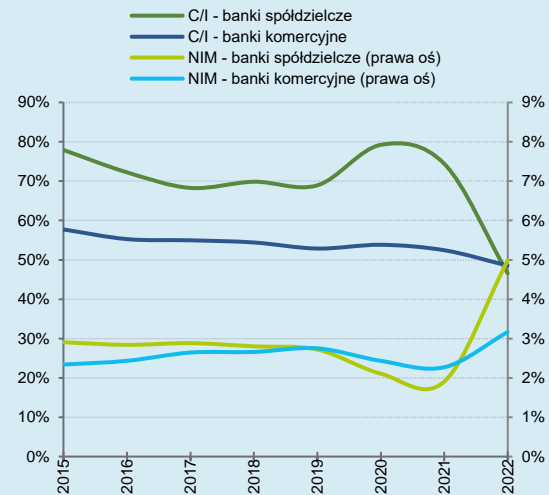
bankowego, przy około 8,5% udziale w jego aktywach. Konsekwencją dobrych wyników banków spółdzielczych była istotna poprawa ich wskaźników efektywności. Na koniec 2022 r. zarówno zwrot z aktywów (1,7%), jak i z kapitałów banków spółdzielczych (ponad 20%), kilkakrotnie przewyższyły wartości tych wskaźników dla banków komercyjnych (zob. Wykres 2.43). Dzięki silnemu wzrostowi wyniku z działalności bankowej wyraźnie wrosła też efektywność kosztowa sektora i była nieznacznie lepsza niż w bankach komercyjnych – na koniec 2022 r. wskaźnik C/I wyniósł 46,6% wobec 48,6% w bankach komercyjnych (zob. Wykres 2.44).

Wykres 2.43. Wskaźniki rentowności aktywów i kapitału własnego w bankach spółdzielczych i krajowych bankach komercyjnych (bez BGK).

Źródło: NBP.

Wykres 2.44. Efektywność i marża odsetkowa netto w bankach spółdzielczych i krajowych bankach komercyjnych (bez BGK).

Źródło: NBP.

Rekordowo wysoki (na przestrzeni ostatnich lat) zysk banków spółdzielczych był głównie efektem wzrostu przychodów odsetkowych. Struktura bilansu pod względem sposobu oprocentowania oraz wyższy udział wyniku odsetkowego w wynikach banków spółdzielczych powoduje ich większą wrażliwość na zmiany stóp procentowych niż w przypadku banków komercyjnych (zob. Wykres 2.45).

Jednocześnie banki spółdzielcze były w zdecydowanie mniejszym stopniu obciążone kosztami regulacyjno-prawnymi w porównaniu do banków komercyjnych. Ze względu na brak walutowych kredytów mieszkaniowych w bilansach banki spółdzielcze nie ponoszą związanych z nimi kosztów ryzyka prawnego. Nie były również zobowiązane do wpłat na System Ochrony Banków Komercyjnych. Mniejsze było też obciążenie banków spółdzielczych kosztami wakacji kredytowych. Z jednej strony udział złotych kredytów mieszkaniowych w aktywach banków spółdzielczych jest niższy

(25% wobec 37% w bankach komercyjnych), a dodatkowo najprawdopodobniej mniejszy był też stopień korzystania z wakacji przez kredytobiorców banków spółdzielczych⁵⁶.

Wykres 2.45. Wynik finansowy banków spółdzielczych i banków komercyjnych (bez BGK) oraz udział wyniku banków spółdzielczych w wyniku całego sektora bankowego

Źródło: NBP.

Dobre wyniki banków spółdzielczych sprzyjały prowadzeniu działań zwiększających stabilność ich funkcjonowania. W 2022 r. widoczny był znaczny wzrost rezerw na kredyty zagrożone, co może w przyszłości ograniczyć negatywne skutki ewentualnej materializacji ryzyka kredytowego. Relatywnie niski do tej pory wskaźnik pokrycia odpisami kredytów z rozpoznaną utratą wartości wzrósł o ponad 10 pkt. proc. do 59% i był wyższy niż średnio dla banków komercyjnych.

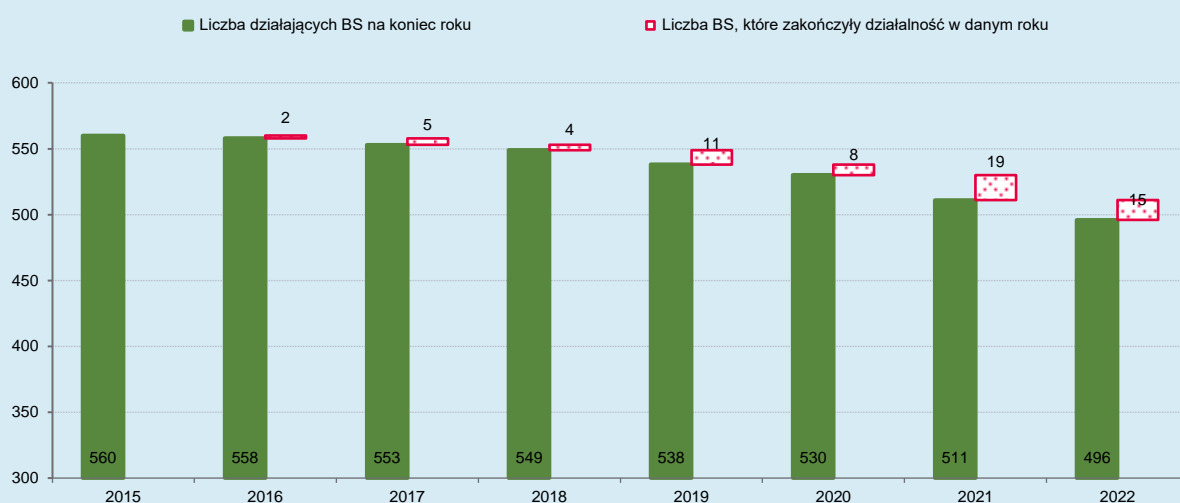
Dodatkowymi środkami została zasilona część składkowa funduszy pomocowych systemów ochrony instytucjonalnej⁵⁷. W następstwie zalecenia KNF, banki spółdzielcze będące uczestnikami systemów ochrony instytucjonalnej (IPS) zostały zobowiązane do uzupełnienia części składkowej funduszy pomocowych (w sumie wpłaty wyniosły 655,2 mln zł) co przełożyło się na istotny wzrost ich kosztów operacyjnych. W efekcie wynik miesięczny sektora był za grudzień 2022 r. ujemny (- 157 mln zł), a 319 banków spółdzielczych poniosło miesięczną stratę netto. Pomimo tego na koniec roku sektor

⁵⁶ Nie są dostępne dokładne dane dotyczących skali wykorzystania tzw. wakacji kredytowych przez klientów banków spółdzielczych. Ponadto różnice w obciążeniu wyników banków kosztami tej regulacji wynikają również z odmiennych zasadach rachunkowości pomiędzy obydwojema sektorami.

⁵⁷ KNF 2 grudnia 2022 r. zaleciła jednostkom zarządzającym IPS zwiększenie funduszy pomocowych, o których mowa w art. 22g ustawy z dnia 7 grudnia 2000 r. o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu się i bankach zrzeszających. W zaleceniu KNF wprowadziła warunek zobowiązujący do zgromadzenia całości ww. kwoty w formie składek uczestników systemów.

zanotował wysoki zysk, a zmiana struktury funduszy przez dodatkowe zasilenie części składkowej przyczyniła się do wzmocnienia możliwości pomocowych samych IPS. Wartość środków pomocowych na koniec 2022 r., będących do dyspozycji IPS wyniosła: 672,5 mln zł w przypadku Funduszu Zabezpieczającego Systemu Ochrony Zrzeszenia BPS oraz 482,8 mln zł w przypadku Funduszu Pomocowego Spółdzielczego Systemu Ochrony SGB.

Wykres 2.46. Liczba banków działających i przejętych w sektorze banków spółdzielczych w latach 2015-2022

Źródło: NBP.

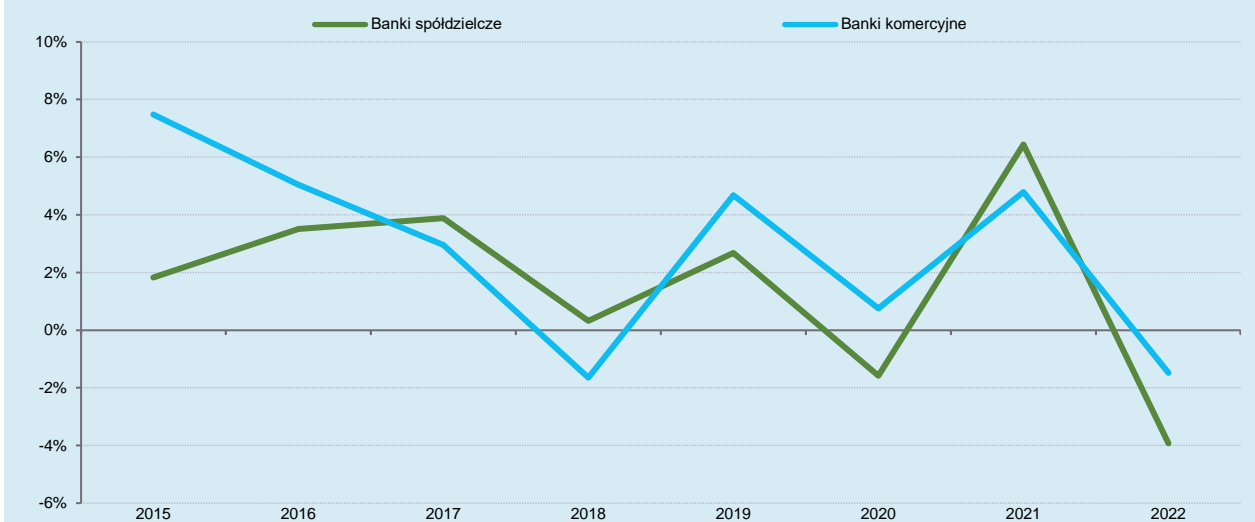
Kontynuowane były procesy łączeniowe w sektorze. Na koniec 2022 r. w Polsce funkcjonowało 496 banków spółdzielczych (z których 10 działało poza IPS – ich aktywa stanowiły ponad 7% aktywów sektora banków spółdzielczych). W ciągu roku sfinalizowano 15 procesów łączeniowych w grupie banków należących do IPS⁵⁸ (zob. Wykres 2.46). Poprawa zyskowności banków spółdzielczych przełożyła się jednak na zmniejszenie liczby prowadzonych procesów łączeniowych w ostatnim okresie – w I kw. 2023 r. sfinalizowano jeden proces. Lepsza sytuacja banków nie wskazuje bowiem na konieczność łączenia z silniejszym bankiem z powodów ostrożnościowych. Z punktu widzenia długoterminowych zdolności rozwojowych sektora zasadne jest jednak, aby kontynuowane były łączenia również banków o zadowalającej bieżącej sytuacji.

Jednocześnie akcja kredytowa w bankach spółdzielczych wyhamowała bardziej niż w bankach komercyjnych (zob. Wykres 2.47). W ciągu roku wartość portfela kredytowego zmniejszyła się o 2,7 mld zł (do 66,3 mld zł), z czego 1,8 mld zł stanowiły kredyty dla rolników. Spadek wartości tego portfela mógł być efektem pogorszeniem opłacalności produkcji rolniczej i sytuacji gospodarstw rol-

⁵⁸ Aktywa tych banków wynosiły w sumie 1,8 mld zł (wg stanów na ostatni dzień sprawozdawczy) i stanowiły niecały 1% aktywów sektora banków spółdzielczych (wykazanych na koniec 2022 r.).

nych. Można oceniać, że w warunkach wyraźnej poprawy zyskowności i zadowalającej pozycji kapitałowej banków spółdzielczych głównym czynnikiem determinującym niski poziom akcji kredytowej i utratę udziałów w rynku był brak popytu.

Wykres 2.47. Roczna dynamika portfela kredytowego w bankach spółdzielczych i krajowych bankach komercyjnych (bez BGK)

Źródło: NBP.

Wypłacalność

Na kształtowanie się funduszy własnych i współczynników kapitałowych sektora bankowego w 2022 r. największy wpływ wywarły zmiany wartości instrumentów wycenianych według wartości godziwej przez inne całkowite dochody (FVOCI) (zob. Wykres 2.48 i Wykres 2.49). Spadek wartości papierów dłużnych (głównie obligacji skarbowych) z portfela FVOCI odniesiony do kapitałów wyniósł w całym roku ok. 2,8 mld zł. Natomiast w IV kwartale 2022 r. kapitały sektora bankowego i średnie współczynniki kapitałowe wzrosły (TCR do 18,6%, a Tier I/CET1 do 16,6%) m.in. na skutek wzrostu wartości portfela FVOCI oraz dokapitalizowania banku powstałego w wyniku przymusowej restrukturyzacji Getin Noble Banku S.A.

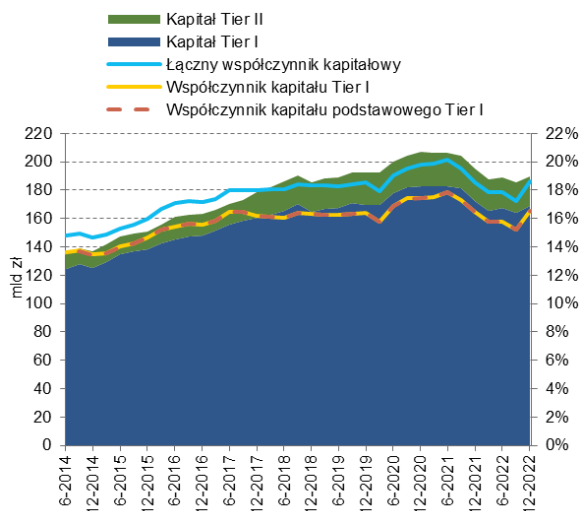
Stosunkowo niewiele banków korzystało z opcji pomniejszenia straty z wyceny portfela instrumentów dłużnych FVOCI przedstawianej w kapitale, zatem wygaśnięcie przepisów to umożliwiających⁵⁹ nie powinno istotnie osłabić pozycji kapitałowej sektora. Od początku 2023 r. całość niezrealizowanych strat banki powinny wykazywać w OCI, podczas gdy na podstawie przepisów

⁵⁹ Straciły moc przepisy przejściowe, wprowadzone w związku z pandemią COVID-19, dotyczące tymczasowego traktowania niezrealizowanych zysków i strat z portfela instrumentów dłużnych wycenianych według wartości godziwej przez inne całkowite dochody. Zob. art. 468 CRR „Tymczasowe traktowanie niezrealizowanych zysków i strat wycenianych według wartości godziwej przez inne całkowite dochody w związku z pandemią COVID-19”.

przejściowych w 2022 r. mogły pomniejszyć straty z wyceny odnoszone na kapitał o 40%. Ponadto stopniowy wzrost wyceny instrumentów dłużnych obserwowany w I kwartale 2023 r. prawdopodobnie skompensuje negatywny wpływ wygaśnięcia przepisów przejściowych.

Wejście w życie nowych przepisów CRR⁶⁰, które wpływają na wymóg i współczynniki kapitałowe, również nie powinno mieć istotnego wpływu na polski sektor bankowy. Wspomniane przepisy wprowadzają (i) limity koncentracji względem kapitału Tier I (nie więcej niż 100%) dla ekspozycji wobec rządów centralnych (m.in. dla papierów skarbowych) w walutach innego państwa członkowskiego UE oraz (ii) wyższy, tj. 20-procentowy, czynnik skalujący wagę ryzyka przypisaną tym ekspozycjom⁶¹ (co przekłada się na łączną wagę ryzyka 4%). Kolejna zmiana, która zacznie obowiązywać w 2024 r., obniża limit koncentracji dla ekspozycji w papiery skarbowe i gwarantowane przez Skarb Państwa w walutach obcych do 75% kapitału Tier I instytucji oraz podwyższa czynnik skalujący wagę ryzyka do 50% (łączna waga ryzyka wyniesie wtedy 10%). Wartość tych instrumentów dłużnych, nominowanych w walucie innej niż PLN, w bilansach banków jest marginalna. Ewentualne dostosowania w bilansach banków nie będą zatem miały istotnego znaczenia.

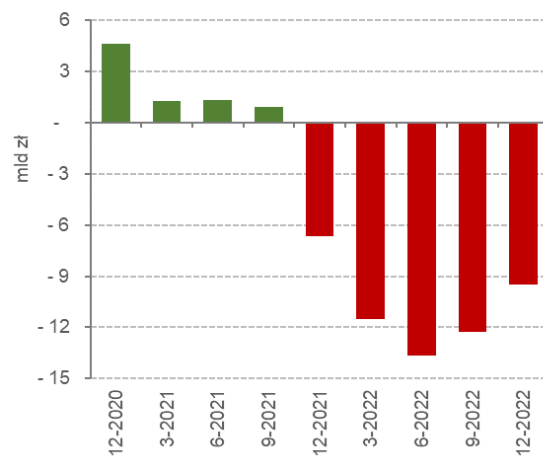
Wykres 2.48. Fundusze własne i współczynniki wypłacalności

Uwaga: bez BGK.

Źródło: NBP.

Wykres 2.49. Skumulowane inne całkowite dochody (aktywa finansowe wyceniane według FVOCI)

Uwaga: bez BGK. Dane po korektach o rezerwy z tytułu instrumentów zabezpieczających przepływy pieniężne.

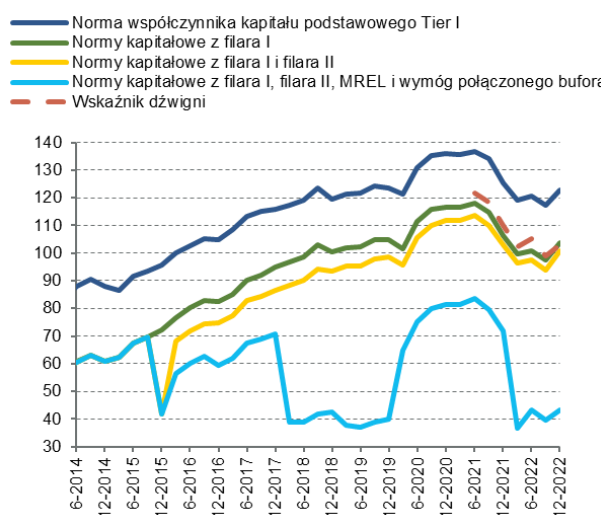
Źródło: NBP.

⁶⁰ Zob. artykuł 500a CRR „Tymczasowe traktowanie długu publicznego wyemitowanego w walucie innego państwa członkowskiego”.

⁶¹ Zgodnie z art. 114 ust. 2. CRR ekspozycje wobec rządów centralnych posiadających rating na poziomie inwestycyjnym A- (obecny rating Polski) są klasyfikowane do drugiej grupy jakości kredytowej z przypisaną im wagą ryzyka 20%.

W większości banków fundusze własne nadal znacznie przekraczały łączne wymogi kapitałowe. Na początku 2023 r. nadwyżki kapitału krajowego sektora bankowego ponad wymogi I i II filara wynosiły ok. 100 mld zł, a względem łącznych wymogów regulacyjnych, w tym wymogu MREL w wysokości przejściowej oraz wymogu połączonego bufora – ok. 43 mld zł (zob. Wykres 2.50). Niedobory kapitału (2,3 mld zł) wystąpiły w ograniczonej liczbie banków, głównie w bankach spółdzielczych. Od 1 stycznia 2024 r. wymóg MREL będzie obowiązywać w wartości docelowej, wyższej – *ceteris paribus* – o ok. 40 mld zł (zob. Wykres 2.53). Ewentualne spełnienie docelowego wymogu MREL jedynie kapitałami spowodowałoby istotny spadek obecnych nadwyżek i mogłoby zmniejszyć możliwości banków finansowania nowej akcji kredytowej.

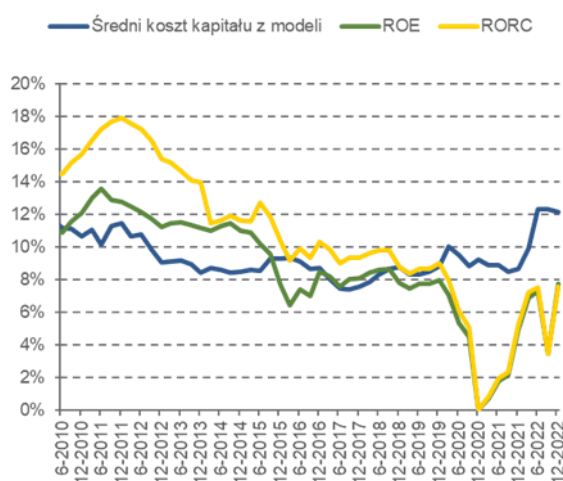
Wykres 2.50. Nadwyżki kapitału podstawowego Tier I ponad normy i wymogi kapitałowe oraz MREL

Uwaga: bez BGK.

Źródło: szacunki NBP.

Wykres 2.51. Szacowany koszt kapitału banków notowanych na GPW na tle rentowności

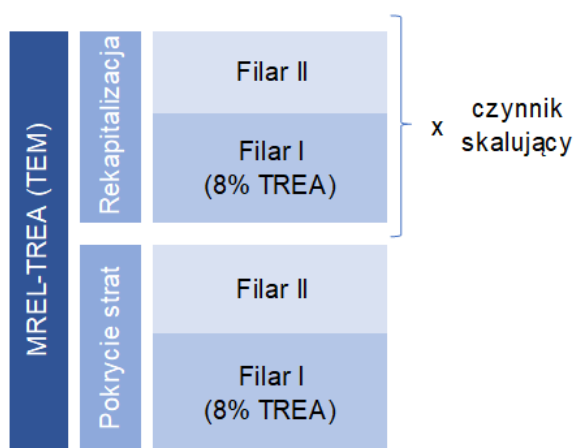
Źródło: szacunki NBP na podstawie danych NBP, Bloomberg i Refinitiv.

Spełnienie przez banki wymogu MREL w docelowej wysokości – jeśli ma ono nie obniżać wolnych kapitałów w bankach – wymaga emisji papierów dłużnych. Papiery dłużne, z intencją przeznaczenia ich na pokrycie wymogu MREL (instrumenty kwalifikowalne), wyemitowało dotychczas osiem banków. Większość pozyskanej kwoty pożyczły trzy duże banki (ponad 90% z 15 mld zł), które już wcześniej były obecne na rynkach finansowych lub których właścicielem jest duży europejski bank. Ważnym inwestorem jest również EBOR⁶². Emisje te zapewniły bankom pokrycie średnio ok. 60% części wymogu MREL odpowiadającej kwocie na dokapitalizowanie w 2023 r. W najbliższych kwartałach emisje instrumentów dłużnych na dużą skalę mogą być jednak utrudnione, ze względu na sytuację na globalnych rynkach finansowych spowodowaną przez upadłości lub restrukturyzację kilku banków

⁶² EBRD wspiera banki wielu krajów partycypując w zakupie instrumentów kwalifikowalnych, do 20-30% emisji (lub mniej, gdy jest odpowiednio duży popyt). W 2023 r. EBRD zainwestował w instrumenty wyemitowane przez Bank Pekao, PKO BP i Santander. https://biznes.pap.pl/pl/news/all/info/3410589_ebrd-ready-to-participate-in-further-mrel-bond-issues-by-polish-banks.

amerykańskich i przejęcie Credit Suisse przez UBS z umorzeniem obligacji AT1. Dla banków, dla których przewidziana jest strategia Single Point of Entry (SPE)⁶³ restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji, instrumenty kwalifikowalne mogą objąć banki-matki⁶⁴. Jednak liczba takich banków jest niewielka. Pewne nowe możliwości wiążą się uchwaloną przez Sejm nowelizacją ustawy o obligacjach⁶⁵ wprowadzającą nowy instrument finansowy, tzw. obligację kapitałową. Obligacje te, będące instrumentem o wyższej dochodowości niż zwykłe obligacje, w momencie upadłości instytucji finansowej będą zaliczane do kapitałów własnych i umarżane (tzw. obligacje AT1). Banki od dawna zabiegały o włączenie do polskiego porządku prawnego przepisów pozwalających na emisję takich instrumentów, co pozwala oczekiwać, że podmioty dominujące mogą być zainteresowane ich zakupem.

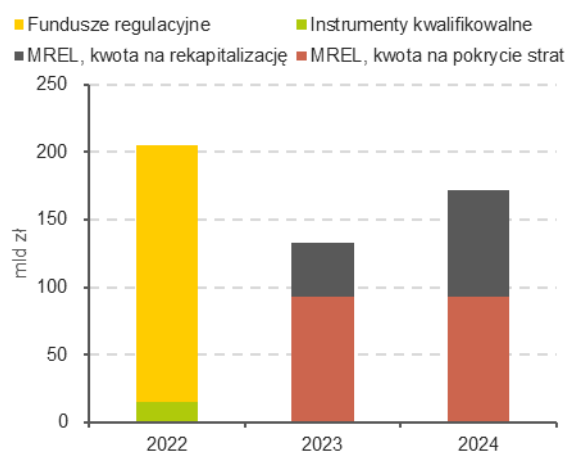
Wykres 2.52. Schemat wymogu MREL

Uwaga: banki obliczają wymogi na podstawie TREA i TEM; spełniają wyższy z tych wymogów.

Źródło: BFG.

Wykres 2.53. Szacunkowe wymogi MREL na tle funduszy i instrumentów kwalifikowalnych (w mld zł)

Uwagi: szacunki MREL na podstawie danych na koniec 2022 r. 2023 r. – poziom przejściowy MREL, 2024 r. – poziom docelowy MREL.

Źródło: szacunki NBP.

Perspektywa zmniejszenia się nadwyżek kapitału banków w wyniku wzrostu wymogu MREL oraz niepewność co do możliwości plasowania na rynku instrumentów dłużnych, w tym kwalifiko-

⁶³ SPE – strategia przymusowej restrukturyzacji zakładająca, że instrumenty przymusowej restrukturyzacji są stosowane tylko wobec podmiotu dominującego w grupie podlegającej przymusowej restrukturyzacji, który to podmiot jest jedynym podmiotem podlegającym przymusowej restrukturyzacji w całej grupie kapitałowej.

⁶⁴ Dla większość banków w Polsce przewidziano strategię Multiple Point of Entry (MPE). Udział w aktywach sektora banków ze strategią SPE wynosi ok. 15%.

⁶⁵ Ustawa z 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy o funduszach inwestycyjnych i zarządzaniu alternatywnymi funduszami inwestycyjnymi, ustawy o obligacjach, ustawy o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym, systemie gwarantowania depozytów oraz przymusowej restrukturyzacji oraz niektórych innych ustaw. Większość przepisów ma wejść w życie 1 października 2023 r. (w tym dotyczących obligacji kapitałowej).

walnych, sprawiają, że wzrasta znaczenie zysków dla akumulacji kapitału. Wyższe stopy procentowe sprzyjają zyskowności banków. Perspektywy przed sektorem bankowym wydają się jednak niepewne m.in. w związku z brakiem ostatecznego stanowiska co do przedłużenia wakacji kredytowych, bardzo kosztownych dla banków ze względu na ich powszechność. Skala wzrostu kosztów ryzyka prawnego będzie z kolei zależna od orzeczenia TSUE w sprawie C-520/21, a tempo tworzenia rezerw może istotnie przyspieszyć w porównaniu do ostatnich lat (zob. Rozdział 2.2). Bardzo ważny dla zachowania stabilności finansowej jest zatem brak dodatkowych obciążeń finansowych nakładanych na banki i nie mających charakteru ostrożnościowego.

Rynki finansowe i agencje ratingowe zauważają wspomniane źródła niepewności, co wpływa na możliwości i koszt pozyskania przez banki funduszy na rynku kapitałowym (zob. Rozdział 2.7). Średni koszt kapitału własnego grupy banków notowanych na GPW utrzymuje się wyraźnie powyżej ich zyskowności, co może utrudniać ewentualne plasowanie emisji na rynku (zob. Wykres 2.51).

2.6. Testy warunków skrajnych

W celu oceny odporności krajowych banków komercyjnych⁶⁶ na wpływ negatywnych szoków makroekonomicznych i rynkowych oraz kosztów ryzyka prawnego walutowych kredytów mieszkaniowych przeprowadzono testy warunków skrajnych (top-down). Wzięto pod uwagę dwa scenariusze rozwoju sytuacji gospodarczej w okresie od I kwartału 2023 r. do końca 2025 r. Testy warunków skrajnych oraz inne analizy opisane w tym rozdziale służą identyfikacji i ocenie wrażliwych obszarów działalności sektora bankowego. Z tego względu nie należy traktować wyników testów warunków skrajnych jako prognozy sytuacji sektora bankowego.

Główne założenia przyjęte w testach warunków skrajnych

Analizę przeprowadzono dla dwóch scenariuszy – referencyjnego i szokowego. Jako **scenariusz referencyjny** wykorzystano centralną ścieżkę projekcji makroekonomicznej NBP z „Raportu o inflacji. Marzec 2023 r.”, sporządzoną przy założeniu stałych stóp procentowych. **Scenariusz szokowy** opracowano za pomocą modelu wykorzystywanego do przygotowania projekcji makroekonomicznych NBP oraz historycznych przebiegów zmiennych makroekonomicznych dla okresów kryzysów finansowych w innych krajach. Ścieżki wybranych zmiennych makroekonomicznych w obydwu scenariuszach przedstawiają Wykres 2.54 i Tabela 2.1. Dodatkowo w scenariuszu szokowym założono, że na skutek wzrostu awersji do ryzyka mogą nastąpić: (i) długotrwała deprecjacja złotego o 30% oraz (ii) natychmiastowy wzrost *spreadu* kredytowego obligacji skarbowych o 300 punktów bazowych (stopniowo malejący w kolejnych kwartałach symulacji do 120 punktów bazowych na koniec 2025 r.). Przyjęto również, że w horyzoncie analizy kapitały banków – na skutek zapadania posiadanych przez nie obligacji skarbowych wycenianych przez inne całkowite dochody – przestaną być pomniejszane o zakumulowaną przed początkiem analizowanego okresu ujemną wycenę zapadających instrumentów.

⁶⁶ Banki działające na koniec 2022 r., z wyłączeniem BGK i Velobanku. Analizą objęto 28 banków komercyjnych, których łączny udział w aktywach sektora bankowego na koniec 2022 r. wynosił 72%.

Tabela 2.1. Podstawowe wskaźniki gospodarcze w rozważanych scenariuszach makroekonomicznych

Scenariusz	2022	2023	2024	2025
PKB (r/r, %)				
Referencyjny	4,9	0,9	2,1	3,1
Szokowy	4,9	-2,2	-1,7	0,5
Inflacja CPI (r/r, %)				
Referencyjny	14,4	11,9	5,7	3,5
Szokowy	14,4	14,0	8,2	3,9
Pracujący (r/r, %)				
Referencyjny	0,5	-0,6	-1,2	-0,4
Szokowy	0,5	-0,9	-2,3	-1,9
Wynagrodzenia realne (r/r, %)				
Referencyjny	-2,0	0,2	2,3	2,8
Szokowy	-2,0	-1,1	0,3	1,5

Źródło: NBP.

Do określenia ścieżek możliwego tempa wzrostu kredytów w każdym banku wykorzystano projekcje z modelu VECM⁶⁷, wykonane przy założeniu realizacji scenariusza referencyjnego lub szokowego. Dopuszczono również możliwość spadku wartości portfela kredytowego, jeżeli wskazywała na to projekcja z modelu VECM. Możliwe tempo wzrostu innych składników aktywów wyznaczono jako połowę tempa wzrostu nominalnego PKB. Przyjęto założenie, że bank może rozwijać akcję kredytową i zwiększać inne portfele aktywów tylko do momentu, w którym posiadane kapitały umożliwiają mu pokrycie wymogów kapitałowych filarów I i II, wymogu MREL w docelowej wysokości (spełnianego wyłącznie kapitałem i zatrzymanymi zyskami⁶⁸ – z wyjątkiem zobowiązań kwalifikowalnych wyemitowanych przed końcem 2022 r. i z pominięciem części wymogu na rekapitalizację w bankach o strategii SPE) oraz wymogu połączonego bufora. Założono, że zyski niepodzielone oraz nowe zyski wypracowane w kolejnych latach analizy zwiększają fundusze własne po wypłaceniu dywidendy wyznaczonej na podstawie *Stanowiska KNF ws. polityki dywidendowej w 2023* r⁶⁹.

Przyszłe koszty ryzyka prawnego oszacowano przyjmując, że rezerwy na to ryzyko w ciągu 3 lat osiągną poziom umożliwiający pokrycie kosztów ugód dla 25% istniejącego portfela frankowych kredytów mieszkaniowych i kosztów sądowego stwierdzenia nieważności pozostałych aktywnych umów kredytów frankowych oraz dla 25% spłaconych kredytów. W scenariuszu szokowym założono dodatkowy wzrost wartości tych rezerw na skutek deprecjacji złotego względem franka szwajcarskiego oraz

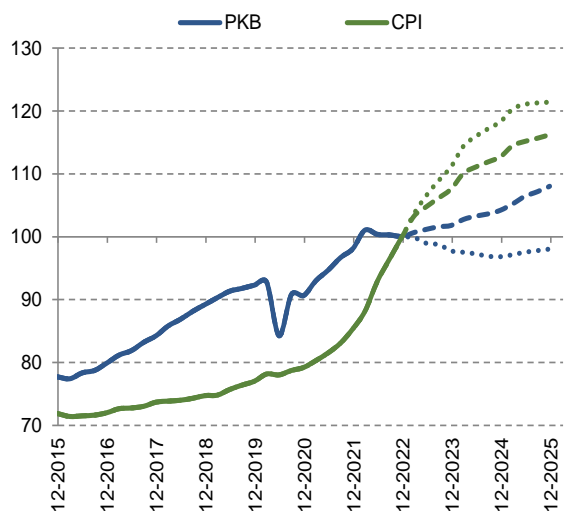
⁶⁷ Model został opisany w aneksie do rozdziału 6 w raporcie *Rozwój systemu finansowego w Polsce w 2020 r.*, NBP, Warszawa, 2021 r. (<https://www.nbp.pl/systemfinansowy/rozwoj2020.pdf>).

⁶⁸ Zgodnie z prawem banki mogą pokryć wymóg MREL za pomocą dostępnych nadwyżek funduszy własnych, zatrzymanymi zyskami, zwiększeniem funduszy własnych ze środków pozyskanych od inwestorów (w tym poprzez emisję dłużnych instrumentów podporządkowanych) lub poprzez pozyskanie dodatkowych zobowiązań kwalifikowalnych.

⁶⁹https://www.knf.gov.pl/knf/pl/komponenty/img/Stanowisko_KNF_dot_polityki_dywidendowej_w_2023_80488.pdf.

zwiększenia udziału spłaconych kredytów objętych sądowym stwierdzeniem nieważności do 50%. Szacunku kosztów ryzyka prawnego uwzględnionego w obu scenariuszach testów warunków skrajnych nie należy traktować jako prognozy ani jako najbardziej prawdopodobnego wariantu, a jedynie jako założenie do symulacji (szerzej na temat ryzyka prawnego walutowych kredytów mieszkaniowych – zob. Rozdział 2.2).

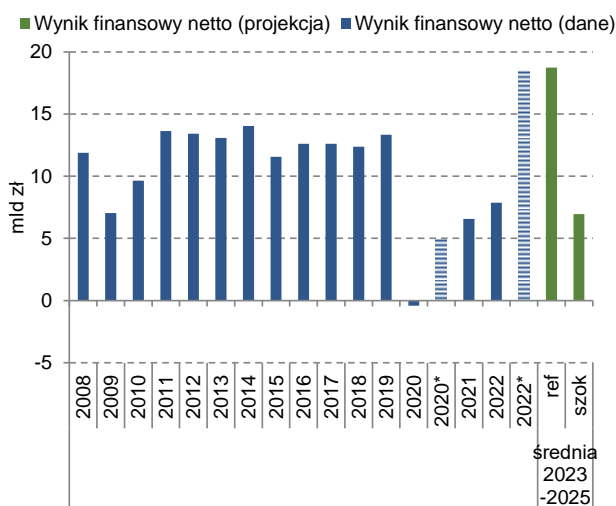
Wykres 2.54. Poziom realnego PKB i inflacji CPI w scenariuszach makroekonomicznych

Uwagi: linią kreskową oznaczono scenariusz referencyjny, a linią kropkową – scenariusz szokowy. Poziom PKB i CPI unormowany do 100 w grudniu 2022 r.

Źródło: szacunki NBP na podstawie danych GUS.

Wykres 2.55. Zysk netto analizowanej grupy banków

Uwagi: zielone słupki pokazują średnioroczną wartość zysku w latach 2023-2025 w scenariuszu referencyjnym i szokowym dla 28 banków objętych analizą.

Dla 2020 i 2022 roku przedstawiono dwie wartości. 2020 – słupek z gwiazdką to dane z wyłączeniem skutków uchwały NWZA banku PKO BP dotyczącej oferowania ugód w sporach dotyczących walutowych kredytów mieszkaniowych. 2022 – słupek z gwiazdką to zysk powiększony o koszty wakacji kredytowych.

Źródło: NBP.

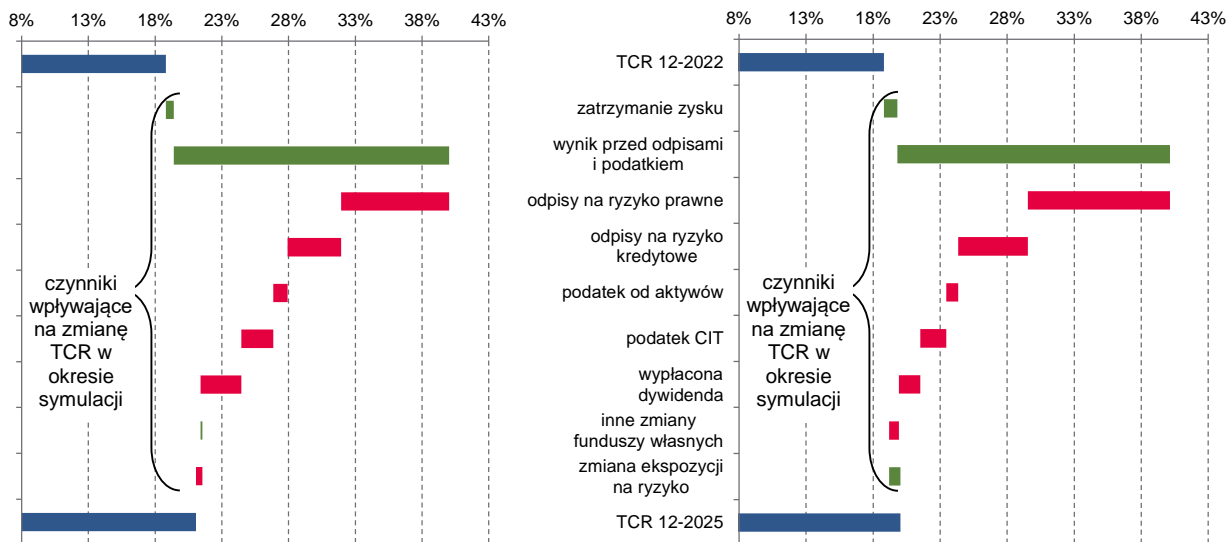
W scenariuszu szokowym banki zostały dodatkowo obciążone wyższymi kosztami wakacji kredytowych (założono, że z wakacji od II kw. 2023 r. skorzystają wszyscy kredytobiorcy), natomiast w scenariuszu referencyjnym nie ma dodatkowych kosztów z tego tytułu (przekraczających koszty rozpoznane przez banki w 2022 r.). Przyjęto też, że w horyzoncie analizy nie będzie nowych składek na fundusz gwarantowania depozytów w ramach BFG w związku z obniżeniem poziomu docelowego tego funduszu (zob. rozdział 2.5) ani na Fundusz Wsparcia Kredytobiorców.

Wyniki testów warunków skrajnych

W przypadku realizacji scenariusza szokowego i kosztów ryzyka prawnego w założonej wysokości łączny średni wynik finansowy analizowanych banków w latach 2023-2025 byłby na poziomie zbliżonym do dwóch ostatnich lat (zob. Wykres 2.55). Straty finansowe w tym okresie poniosłyby banki o udziale 15% w aktywach sektora, podobnie jak w 2022 r. Dla porównania, w scenariuszu referencyjnym średni wynik finansowy – przy braku dodatkowych kosztów wakacji kredytowych i innych nadzwyczajnych obciążeń (poza zwiększeniem rezerw na ryzyko prawne walutowych kredytów

mieszkańczych) – byłby ponad dwukrotnie wyższy niż w 2022 r., natomiast udział banków o ujemnej zyskowności wyniósłby jedynie 3%. Warto zauważyć, że zyski banków w 2022 r. byłyby znacznie wyższe (zbliżone do zysków w scenariuszu referencyjnym), gdyby nie zostały obciążone przez wprowadzenie wakacji kredytowych (obniżenie zysku brutto analizowanych banków o ok. 13 mld zł)⁷⁰.

Wykres 2.56. Łączny współczynnik kapitałowy krajowych banków komercyjnych w scenariuszu referencyjnym (lewy panel) i szokowym (prawy panel) oraz dekompozycja jego zmian

Uwagi: niebieskie słupki oznaczają wysokość łącznego współczynnika kapitałowego analizowanych 28 banków na początku i na końcu okresu symulacji. Zielonymi słupkami oznaczono czynniki mające wpływ na zwiększenie przeciętnego łącznego współczynnika kapitałowego w okresie symulacji, a czerwonymi – czynniki wpływające na jego spadek. Wpływ tych czynników przedstawiono w punktach procentowych. „Zatrzymanie zysku” to wynikające z przyjętych założeń zwiększenie kapitału banków o niepodzielony (na koniec 2022 r.) zysk wypracowany przed rozpoczęciem okresu symulacji. „Wynik przed odpisami i podatkiem” to wynik działalności bankowej pomniejszony m.in. o koszty operacyjne. „Podatek od aktywów” to szacowana wielkość podatku od niektórych instytucji finansowych, który zapłaciłyby banki w okresie symulacji. Zakłada się, że bank, który zanotuje stratę w dwóch kolejnych kwartałach, zostaje objęty planem naprawy, co zwalnia go z płacenia podatku przez pozostały okres analizy. „Zmiana ekspozycji na ryzyko” wynika przede wszystkim ze zmiany stanu i struktury aktywów (w tym udzielania nowych kredytów oraz zmian wartości walutowych kredytów mieszkaniowych).

Źródło: NBP.

Głównym czynnikiem dodatnio wpływającym na wyniki finansowe banków w analizowanym okresie byłyby nadal wysokie wyniki odsetkowe. Wielkość wyników odsetkowych w okresie symulacji jest związana z założoną stałą wysokością stóp procentowych w horyzoncie scenariusza makroekonomicznego. Obecny poziom stóp procentowych korzystnie wpływa na przychody i marże odsetkowe netto. W znacznie mniejszym stopniu zyskowność banków wspierałyby również wyższe wyniki z prowizji i opłat.

⁷⁰ W przypadku braku wakacji kredytowych w latach 2022-2023 banki poniosłyby wyższe koszty ryzyka kredytowego, co obniżyłoby ich wyniki w okresie symulacji (choć to obniżenie byłoby znacznie niższe niż koszt wakacji kredytowych).

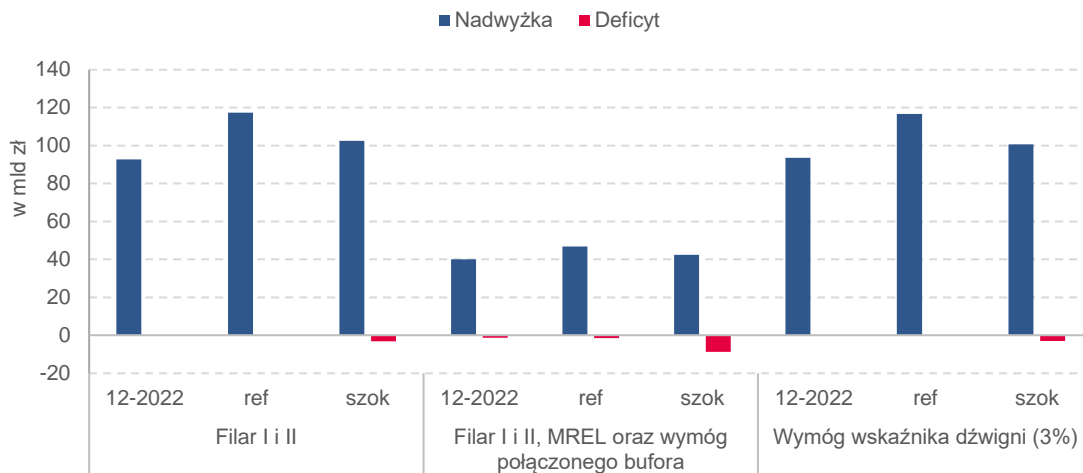
Negatywnie na wyniki finansowe banków oddziaływałyby wysokie koszty ryzyka prawnego walutowych kredytów mieszkaniowych i straty kredytowe. Odpisy na ryzyko prawne byłyby nadal bardzo wysokie – w scenariuszu szokowym banki musiałyby zwiększyć już utworzone rezerwy o 180%, a w referencyjnym – o 130%. Ze względu na przewidywane spowolnienie gospodarcze średnioroczne straty kredytowe w scenariuszu szokowym byłyby ponad dwukrotnie wyższe (referencyjnym – o 89%) w porównaniu z 2022 r. Wzrost ten nastąpiłby z niskiego poziomu, ale średnioroczny stosunek strat kredytowych do aktywów w scenariuszu szokowym byłby jednym z najwyższych na tle historycznego rozkładu tego wskaźnika (w referencyjnym – ok. 3. kwartyla). Jednocześnie w horyzoncie analizy założono brak składek na fundusz gwarantowania depozytów w ramach BFG i innych nieregularnych obciążeń (takich jak składki na systemy ochrony, FWK lub inne programy wspierania kredytobiorców), które w 2022 r. generowały wysokie koszty.

W przypadku materializacji scenariusza szokowego średnie wskaźniki kapitałowe i łączne nadwyżki kapitału wzrosłyby w niewielkim stopniu dzięki zatrzymaniu większości zysku niepodzielonego⁷¹ oraz części zysku wypracowanego w okresie symulacji, a także na skutek spadku ekspozycji na ryzyko. W szczególności:

- **zyski wzmocniłyby kapitały banków.** Przy założeniu obowiązywania w całym okresie symulacji zasad wynikających ze *Stanowiska KNF ws. polityki dywidendowej w 2023 r.* ponad 70% zysku niepodzielonego wypracowanego przed okresem analizy i ponad połowa zysków wypracowanych w okresie symulacji zostałyby przeznaczona na zwiększenie funduszy regulacyjnych (w scenariuszu referencyjnym prawie połowa, zob. Wykres 2.56).
- **zmniejszyłyby się wymogi kapitałowe na skutek spadku łącznej ekspozycji na ryzyko (TREA).** Projekcje akcji kredytowej w poszczególnych portfelach wskazują, że jedynie w portfelu innych niż mieszkaniowe kredytów dla gospodarstw domowych nastąpiłby wzrost (również w scenariuszu szokowym), natomiast w pozostałych portfelach kredytowych w scenariuszu referencyjnym nastąpiłaby stagnacja, a w szokowym spłaty przekroczyłyby wartość nowo udzielonych kredytów. Ekspozycja banków na ryzyko zmniejszyłaby się również na skutek systematycznych spłat walutowych kredytów mieszkaniowych lub ich ewentualnej konwersji na złote (np. przy stwierdzeniu nieważności umowy kredytowej). Łącznie TREA analizowanych banków w scenariuszu szokowym zmniejszyłyby się w porównaniu do końca 2022 r. o 4%.

⁷¹ Według stanu na koniec 2022 r.

Wykres 2.57. Sumy nadwyżek i deficytów kapitału podstawowego Tier I po spełnieniu wymagań regulacyjnych na koniec 2022 r. i na koniec okresu symulacji (2025 r.)

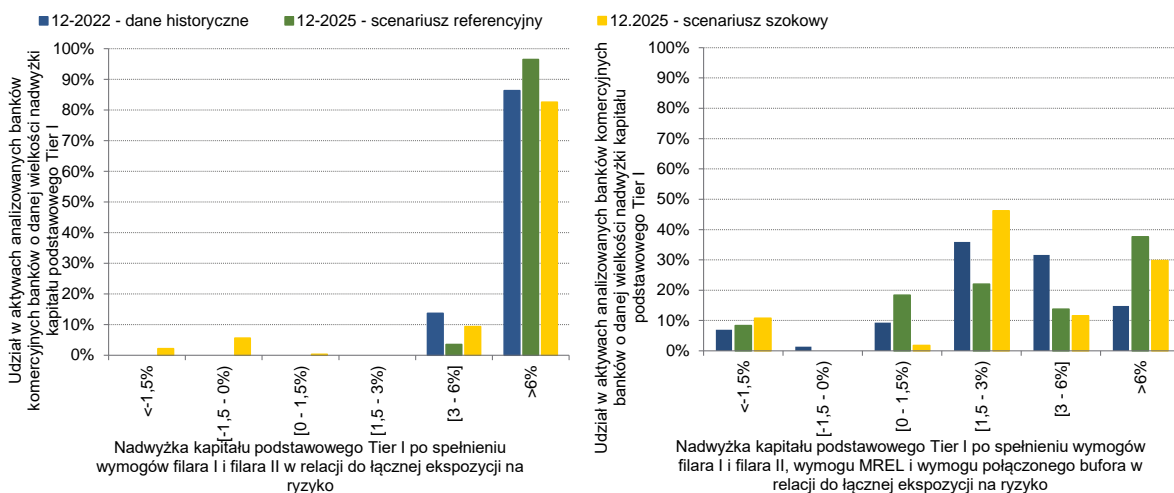
Uwagi: nadwyżki i deficyty dla analizowanych 28 banków. Dane za 12-2022 r. dotyczą pokrycia przejściowego poziomu wymogu MREL z uwzględnieniem zobowiązań kwalifikowalnych. Nadwyżki i niedobory w scenariuszach referencyjnym i szokowym oszacowano przy założeniu samodzielnego pokrycia wymogu MREL (obliczonego na danych jednostkowych) w wysokości docelowej (pomniejszonego o zobowiązania kwalifikowalne wyemitowane do końca 2022 r.) przez analizowane banki wyłącznie za pomocą kapitału (z wyjątkiem banków-córek należących do grup kapitałowych, których strategia *resolution* to SPE).

Źródło: NBP.

Na skutek pokrycia kapitałem poniesionych strat niektóre banki przestałyby spełniać wymogi kapitałowe. Na koniec 2025 r. (zob. Wykres 2.57 i Wykres 2.58):

- banki komercyjne o łącznym udziale 6% w aktywach sektora nie spełniłyby norm kapitałowych filarów I i II w przypadku materializacji scenariusza szokowego, a niedobór kapitału podstawowego Tier I wynosiłby w sumie około 3,1 mld zł (w scenariuszu referencyjnym wszystkie analizowane banki spełniałyby te normy),
- banki komercyjne o udziale 8% w aktywach sektora nie spełniłyby norm kapitałowych filarów I i II, wymogu MREL w wysokości docelowej i wymogu połączonego bufora w przypadku materializacji scenariusza szokowego, a niedobór kapitału podstawowego Tier I wynosiłby w sumie około 8,8 mld zł (w scenariuszu referencyjnym, odpowiednio 6% i 1,4 mld zł),
- w scenariuszu szokowym norm dźwigni nie spełniłyby banki o udziale 6% w aktywach sektora, a niedobór kapitału z tego powodu wyniósłby 3,1 mld zł. W scenariuszu referencyjnym wszystkie analizowane banki spełniłyby wymogi filarów I i II i wymóg dźwigni.

Wykres 2.58. Rozkład aktywów analizowanych banków komercyjnych według nadwyżki kapitału podstawowego Tier I po spełnieniu wymogów filarów I i II (lewy panel) oraz wymogu połączonego bufora (prawy panel)

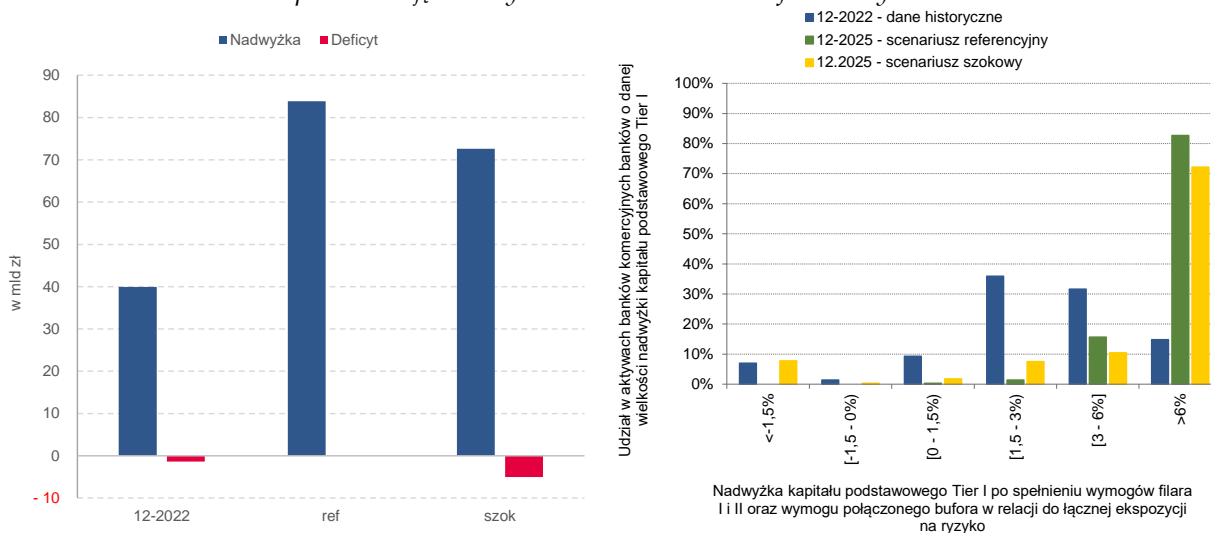

Uwagi: patrz Wykres 2.57.

Źródło: NBP.

Wykres 2.59. Sumy nadwyżek i deficytów kapitału podstawowego Tier I (lewy panel) oraz rozkład aktywów analizowanych banków komercyjnych według nadwyżki kapitału podstawowego Tier I (prawy panel) na koniec 2022 r. i na koniec okresu symulacji (2025 r.)

Nadwyżki/niedobory po spełnieniu wymogu połączonego bufora przy założeniu spełnienia wymogu MREL przez emisję dłużnych instrumentów kwalifikowalnych

Uwagi: nadwyżki i deficyty dla analizowanych 28 banków. Dane za 12-2022 r. dotyczą pokrycia przejściowego poziomu wymogu MREL z uwzględnieniem wyemitowanych zobowiązań kwalifikowalnych. Nadwyżki i niedobory w scenariuszach referencyjnym i szokowym oszacowano przy założeniu samodzielnego pokrycia wymogu MREL (obliczonego na danych jednostkowych) w wysokości docelowej przez analizowane banki wyłącznie za pomocą emisji dłużnych instrumentów kwalifikowalnych od IV kwartału 2023 r. – w odróżnieniu od innych wykresów w tym rozdziale.

Źródło: NBP.

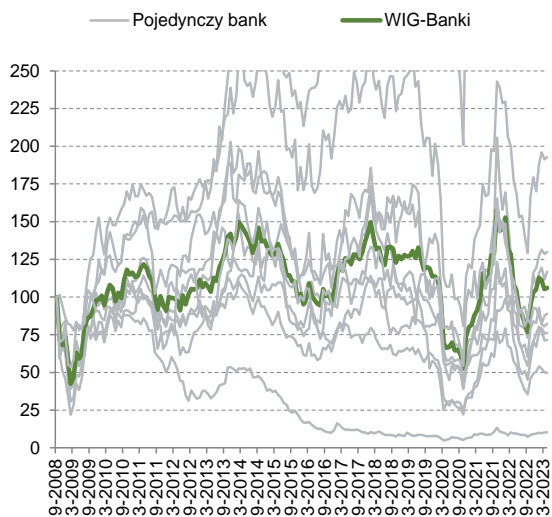
Stabilizacja nadwyżek kapitałowych banków w obu scenariuszach na relatywnie niskim poziomie mogłaby ograniczać swobodę prowadzenia akcji kredytowej w dalszej przyszłości (po horyzoncie analizy). W okresie symulacji można się spodziewać niskiej dynamiki kredytu z powodu pogorszenia sytuacji gospodarczej. Natomiast w dłuższym okresie, w przypadku powrotu szybszego wzrostu gospodarczego i poprawy zdolności kredytowej podmiotów sektora realnego, niskie nadwyżki kapitału po spełnieniu wymogu połączonego bufora mogłyby stać się ograniczeniem dla rozwijania akcji kredytowej. Gdyby jednak analizowane banki spełniły wymóg MREL przez emisję dłużnych instrumentów kwalifikowalnych, zatrzymanie części zysków pozwoliłoby istotnie zwiększyć nadwyżki kapitału w okresie symulacji oraz udział banków z relatywnie dużymi nadwyżkami nawet w przypadku materializacji scenariusza szokowego (zob. Wykres 2.59), co poprawiłoby też perspektywy akcji kredytowej w dłuższym okresie.

2.7. Rynkowa ocena banków

Zapowiedzi wprowadzenia obciążeń prawno-regulacyjnych, tj. wakacje kredytowe oraz publikacja opinii Rzecznika Generalnego TSUE dotyczącej portfela kredytów walutowych obniżyły ocenę inwestorów co do zdolności banków do generowania zysków w przyszłości. Rozważania na temat przedłużenia wakacji kredytowych oraz wzrost ryzyka prawnego wywołane publikacją w lutym br. opinii Rzecznika Generalnego TSUE oddaliły w ocenie inwestorów perspektywę wypłat dywidendy za 2023 r. Ryzyka te wzmocniły pesymizm napływający z rynków globalnych i skutkowały spadkiem notowań akcji polskich banków (zob. Wykres 2.60) i wyceny rynkowej w relacji wartości księgowej (zob. Wykres 2.61). Wskaźnik „cena do wartości księgowej” dla banków polskich był nadal wyższy niż średnia dla banków europejskich, jednak przewaga ta znacznie się zmniejszyła w ostatnim półroczu. Utrzymywanie zyskowności sektora bankowego niższej niż sektora przedsiębiorstw niefinansowych (ROE odpowiednio 6,2% i 15,3% na koniec 2022 r. oraz szacowanego implikowanego kosztu kapitału (zob. Wykres 2.51) może wpłynąć na dalsze ograniczenie popytu na akcje banków i ich zdolności do podnoszenia kapitału przez emisję akcji.

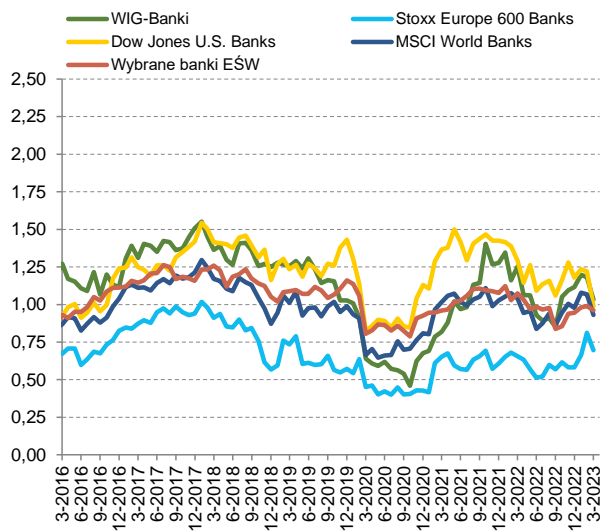
Agencje ratingowe obniżyły ocenę ogólną sektora bankowego i banków ze znacznymi portfelami kredytów walutowych. Na obniżenie do negatywnej perspektywy polskiego sektora bankowego wpłynęło pogorszenie się prognoz wzrostu gospodarki i wysoka inflacja, a także znaczny wzrost kosztów finansowania oraz strat na portfelach kredytów walutowych. Agencje ratingowe obniżyły ratingi mBanku i Banki Millennium, a także potwierdziły ratingi większości banków giełdowych, w niektórych przypadkach pozostawiając jednak negatywne perspektywy ratingu. W lutym br. agencja Moody's stwierdziła, że opinia Rzecznika Generalnego TSUE będzie miała negatywny wpływ na ocenę kredytową banków, ze względu na wpływ opinii na wzrost liczby pozwów do sądów i wyższe prawdopodobieństwo poniesienia przez banki istotnych strat. Z drugiej strony, agencja Moody's zauważyła, że sprawy sądowe mogą być rozłożone w czasie, co pozwoli bankom na utworzenie dodatkowych rezerw i wzmocnienie kapitałów przez zatrzymanie zysków.

Wykres 2.60. Notowania indeksu WIG-Banki i akcji pojedynczych banków

Źródło: obliczenia NBP na podstawie danych Refinitiv.

Wykres 2.61. Wskaźnik „cena do wartości księgowej” dla wybranych grup banków

Uwaga: wybrane banki ESW – średnia arytmetyczna wskaźnika „cena do wartości księgowej” dla dziesięciu największych giełdowych banków w krajach ESW, z wyłączeniem Polski.

Źródło: obliczenia NBP na podstawie danych Bloomberg.

2.8. Wybrane wskaźniki opisujące sytuację sektora bankowego

Tabela 2.2. Sektor bankowy

w %	12-2021	3-2022	6-2022	9-2022	12-2022
Zyskowość aktywów (ROA) *	0,25	0,38	0,41	0,09	0,42
Zyskowość kapitału (RORC) *	3,4	5,3	5,4	0,8	6,2
Zyskowość kapitału (ROE) *	3,2	5,0	5,2	0,8	6,4
Marża odsetkowa netto (NIM) *	1,89	2,08	2,40	2,57	2,89
Wyniki odsetkowe do wyniku działalności bankowej *	67,0	69,6	73,3	75,0	77,4
Wyniki nieodsetkowe do wyniku działalności bankowej *	33,0	30,4	26,7	25,0	22,6
Koszty operacyjne do wyniku działalności bankowej (CTI) *	57,7	55,3	54,7	53,7	50,6
Wynik z tytułu odpisów na oczekiwane straty kredytowe do wyniku działalności bankowej *	9,8	8,7	8,2	9,4	9,9
Tempo w zrostu kredytów (r/r)					
- sektor niefinansowy	4,2	4,9	4,2	2,6	-0,6
- gospodarstwa domowe	4,4	3,3	0,5	-2,4	-4,6
- kredyty konsumpcyjne	2,0	1,5	-0,3	-2,7	-2,9
- kredyty mieszkaniowe	6,6	5,3	2,2	-1,2	-4,2
- przedsiębiorstwa	3,8	8,5	12,8	14,8	9,0
Wskaźniki kredytów zagrożonych					
- sektor niefinansowy	5,8	5,7	5,7	5,7	5,6
- gospodarstwa domowe	5,1	5,1	5,1	5,4	5,1
- kredyty konsumpcyjne	9,5	9,6	9,3	9,4	8,7
- kredyty mieszkaniowe	2,4	2,3	2,4	2,5	2,3
- przedsiębiorstwa	7,4	7,0	6,7	6,4	6,5
Wynik z tytułu odpisów na oczekiwane straty kredytowe do kredytów netto *					
- sektor niefinansowy	0,58	0,55	0,55	0,67	0,71
- gospodarstwa domowe	0,60	0,64	0,64	0,76	0,76
- kredyty konsumpcyjne	1,59	1,56	1,68	1,79	2,07
- kredyty mieszkaniowe	0,05	0,09	0,08	0,21	0,13
- przedsiębiorstwa	0,55	0,38	0,37	0,51	0,61
Luka finansowania	-17,0	-16,4	-18,0	-18,6	-21,9
Łączny współczynnik kapitałowy	18,6	17,9	17,9	17,2	18,6
Współczynnik kapitału Tier I	16,5	15,8	15,8	15,2	16,6
Współczynnik kapitału podstawowego Tier I	16,5	15,8	15,8	15,2	16,6
Dźwignia finansowa (krotność)	12,0	12,9	13,0	13,5	13,1
Wskaźnik dźwigni finansowej według CRDIV/CRR	8,1	7,6	7,7	7,3	7,6

Uwagi: gwiazdką oznaczono dane annualizowane. Wskaźniki kapitałowe oraz zwroty z kapitału obliczone dla banków krajowych bez BGK. Tempo wzrostu kredytów po wyeliminowaniu wpływu zmian kursów walutowych.

Źródło: NBP.

Tabela 2.3. Krajowe banki komercyjne

w %	12-2021	3-2022	6-2022	9-2022	12-2022
Zyskowność aktywów (ROA) *	0,28	0,42	0,39	0,01	0,39
Zyskowność kapitału (RORC) *	3,2	5,1	4,7	-0,9	4,7
Zyskowność kapitału (ROE) *	3,0	4,8	4,5	-0,9	4,9
Marża odsetkowa netto (NIM) *	1,91	2,09	2,38	2,50	2,77
Wyniki odsetkowe do wyniku działalności bankowej *	67,1	69,6	73,1	74,5	76,8
Wyniki nieodsetkowe do wyniku działalności bankowej *	32,9	30,4	26,9	25,5	23,2
Koszty operacyjne do wyniku działalności bankowej (CTI) *	52,0	50,2	50,8	50,6	47,3
Wynik z tytułu odpisów na oczekiwane straty kredytowe do wyniku działalności bankowej *	10,3	9,0	8,5	9,5	10,0
Tempo wzrostu kredytów (r/r)					
- sektor niefinansowy	4,0	4,6	3,8	2,4	-0,4
- gospodarstwa domowe	4,1	2,9	0,1	-2,8	-4,8
- kredyty konsumpcyjne	1,4	1,0	-0,8	-3,1	-3,3
- kredyty mieszkaniowe	6,6	5,1	1,8	-1,6	-4,4
- przedsiębiorstwa	3,8	8,7	13,3	15,6	10,5
Wskaźniki kredytów zagrożonych					
- sektor niefinansowy	5,8	5,7	5,6	5,7	5,5
- gospodarstwa domowe	5,1	5,2	5,1	5,4	5,0
- kredyty konsumpcyjne	9,8	10,0	9,6	9,8	9,0
- kredyty mieszkaniowe	2,4	2,3	2,4	2,5	2,3
- przedsiębiorstwa	7,4	6,9	6,6	6,3	6,4
Wynik z tytułu odpisów na oczekiwane straty kredytowe do kredytów netto *					
- sektor niefinansowy	0,61	0,57	0,55	0,65	0,67
- gospodarstwa domowe	0,63	0,66	0,67	0,78	0,77
- kredyty konsumpcyjne	1,67	1,63	1,76	1,87	2,14
- kredyty mieszkaniowe	0,04	0,09	0,12	0,25	0,18
- przedsiębiorstwa	0,59	0,39	0,32	0,41	0,50
Luka finansowania	-14,7	-14,8	-16,9	-17,2	-20,1
LCR	176,5	153,6	154,2	159,6	179,9
Łączny współczynnik kapitałowy	18,6	17,8	17,7	17,1	18,6
Współczynnik kapitału Tier I	16,3	15,6	15,6	14,9	16,4
Współczynnik kapitału podstawowego Tier I	16,3	15,6	15,6	14,9	16,4
Dźwignia finansowa (krotność)	11,8	12,8	13,0	13,5	13,0
Wskaźnik dźwigni finansowej według CRDIV/CRR	8,1	7,5	7,6	7,2	7,5

Uwagi: gwiazdką oznaczono dane annualizowane. Wskaźniki kapitałowe oraz zwroty z kapitału obliczone dla krajowych banków komercyjnych bez BGK, LCR dodatkowo z pominięciem banków zrzeszających. Tempo wzrostu kredytów po wyeliminowaniu wpływu zmian kursów walutowych.

Źródło: NBP.

Tabela 2.4. Banki spółdzielcze

w %	12-2021	3-2022	6-2022	9-2022	12-2022
Zyskowność aktywów (ROA) *	0,40	0,65	1,07	1,57	1,75
Zyskowność kapitału (RORC) *	5,5	8,9	14,7	21,6	24,1
Zyskowność kapitału (ROE) *	5,2	8,4	13,6	19,4	20,9
Marża odsetkowa netto (NIM) *	1,90	2,35	3,16	4,13	4,99
Wyniki odsetkowe do wyniku działalności bankowej *	73,6	77,8	82,3	85,8	88,1
Wyniki nieodsetkowe do wyniku działalności bankowej *	26,4	22,2	17,7	14,2	11,9
Koszty operacyjne do wyniku działalności bankowej (CTI) *	74,4	65,1	53,9	45,5	46,6
Wynik z tytułu odpisów na oczekiwane straty kredytowe do wyniku działalności bankowej *	6,9	8,3	10,6	12,3	13,1
Tempo w zrostu kredytów (r/r)					
- sektor niefinansowy	6,6	5,3	1,7	-1,6	-4,2
- gospodarstwa domowe	7,4	5,7	1,3	-2,6	-6,1
- kredyty konsumpcyjne	6,6	2,4	-1,5	-5,1	-6,6
- kredyty mieszkaniowe	19,1	18,5	13,2	6,7	0,3
- przedsiębiorstwa	4,5	4,2	2,6	1,0	0,7
Wskaźniki kredytów zagrożonych					
- sektor niefinansowy	8,3	8,2	8,3	8,2	8,3
- gospodarstwa domowe	4,9	5,0	5,1	5,1	5,3
- kredyty konsumpcyjne	4,7	4,7	4,7	4,8	5,0
- kredyty mieszkaniowe	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1
- przedsiębiorstwa	17,5	17,1	17,0	16,1	15,8
Wynik z tytułu odpisów na oczekiwane straty kredytowe do kredytów netto *					
- sektor niefinansowy	0,47	0,66	1,07	1,57	1,98
- gospodarstwa domowe	0,26	0,42	0,70	1,03	1,33
- kredyty konsumpcyjne	0,22	0,36	0,48	0,77	0,92
- kredyty mieszkaniowe	0,03	0,05	0,07	0,12	0,17
- przedsiębiorstwa	1,08	1,37	2,13	3,11	3,84
Luka finansowania	-86,7	-77,3	-74,7	-79,0	-82,8
LCR na bazie jednostkowej	485,5	479,9	439,9	453,0	491,8
LCR na bazie skonsolidowanej	302,3	260,9	278,9	289,9	314,7
Łączny współczynnik kapitałowy	18,5	18,6	19,6	19,6	19,2
Współczynnik kapitału Tier I	18,0	18,1	19,0	19,1	18,7
Współczynnik kapitału podstawowego Tier I	18,0	18,1	19,0	19,1	18,7
Dźwignia finansowa (krotność)	14,4	14,0	13,2	13,6	13,9
Wskaźnik dźwigni finansowej w edług CRDIV/CRR	7,7	8,5	9,0	8,8	8,6

Uwagi: gwiazdką oznaczono dane annualizowane. LCR jednostkowy – dane dla banków spółdzielczych, które muszą spełniać normę LCR na bazie jednostkowej. LCR skonsolidowany – dane dla banków spółdzielczych, które miały zgodę na spełnianie normy LCR na bazie skonsolidowanej i dla banków zrzeszających. Zmiany w wartościach wskaźników LCR pozostają pod wpływem zmieniających się składów grup banków – kolejne banki otrzymują zgodę na spełnianie normy LCR na bazie skonsolidowanej.

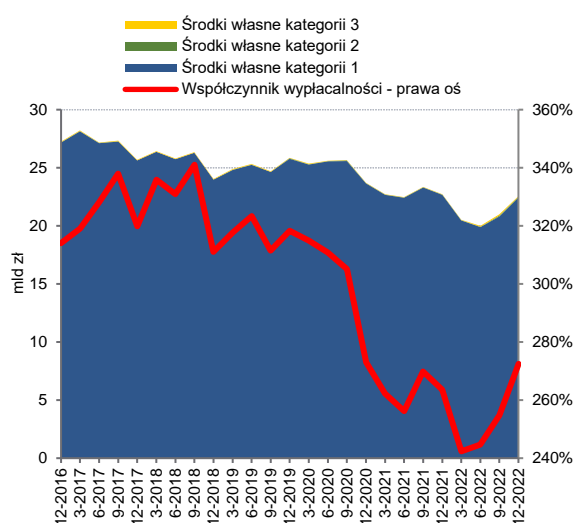
Źródło: NBP.

3. Główne obszary ryzyka w sektorze niebankowym

3.1. Zakłady ubezpieczeń

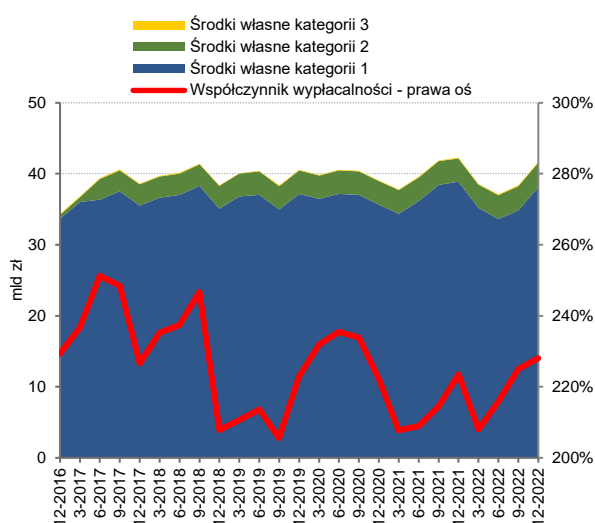
W II półroczu 2022 r. nastąpiła poprawa wskaźników wypłacalności sektora ubezpieczeń. Na koniec grudnia współczynnik pokrycia kapitałowego wymogu wypłacalności dopuszczonymi środkami własnymi wyniósł 272% w dziale I (ubezpieczenia na życie) oraz 228% w dziale II (ubezpieczenia majątkowe), tj. o odpowiednio 28 i 12 pkt proc. więcej niż na koniec czerwca 2022 r. Były to najwyższe wartości, jakie zaobserwowano od grudnia 2020 r., jednak wciąż znajdowały się one znacznie poniżej poziomów sprzed pandemii COVID-19 (zob. Wykres 3.1 i Wykres 3.2), w szczególności dla działu I. Wszystkie zakłady ubezpieczeń posiadały środki własne w wysokości wyższej niż kapitałowy wymóg wypłacalności (SCR) i minimalny wymóg kapitałowy (MCR). Jednocześnie utrzymywały one pewne nadwyżki kapitałowe – współczynniki pokrycia SCR wszystkich zakładów były powyżej 130%.

Wykres 3.1. Środki własne i współczynnik pokrycia kapitałowego wymogu wypłacalności – dział I

Źródło: UKNF.

Wykres 3.2. Środki własne i współczynnik pokrycia kapitałowego wymogu wypłacalności – dział II

Źródło: UKNF.

Poprawa wskaźników wypłacalności nastąpiła dzięki zatrzymaniu tendencji spadkowej w zakresie środków własnych. Wzrost środków własnych obserwowany w II półroczu 2022 r. zniwelował spadki z I półrocza przywracając kapitały do poziomu niewiele niższego niż na koniec 2021 r. W drugiej połowie 2022 r. kapitał przeznaczony na pokrycie SCR działu I zwiększył się o 2,6 mld zł (do 22,6 mld zł), a zakładów ubezpieczeń majątkowych o 4,6 mld zł (do 41,7 mld zł). Wzrost środków własnych wynikał głównie ze zmniejszenia zobowiązań z tytułu niewypłaconych dywidend. Na poprawę sytuacji

kapitałowej zakładów ubezpieczeń majątkowych miał również wpływ wzrost wyceny akcji jednostek zależnych.

W 2022 r. wzrosła skala ponoszonego ryzyka w relacji do aktywów działu I. W II półroczu SCR działu I nie uległ istotnej zmianie, podczas gdy w porównaniu z końcem 2021 r. obniżył się o 0,3 mld zł. Towarzyszył temu spadek wartości aktywów o prawie 12 mld. Relatywny wzrost skali ryzyka dotyczył modułu rynkowego, głównie stopy procentowej. W dalszym ciągu ryzyko ubezpieczeniowe stanowiło ponad 80% SCR, w tym istotnie wzrósł udział wymogu związanego z rezygnacjami z umów (72% wymogu ryzyka aktuarialnego). W przeciwieństwie do działu I, w ubezpieczeniach majątkowych spadło obciążenie kapitałowe z tytułu ryzyka rynkowego, zwłaszcza ryzyka koncentracji aktywów (na skutek zmniejszenia się wyceny akcji banków). Ze względu na wzrost skali działalności zwiększyło się znaczenie ryzyka aktuarialnego z tytułu ubezpieczeń innych niż na życie.

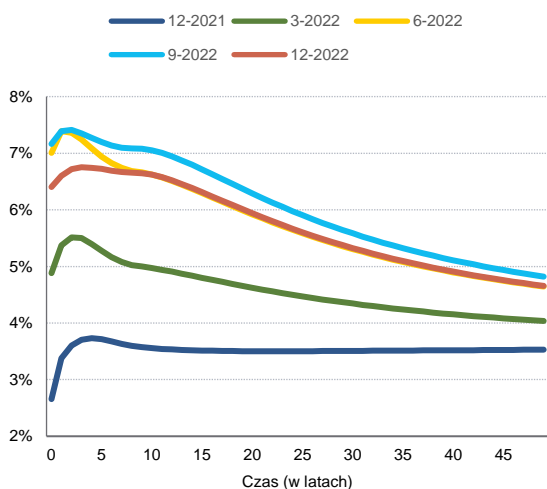
Kapitałowy wymóg wypłacalności działu II został istotnie obniżony dzięki transferowi ryzyka. W zakresie podstawowej działalności ubezpieczeniowej stosowana była reasekuracja bierna. Miała ona największy wpływ na ograniczenie ryzyka katastroficznego. Na koniec 2022 r. w wyniku zastosowania takiej techniki transferu wymóg z tytułu ryzyka katastroficznego w ubezpieczeniach majątkowych obniżył się z 37 mld zł do 2,9 mld zł. Tym samym, podobnie jak w 2021 r. 92% nieoczekiwanych strat katastroficznych zostało przeniesionych na reasekuratorów. Zakłady działu I w dużo mniejszym stopniu korzystały z możliwości przeniesienia ryzyka, co wynikało ze specyfiki ich działalności. W ich przypadku cesja ryzyka aktuarialnego, ze względu na relatywnie niskie sumy ubezpieczenia, w porównaniu z niektórymi rodzajami ubezpieczeń majątkowych, nie generowała tak istotnych korzyści, jak dla podmiotów działu II. Tylko 2,5% składki było przekazywane reasekuratorom.

Dynamiczne zmiany stóp procentowych w 2022 r. wpłynęły istotnie na sytuację kapitałową zakładów ubezpieczeń. W porównaniu z końcem 2021 r. stopy procentowe wolne od ryzyka zwiększyły się prawie dwukrotnie. W II półroczu 2022 r. ich struktura terminowa ustabilizowała się na podwyższonym poziomie (zob. Wykres 3.3). Wraz z ich wzrostem obserwowano znacznie niższy spadek wartości aktywów działu I (bez aktywów UFK) niż obniżenie wartości rezerw techniczno-ubezpieczeniowych. Odmiennie tendencje występowały w dziale II, gdzie po wyeliminowaniu rezerw z tytułu rent z OC wzrost stóp procentowych przyczynił się do spadku nadwyżki aktywów nad rezerwami. Wraz ze zmianą struktury terminowej w obu działach zwiększyła się wartość wymogu kapitałowego w tym zakresie. Przed rozpoczęciem cyklu podwyżek stóp procentowych, na koniec września 2021 r., wartość tego wymogu wynosiła niecałe 1,7 mld zł, a na koniec grudnia 2022 r. już 3,6 mld zł.

Wzrost stóp procentowych nie wpłynął istotnie na wyniki finansowe zakładów ubezpieczeń. W 2022 r. zyski z działalności lokacyjnej w obu działach (bez UFK) wzrosły. Jedynie w ubezpieczeniach na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym odnotowano 3,5 mld straty. Wyniki finansowe

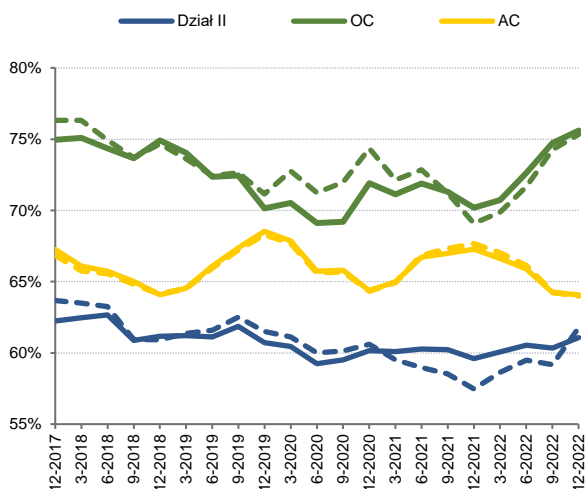
nie zawsze odzwierciedlały zmiany rynkowej wyceny instrumentów dłużnych⁷². Znaczna część portfela była bowiem wyceniana według skorygowanej ceny nabycia.

Wykres 3.3. Struktura terminowa stopy wolnej od ryzyka

Źródło: EIOPA.

Wykres 3.4. Wskaźnik szkodowości w wybranych liniach biznesowych działu II

Uwaga: linią ciągłą zaznaczono wskaźniki na bazie netto, a przerywaną brutto.

Źródło: UKNF.

W 2022 r. nastąpił istotny wzrost szkodowości w ubezpieczeniach komunikacyjnych OC, co jednak nie zagroziło kondycji finansowej zakładów działu II. W analizowanym okresie zwiększyła się średnia wartość szkody z OC, przy wciąż obniżonej ich liczbie w relacji do zawartych umów⁷³. W tym czasie wskaźnik szkodowości netto ubezpieczeń OC wzrósł z 70,2% do 75,6%. Niższa efektywność w tej linii biznesowej była jednak rekompensowana mniejszą szkodowością w innych liniach biznesowych, w tym zwłaszcza w ubezpieczeniach komunikacyjnych AC. Dla dobrowolnych ubezpieczeń samochodowych *loss ratio* spadło o 3,2 pkt proc., do 64,1% (zob. Wykres 3.4). Z kolei wskaźnik COR, mierzący relację wypłaconych odszkodowań i kosztów do składki zarobionej dla działu II wyniósł 93,5%, a zatem efektywność zakładów znajdowała się na bezpiecznym poziomie. Niemniej jednak wprowadzenie rekomendacji KNF⁷⁴ w sprawie likwidacji szkód z ubezpieczeń komunikacyjnych może doprowadzić do wzrostu wypłacanych świadczeń i w konsekwencji do obniżenia rentowności ubezpieczeń

⁷² Wyniki finansowe są prezentowane według sprawozdawczości statutowej, zgodnie z którą nie wszystkie instrumenty są wyceniane według wartości godziwej. W przypadku sprawozdawczości dla celów wypłacalności, aktywa ujmuje się w wartości godziwej.

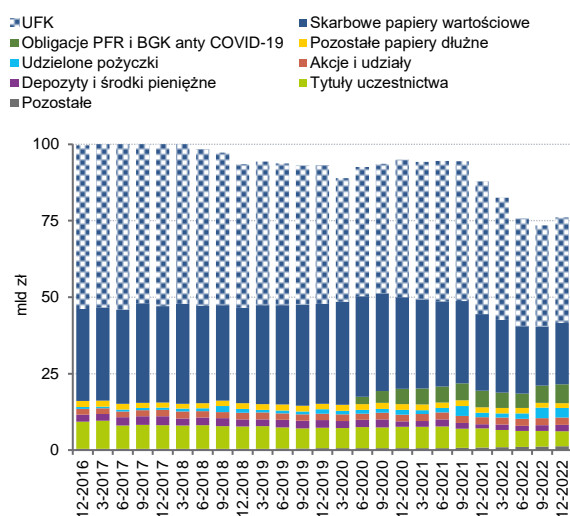
⁷³ Liczba szkód w relacji do zawartych umów wciąż pozostaje na niższym poziomie niż przed pandemią COVID-19.

⁷⁴ Rekomendacje dotyczące likwidacji szkód z ubezpieczeń komunikacyjnych (Dz. Urz. KNF z 2022 r., poz. 14) obowiązują od 1 listopada 2022 r.

komunikacyjnych. Celem tych działań nadzorczych jest bowiem optymalizacja procesu likwidacji szkód tak, aby zapewnić należytą ochronę uprawnionych z tych umów.

Zmienne warunki na rynkach finansowych wpłynęły na strukturę lokat⁷⁵ sektora ubezpieczeń, w tym zwłaszcza w dziale I. W 2022 r. podmioty zmniejszyły udział inwestycji (bez lokat UFK) w papiery dłużne, a zwiększyły w depozyty oraz pożyczki udzielone w ramach transakcji warunkowych. Ograniczono również zaangażowanie w tytuły uczestnictwa funduszy inwestycyjnych. W lokatach zakładów ubezpieczeń (poza lokatami UFK) wciąż jednak przeważały papiery dłużne, głównie stałokuponowe, emitowane lub gwarantowane przez rządy, banki centralne oraz instytucje międzynarodowe. Na koniec 2022 r. ich wartość wyniosła 26,3 mld zł w dziale I oraz 43,9 mld zł w dziale II (zob. Wykres 3.5 i Wykres 3.6). Jednocześnie wzrosła wartość obligacji PFR i BGK na rzecz Funduszu Przeciwdziałania COVID-19 (o 1,5 mld zł i 1 mld zł odpowiednio w dziale I i II). Zakłady ubezpieczeń na życie zwiększyły zaangażowanie w te instrumenty kosztem papierów skarbowych. Dużą popularnością cieszyły się obligacje BGK o najdłuższych terminach zapadalności. Na skutek zmniejszenia się wartości aktywów UFK spadła także skala powiązań między sektorem ubezpieczeń a krajowymi funduszami inwestycyjnymi. Łączne zaangażowanie zakładów w tytuły uczestnictwa obniżyło się bowiem z 45,6 mld zł na koniec 2021 r. do 38 mld zł na koniec 2022 r. W tym czasie sektor ubezpieczeń wycofał z funduszy inwestycyjnych środki na kwotę ponad 4,4 mld zł.

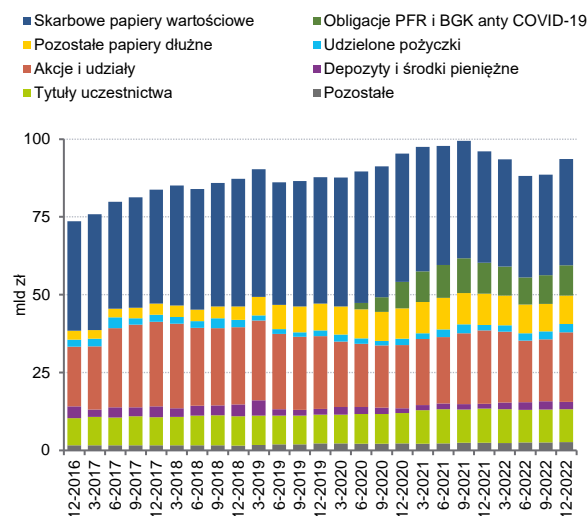
Wykres 3.5. Lokaty i aktywa UFK – dział I

Uwaga: w pozycji skarbowe papiery wartościowe uwzględniono papiery emitowane lub gwarantowane przez rządy, banki centralne oraz instytucje międzynarodowe bez obligacji PFR i BGK na rzecz Funduszu Przeciwdziałania COVID-19.

Źródło: UKNF.

Wykres 3.6. Lokaty – dział II

Uwaga: w pozycji skarbowe papiery wartościowe uwzględniono papiery emitowane lub gwarantowane przez rządy, banki centralne oraz instytucje międzynarodowe bez obligacji PFR i BGK na rzecz Funduszu Przeciwdziałania COVID-19.

Źródło: UKNF.

Wciąż trwał wzmógłony odpływ netto środków z UFK. W 2022 r. zakłady wypłaciły 8,4 mld zł świadczeń z tej grupy, tj. prawie 20% wartości aktywów netto UFK według stanu na koniec 2021 r.

⁷⁵ W lokatach uwzględniono także pożyczki, nieruchomości wykorzystywane na własne cele oraz środki pieniężne.

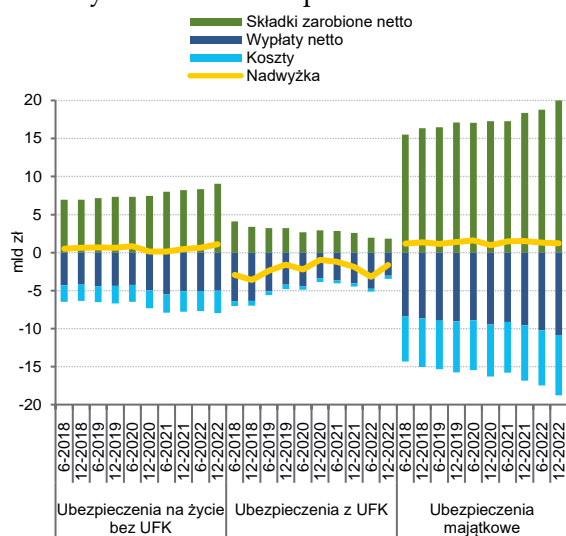
Dodatkowo odnotowano spadek składki zebranej z tytułu tych ubezpieczeń (o 1,9 mld zł). Tym samym napływ środków do UFK (3,8 mld zł) osiągnął najniższy poziom od 2004 r. Ujemne saldo było konsekwencją m.in. wprowadzonej od 1 stycznia 2022 r. interwencji produktowej⁷⁶. Na koniec 2022 r. większość produktów w ramach ubezpieczeń z UFK była na etapie wycofywania z oferty, co może wiązać się z dalszym odpływem kapitału w kolejnych latach. W podmiotach, z których w największym stopniu wycofywano środki, aktywa UFK były inwestowane głównie w certyfikaty inwestycyjne funduszy zamkniętych oraz strukturyzowane papiery wartościowe. Odpływ netto środków oraz ujemne wyniki wyceny w 2022 r. doprowadziły do spadku wartości aktywów UFK o 9 mld zł, do 34,4 mld zł na koniec roku. Na koniec roku w ramach tych umów ubezpieczonych było ponad 1,5 mln osób.

Mimo stopniowego ograniczania działalności w zakresie ubezpieczeń z UFK, wciąż aktualne pozostaje ryzyko prawne związane z tymi umowami. Może ono doprowadzić do konieczności zwrotu wpłaconych składek wraz z odsetkami w wyniku sądowego unieważnienia umowy. Za czynniki ryzyka uznaje się niedostateczne zdefiniowanie polityki inwestycyjnej funduszu lub ograniczenie komponentu ochronnego w umowach. Roszczenia z tytułu umów ubezpieczenia z UFK przedawniają się z upływem 10 lat, zatem straty zakładów wynikające z pozwów klientów mogą naruszyć kondycję finansową sektora, w szczególności tych podmiotów, których główną działalnością była sprzedaż produktów inwestycyjnych.

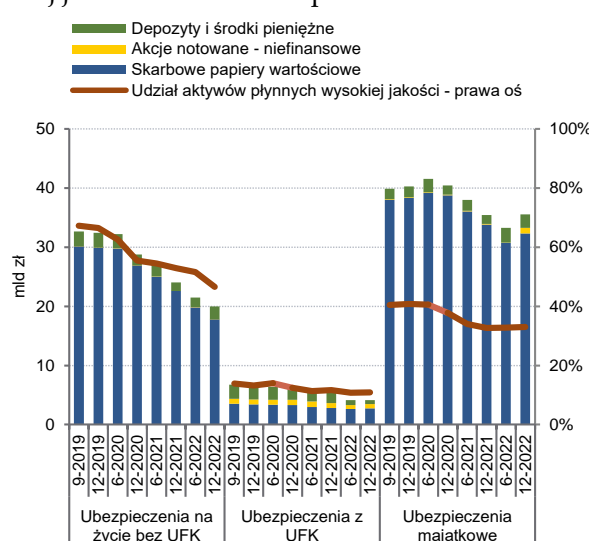
W 2022 r. poprawiła się sytuacja płynnościowa zakładów ubezpieczeń na życie. Wzrosła składka przypisana brutto z ubezpieczeń innych niż UFK, przy równoczesnym spadku odszkodowań, co sprawiło, że nadwyżka składek nad odszkodowaniami i kosztami osiągnęła najwyższy zaobserwowany dotychczas poziom. Obniżył się natomiast wskaźnik płynności aktywów wysokiej jakości⁷⁷ działu I (z 53% na koniec 2021 r. do 47% na koniec 2022 r.). Wpłynął na to spadek wartości portfela skarbowych papierów wartościowych (z 22,6 mld zł na koniec 2021 r. do 17,8 mld zł na koniec grudnia 2022 r.), wynikający ze sprzedaży tych instrumentów w drugim półroczu. Wskaźniki płynności obniżyły się, mimo napływu netto środków z działalności ubezpieczeniowej (zob. Wykres 3.7). Z kolei w zakładach ubezpieczeń majątkowych wzrost składki nie przekroczył wyższej wartości odszkodowań i kosztów, co obniżyło wartość nadwyżki. Jednocześnie wskaźnik płynności nie ulegał istotnym wahaniom i na koniec każdego z kwartałów pozostawał na poziomie 33%. Wciąż najniższą płynnością charakteryzowały się ubezpieczenia na życie z UFK — wskaźnik wyniósł 11% (zob. Wykres 3.8).

⁷⁶ Komunikat KNF dotyczący zakazów wprowadzania do obrotu, dystrybucji i sprzedaży ubezpieczeniowych produktów inwestycyjnych – umów ubezpieczenia na życie, jeżeli są związane z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym: https://www.knf.gov.pl/knf/pl/komponenty/img/Komunikat_KNF_dot_interwencji_produktywnej_UFK.pdf.

⁷⁷ Wskaźnik płynności aktywów wysokiej jakości mierzy udział płynnych aktywów wysokiej jakości w aktywach. Za płynne aktywa wysokiej jakości przyjęto: depozyty i środki pieniężne, papiery wartościowe emitowane przez instytucje rządowe szczebla centralnego, dłużne papiery wartościowe banków centralnych oraz akcje notowane na rynkach zorganizowanych (z wyłączeniem akcji instytucji finansowych) ujęte w połowie swojej wartości.

Wykres 3.7. Składki zarobione, wypłaty, koszty i nadwyżka środków w półroczu

Źródło: UKNF.

Wykres 3.8. Struktura płynnych aktywów wysokiej jakości sektora ubezpieczeń

Uwaga: za płynne aktywa wysokiej jakości przyjęto: depozyty i środki pieniężne, papiery wartościowe emitowane przez instytucje rządowe szczebla centralnego, dłużne papiery wartościowe banków centralnych oraz akcje notowane na rynkach zorganizowanych (z wyłączeniem akcji instytucji finansowych) ujęte w połowie swojej wartości.

Źródło: UKNF.

W 2022 r. wynik finansowy i techniczny zakładów ubezpieczeń na życie poprawił się, a w przypadku działu II nieznacznie się obniżył. Zysk netto wypracowany w 2022 r. przez podmioty działu I wyniósł 2,2 mld zł (o 0,6 mld zł więcej niż w poprzednim roku), co było konsekwencją wzrostu wyniku technicznego, z 2,1 mld zł do 2,8 mld zł. Tym samym zysk zakładów ubezpieczeń na życie był na poziomie zbliżonym do zanotowanego w 2020 r. i nieco niższym niż obserwowany w latach poprzedzających pandemię COVID-19. Poprawa rentowności nastąpiła przede wszystkim w II półroczu 2022 r. Istotny wpływ na wzrost wyniku miała grupa 1 ubezpieczeń na życie, która w 2022 r. wypracowała 0,3 mld zł zysku, podczas gdy rok wcześniej poniosła stratę w wysokości 0,6 mld zł. Mniejsze wypłaty świadczeń związane były z niższą niż w dwóch poprzednich latach śmiertelnością⁷⁸. Wciąż największy udział w zysku posiadały ubezpieczenia zdrowotne, których wynik wyniósł 2 mld zł. Zakłady działu II wypracowały w 2022 r. prawie 3,9 mld zł nadwyżki przychodów nad kosztami i podatkami oraz 2,9 mld zł zysku technicznego, o 0,2 mld zł mniej niż w 2021 r. W największym stopniu przyczynił się do tego wynik z ubezpieczeń komunikacyjnych AC. Z kolei większe odszkodowania w ubezpieczeniach komunikacyjnych OC spowodowały spadek zysku technicznego tej grupy o 0,4 mld zł, do 0,25 mld zł.

Wysoki udział oczekiwanych zysków z przyszłych składek (EPIFP) w dziale I i brak regulacyjnego ograniczenia podwójnego wykorzystywania kapitału przez zakłady działu II sprawiają, że

⁷⁸ W 2022 r. w Polsce zmarło 447 tys. osób, w 2021 r. 519 tys., a w 2020 r. 486 tys. W latach 2015-2019 średnia liczba zgonów wynosiła nieco powyżej 400 tys.

rzeczywista odporność sektora ubezpieczeń może być nieadekwatnie odzwierciedlona przez współczynniki kapitałowe. Na koniec grudnia 2022 r. wartość EPIFP w dziale I wyniosła 9,9 mld zł, podobnie jak na koniec czerwca 2022 r., jednak udział EPIFP w środkach własnych spadł do 44%. Kapitał uzyskany dzięki włączeniu zysków z przyszłych składek do środków własnych jest zaliczany do najwyższej jakościowo kategorii 1, chociaż jego zdolność do absorpcji strat jest ograniczona tylko do ryzyka aktuarialnego. Brak uwzględnienia EPIFP w środkach własnych skutkowałaby spadkiem współczynnika wypłacalności działy I z 272% do 201%, a w niektórych zakładach wystąpiłby niedobór zasobów przeznaczonych na spełnienie wymogów kapitałowych. W dziale II brak regulacyjnego ograniczenia podwójnego wykorzystania kapitału generuje ryzyko przeniesienia strat jednostek zależnych na podmiot dominujący. Na koniec grudnia 2022 r. zakłady ubezpieczeń majątkowych posiadały udziały kapitałowe w innych zakładach i bankach o wartości ponad 19,7 mld zł. Ograniczenie *double gearing* w tym dziale spowodowałoby spadek współczynnika wypłacalności z 228% do 157%.

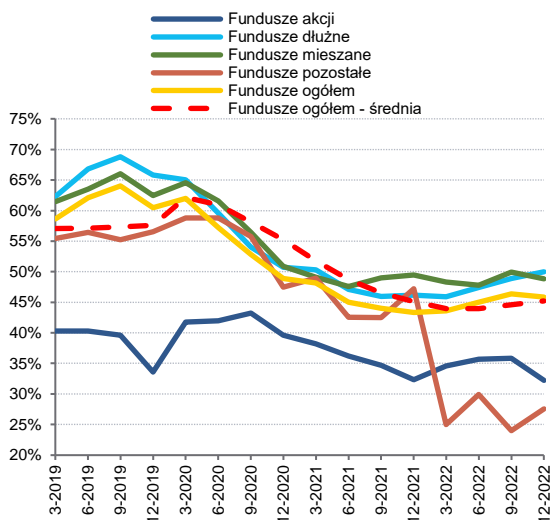
3.2. Fundusze inwestycyjne

W II półroczu 2022 r. sytuacja płynnościowa sektora funduszy otwartych⁷⁹ nie zmieniła się istotnie, a ekspozycja na ryzyko płynności pozostawała słabym punktem sektora. W FIO zagregowane wskaźniki płynności aktywów wysokiej jakości⁸⁰ były nadal znacznie niższe niż obserwowane przed wybuchem pandemii COVID-19, jednak tendencja spadkowa wydaje się stopniowo wyhamowywać (zob. Wykres 3.9 i Wykres 3.10). Przyczynił się do tego obserwowany w IV kwartale wzrost wyceny posiadanych przez fundusze obligacji skarbowych. Zarówno w FIO, jak i w SFIO najniższym udziałem płynnych lokat w relacji do aktywów ogółem nadal charakteryzowały się fundusze akcji. Poprawę sytuacji płynnościowej sektora istotnie utrudniał największy odnotowany dotychczas odpływ netto środków z funduszy (10% ich aktywów netto w 2022 r.)⁸¹. W ciągu dwunastu miesięcy FIO odkupiły w ujęciu netto jednostki uczestnictwa na kwotę 17,8 mld zł (SFIO 6,4 mld zł). Ujemne saldo napływu dotyczyło przede wszystkim funduszy papierów dłużnych (zob. Wykres 3.11). Środki z FIO w największej skali wycofywały gospodarstwa domowe (14,3 mld zł), a w przypadku SFIO dodatkowo zakłady ubezpieczeń oraz przedsiębiorstwa.

⁷⁹ Do funduszy otwartych zaliczają się fundusze inwestycyjne otwarte (FIO) oraz specjalistyczne fundusze inwestycyjne otwarte (SFIO).

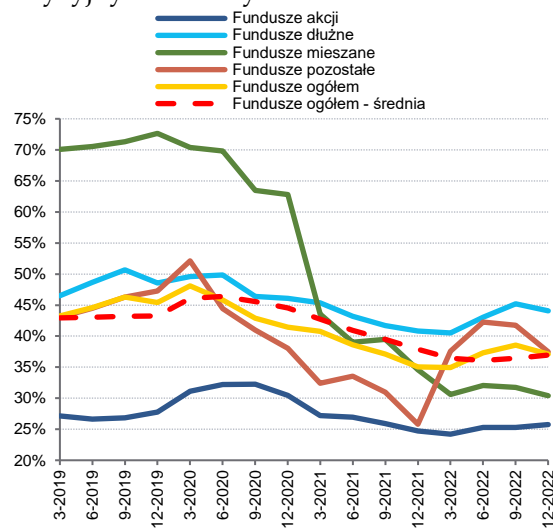
⁸⁰ Wskaźnik płynności aktywów wysokiej jakości (dalej: wskaźnik płynności) mierzy udział płynnych aktywów wysokiej jakości w aktywach ogółem funduszy. Za płynne aktywa wysokiej jakości przyjęto: depozyty, papiery wartościowe emitowane przez instytucje rządowe szczebla centralnego, dłużne papiery wartościowe banków centralnych oraz akcje notowane na rynkach zorganizowanych (z wyłączeniem akcji instytucji finansowych) ujęte w połowie swojej wartości.

⁸¹ W 2022 r. saldo napływu środków do sektora funduszy inwestycyjnych wyniosło -28,8 mld zł.

Wykres 3.9. Wskaźnik płynności aktywów wysokiej jakości w funduszach inwestycyjnych otwartych

Uwaga: przedstawiona na wykresie średnia to średnia krocząca z czterech poprzedzających kwartałów.

Źródło: NBP.

Wykres 3.10. Wskaźnik płynności aktywów wysokiej jakości w specjalistycznych funduszach inwestycyjnych otwartych

Uwaga: przedstawiona na wykresie średnia to średnia krocząca z czterech poprzedzających kwartałów.

Źródło: NBP.

Więcej niż połowa populacji funduszy otwartych odnotowała nieznaczne pogorszenie sytuacji płynnościowej. Mediana wskaźnika płynności w FIO obniżyła się bowiem z 44,7% na koniec I półrocza 2022 r. do 42,9% na koniec roku, a w SFIO spadła z 36,9% do 33,2% (zob. Wykres 3.12). Udział FIO ze wskaźnikiem poniżej wartości mediany w aktywach netto wszystkich FIO wyniósł 43,4%, a w SFIO 45,5%⁸². W obu grupach nadal funkcjonowały podmioty o bardzo niskich wskaźnikach płynności⁸³. Wśród nich znajdowały się zarówno takie, których portfele inwestycyjne składały się niemal wyłącznie z tytułów uczestnictwa zagranicznych funduszy typu UCITS (w tym ETF), jak i fundusze oferujące produkty emerytalne (stanowiły one ponad połowę SFIO z najniższymi poziomami płynnych lokat). Te ostatnie, ze względu na ograniczone ryzyko gwałtownego wycofania środków przez inwestorów, charakteryzuje inny profil płynności ich aktywów oraz potrzeby płynnościowe wynikające ze zobowiązań.

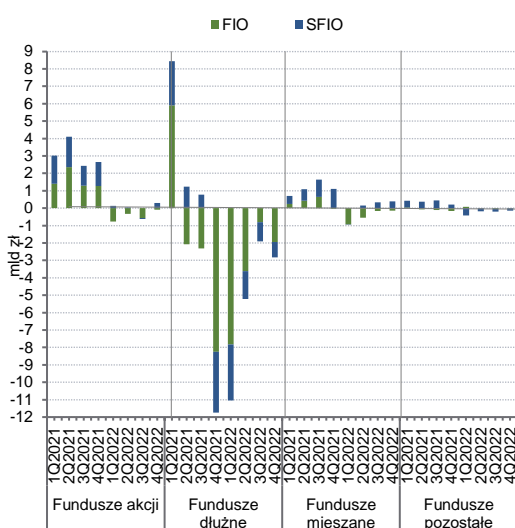
Fundusze otwarte wciąż utrzymywały bardzo niskie poziomy depozytów. W FIO relacja ich wartości do aktywów ogółem spadła na koniec 2022 r. do poziomu najniższego z dotychczas zaobserwowanych

⁸² W grupie funduszy otwartych ze wskaźnikiem poniżej wartości mediany znajdowały się przeważnie podmioty o niskim udziale w rynku. Przykładowo, w grupie SFIO średni udział pojedynczego podmiotu ze wskaźnikiem poniżej mediany w aktywach netto wszystkich SFIO wyniósł 0,2% (największy podmiot miał 3,5% udziału), w FIO było to odpowiednio 0,3% oraz 3,4%. Na koniec 2022 r. liczba podmiotów o skrajnie niskim wskaźniku płynności (poniżej 10%) wyniosła 20 w przypadku FIO (zarządzało nimi 7 TFI) oraz 87 SFIO (zarządzało nimi 16 TFI).

⁸³ W FIO podmioty ze wskaźnikiem płynności poniżej 10% stanowiły 4,2% wartości aktywów netto tych funduszy, w SFIO odsetek ten wyniósł 16,1%. Fundusze otwarte nie inwestowały bezpośrednio na rynku nieruchomości.

(1,8%). W przypadku SFIO udział ten zwiększył się zaledwie o 0,4 pkt proc. w porównaniu z końcem czerwca 2022 r. (do 2,8%) i pozostał istotnie niższy niż w poprzednich latach. Krajowe fundusze otwarte utrzymywały nadal znacznie mniej gotówki w relacji do sumy bilansowej niż podmioty strefy euro (zob. Wykres 3.16). Różnił je ponadto kierunek zmian w zakresie kształtowania buforów płynności, gdyż w pierwszych trzech kwartałach europejskie fundusze otwarte zwiększyły portfel depozytów, podczas gdy krajowe fundusze ograniczały tę kategorię lokat. W obu rodzajach krajowych funduszy otwartych najmniejszą poduszką płynnościową w relacji do aktywów charakteryzowały się fundusze papierów dłużnych. Utrzymywanie niskich buforów płynności przez te podmioty, które stanowią istotną część sektora funduszy inwestycyjnych oraz których uczestnicy okazali się w ostatnich latach najbardziej wrażliwi na zaburzenia na światowych rynkach finansowych (największe odpływy środków dotyczyły funduszy dłużnych), podnosi ryzyko płynności całego sektora otwartych funduszy inwestycyjnych.

Wykres 3.11. Saldo napływu środków do funduszy otwartych

Źródło: NBP.

Wykres 3.12. Rozkład wskaźnika płynności w funduszach otwartych

Uwagi: krawędzie pudełka wyznaczają pierwszy i trzeci kwartył, linia wewnątrz pudełka – medianę, a krzyżyk – wartość średnią. Linia pionowa jest wyznaczona między wartością minimalną i maksymalną, po wyeliminowaniu obserwacji odstających, a punkty leżące poza tą linią uznawane są za wartości odstające. Metodyka obliczania wskaźnika płynności została zaprezentowana w początkowych przypisach podrozdziału.

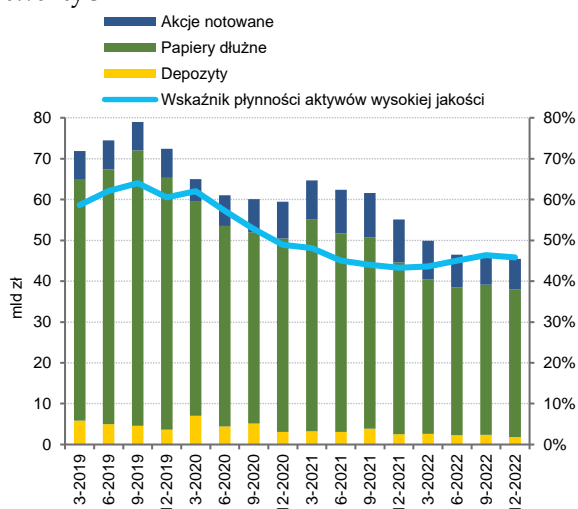
Źródło: NBP.

W strukturze płynnych lokat funduszy otwartych nadal przeważały krajowe obligacje skarbowe.

W II półroczu 2022 r. saldo transakcji tymi instrumentami było wciąż ujemne, jednak odnotowane w IV kwartale wzrosty ich cen spowodowały wyhamowanie spadku wartości posiadanego przez fundusze portfela tych papierów (zob. Wykres 3.13 i Wykres 3.14). Kontynuowanie wyprzedazy obligacji Skarbu Państwa w okresie korzystnych zmian cen tych instrumentów było spowodowane koniecznością pozyskiwania przez fundusze płynności na realizację wzmożonych zleceń umorzeń. W porównaniu z I

półroczem 2022 r. istotnie pogłębiło się ujemne saldo transakcji instrumentami zmiennokuponowymi. FIO i SFIO stały się nabywcami netto instrumentów o stałym oprocentowaniu, w szczególności obligacji o pierwotnym terminie wykupu 5 i 10 lat. Udział obligacji zmiennokuponowych w portfelu krajowych obligacji skarbowych funduszy otwartych zmniejszył się (w FIO z 70% na koniec czerwca do 60% na koniec grudnia i odpowiednio z 64% do 56% w SFIO).

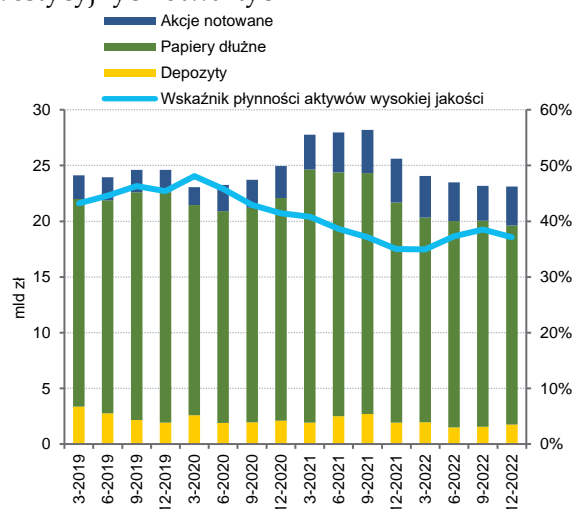
Wykres 3.13. Struktura płynnych aktywów wysokiej jakości w funduszach inwestycyjnych otwartych

Uwagi: metodyka obliczania wskaźnika płynności została zaprezentowana w początkowych przypisach podrozdziału.

Źródło: NBP.

Wykres 3.14. Struktura płynnych aktywów wysokiej jakości w specjalistycznych funduszach inwestycyjnych otwartych

Uwagi: metodyka obliczania wskaźnika płynności została zaprezentowana w początkowych przypisach podrozdziału.

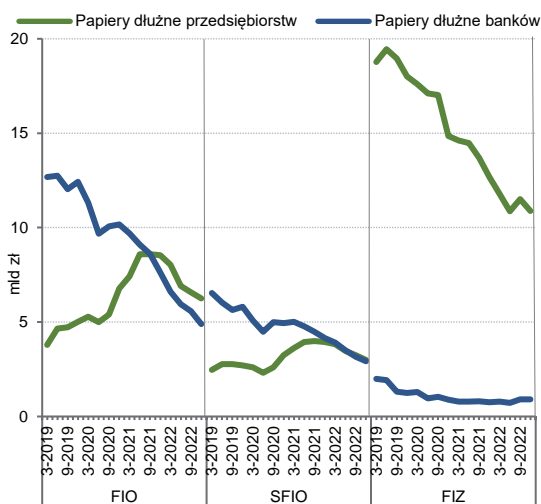
Źródło: NBP.

W 2022 r. istotnie zmniejszyła się skala powiązań funduszy inwestycyjnych z krajowym sektorem bankowym. Finansowanie dostarczone bankom przez fundusze spadło zarówno w wyniku mniejszej wartości depozytów (10,7 mld zł na koniec 2021 r. oraz 8,6 mld zł na koniec 2022 r.), jak również niższego zaangażowania w obligacje banków (z 12,5 mld zł do 8,7 mld zł). O ile największy portfel papierów dłużnych banków posiadały fundusze otwarte, w tym zwłaszcza FIO, o tyle najwyższą wartością depozytów złożonych w bankach cechowały się fundusze zamknięte. Wśród papierów bankowych dominowały jednak obligacje podporządkowane banków. Od wybuchu pandemii COVID-19 fundusze inwestycyjne sprzedały (netto) instrumenty dłużne krajowych banków na kwotę przekraczającą 10 mld zł. Coraz bardziej na znaczeniu zyskiwały jednak transakcje nabywania wierzytelności przez fundusze sekurytyzacyjne. Wartość aktywów bankowych posiadanych przez takie fundusze wyniosła na koniec 2022 r. 7,6 mld zł, przy czym ich wartość nominalna przekraczała 100 mld zł.

W II połowie 2022 r. fundusze inwestycyjne redukowały ekspozycję na ryzyko kredytowe. Istotnie spadło bowiem zaangażowanie w obligacje krajowych przedsiębiorstw oraz banków (zob. Wykres 3.15). Podobnie jak w pierwszej połowie roku, fundusze nie powiększały portfela obligacji PFR i BGK na rzecz Funduszu Przeciwdziałania COVID-19. Tym niemniej od 2020 r. podmioty te nabyły w ujęciu netto takie papiery na kwotę 25,6 mld zł, sprzedając przy tym krajowe obligacje skarbowe o wartości

ponad 21 mld zł. W 2022 r. saldo transakcji papierami dłużnymi krajowych przedsiębiorstw wyniosło -4,2 mld zł, a papierów bankowych (bez BGK) -3,8 mld zł⁸⁴.

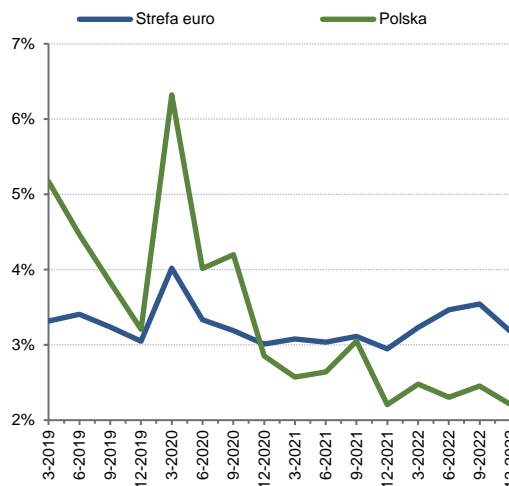
Wykres 3.15. Zaangażowanie funduszy inwestycyjnych w papiery dłużne krajowych banków i przedsiębiorstw

Uwaga: z kategorii „papiery dłużne banków” wyłączono obligacje BGK na rzecz Funduszu Przeciwdziałania COVID-19.

Źródło: NBP.

Wykres 3.16. Depozyty w relacji do aktywów w funduszach otwartych w Polsce i strefie euro

Uwaga: dla strefy euro dane obejmują depozyty w bankach oraz należności z tytułu udzielonych pożyczek.

Źródło: NBP, ECB.

W 2022 r. fundusze inwestycyjne otwarte wykorzystywały dźwignię finansową w większym stopniu niż w poprzednich latach. Podmioty te charakteryzowały się również wyższymi wskaźnikami dźwigni⁸⁵ niż pozostałe rodzaje funduszy (zob. Wykres 3.17). Istotnym jej źródłem pozostawały transakcje warunkowe, których wartość stanowiła blisko dwie trzecie sumy zobowiązań. O ile około 95% wszystkich funduszy inwestycyjnych otwartych cechowała się na koniec 2022 r. wskaźnikiem dźwigni nieprzekraczającym 150%, o tyle jeden z podmiotów wykazał aktywa ogółem blisko dziesięciokrotnie wyższe niż aktywa netto (zob. Wykres 3.19 i Wykres 3.20). Mimo określonych w przepisach prawa limitów ograniczających poziom całkowitej ekspozycji w funduszach inwestycyjnych otwartych⁸⁶, tak znaczny poziom lewarowania był możliwy do osiągnięcia dzięki zmianie sposobu jej obliczania, z

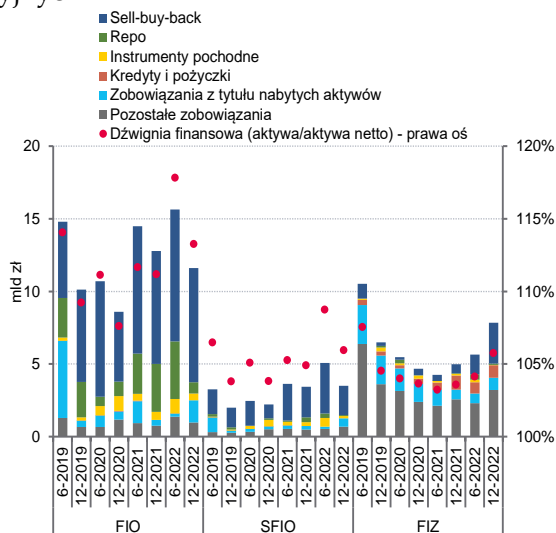
⁸⁴ Skala sprzedaży netto obligacji PFR w relacji do posiadanego portfela była przy tym istotnie większa niż skala redukcji portfela obligacji skarbowych. Większa była też relatywnie skala wyprzedaży obligacji banków oraz przedsiębiorstw.

⁸⁵ Dźwignia finansowa mierzona jako relacja aktywów ogółem funduszu do jego aktywów netto.

⁸⁶ Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Finansów, Funduszy i Polityki Regionalnej z dnia 18 listopada 2020 r. w sprawie sposobu, trybu oraz warunków prowadzenia działalności przez towarzystwa funduszy inwestycyjnych (Dz.U. z 2020 r., poz. 2103 z późn. zm.) całkowita ekspozycja funduszu inwestycyjnego otwartego mierzona metodą zaangażowania nie powinna przekroczyć wartości jego aktywów netto.

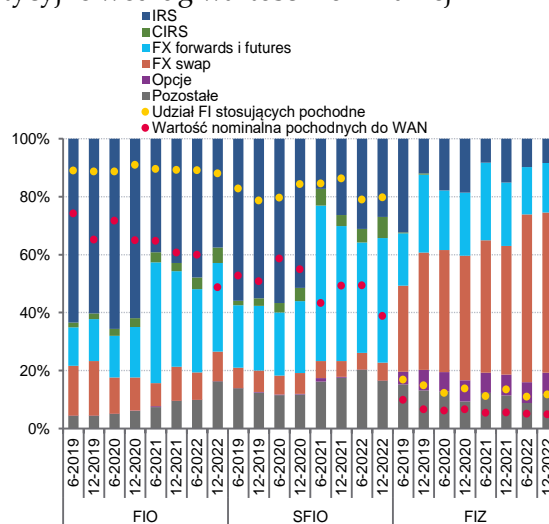
metody zaangażowania na metodę absolutnej wartości zagrożonej. Modyfikacja ta nie ograniczyła jednak poziomu dźwigni w funduszu, a jedynie sposób jej prezentacji, rodząc istotne ryzyko dla inwestorów.

Wykres 3.17. Struktura zobowiązań oraz dźwignia finansowa w sektorze funduszy inwestycyjnych

Źródło: NBP.

Wykres 3.18. Struktura instrumentów pochodnych wykorzystywanych przez fundusze inwestycyjne według wartości nominalnej

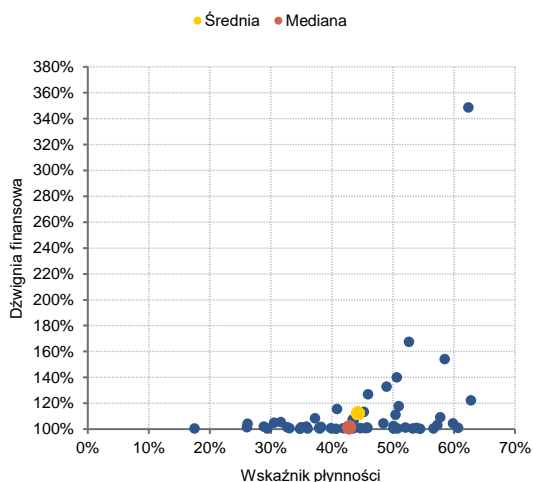
Źródło: NBP.

Nadmierna dźwignia finansowa może istotnie wpłynąć na zwiększenie ryzyka w sektorze, jeśli współwystępuje z niskim udziałem płynnych lokat w funduszu. Na koniec 2022 r. fundusze, które wykazywały podwyższony poziom dźwigni finansowej charakteryzowały się wskaźnikiem płynności wyższym od przeciętnej w sektorze. Wynikało to głównie z dominującej roli skarbowych papierów wartościowych w strukturze aktywów tych podmiotów, które z kolei stanowiły główne źródło zabezpieczeń zaciąganych przez nie pożyczek. Niemniej jednak w tej grupie funduszy znajdowały się również podmioty o krytycznie niskim poziomie depozytów, nieprzekraczającym 1,5% w relacji do aktywów netto, co w połączeniu z wyższym poziomem zadłużenia podnosi ryzyko płynności, którego materializacja mogłaby w niektórych przypadkach skutkować problemami z realizacją wzmożonych umorzeń. Nadmierne wykorzystanie dźwigni finansowej wpływa również na wyższą zmienność stóp zwrotu⁸⁷. Spadki wyceny jednostek uczestnictwa mogą z kolei skłaniać inwestorów do gwałtownego

⁸⁷ Dzielne zmiany wyceny jednostek uczestnictwa podmiotu, który w okresie od czerwca do grudnia 2022 r. cechował się najwyższą dźwignią finansową w sektorze, mieściły się w przedziale od -7,8% do 9,2%. Dla porównania, dziennie wahania cen jednostek uczestnictwa tego samego funduszu w okresie od początku jego działalności do maja 2022 r. wyniosły od -0,5% do 0,5%. Z kolei, dziennie zmiany wartości indeksów WIG i TBSP.Index w drugiej połowie 2022 r. mieściły się w przedziałach odpowiednio od -3,4% do 3,8 i od -1,2% do 1,6%.

wycofywania środków, czego skutkiem jest zwiększone zapotrzebowanie funduszy na płynność⁸⁸. Konieczność umorzenia tytułów uczestnictwa może zatem skutkować wymuszoną sprzedażą aktywów i jeszcze bardziej pogłębić straty uczestników rynku⁸⁹.

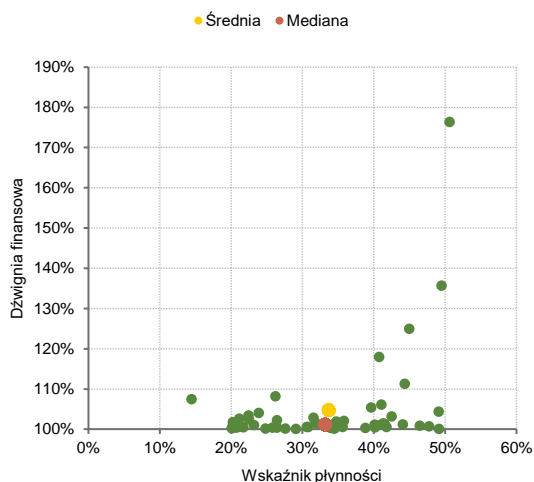
Wykres 3.19. Rozkład wskaźnika płynności i dźwigni finansowej w funduszach inwestycyjnych otwartych na koniec 2022 r.

Uwaga: podmioty zostały podzielone na jednakowe pod względem liczebności grupy według wskaźnika dźwigni, w kolejności malejącej. Każda kropka reprezentuje średnią wartość wskaźnika dźwigni oraz wskaźnika płynności dla danej grupy.

Źródło: NBP.

Wykres 3.20. Rozkład wskaźnika płynności i dźwigni finansowej w specjalistycznych funduszach inwestycyjnych otwartych na koniec 2022 r.

Uwaga: podmioty zostały podzielone na jednakowe pod względem liczebności grupy według wskaźnika dźwigni, w kolejności malejącej. Każda kropka reprezentuje średnią wartość wskaźnika dźwigni oraz wskaźnika płynności dla danej grupy.

Źródło: NBP.

Źródłem dźwigni syntetycznej dla funduszy otwartych były instrumenty pochodne. Fundusze te stosowały transakcje terminowe na znacznie większą skalę niż fundusze zamknięte. Na koniec grudnia

⁸⁸ Na koniec grudnia 2022 r., podobnie jak w latach ubiegłych, największą grupę inwestorów w FIO, stanowiły gospodarstwa domowe (około 81%). Udział tej grupy inwestorów w aktywach netto SFIO wyniósł 73%.

⁸⁹ Doświadczenia brytyjskich funduszy emerytalnych korzystających ze strategii LDI (*Liability Driven Investment strategies*) z przełomu września i października 2022 r., uwypukliły ryzyko związane z nadmierną dźwignią finansową w przypadku wystąpienia zaburzeń płynnościowych. W wyniku gwałtownego wzrostu rentowności obligacji skarbowych, fundusze zostały wezwane do uzupełnienia depozytów zabezpieczających oraz wniesienia dodatkowych zabezpieczeń do transakcji typu repo. W efekcie wywołało to wymuszoną sprzedaż obligacji, które znajdowały się w portfelach tych funduszy, co z kolei nasiliło presję na spadek cen i konieczność dalszych uzupełnień depozytów zabezpieczających. Napięcie na brytyjskim rynku spowodowało interwencję Banku Anglii, który 28 września 2022 r. ogłosił skup obligacji skarbowych.

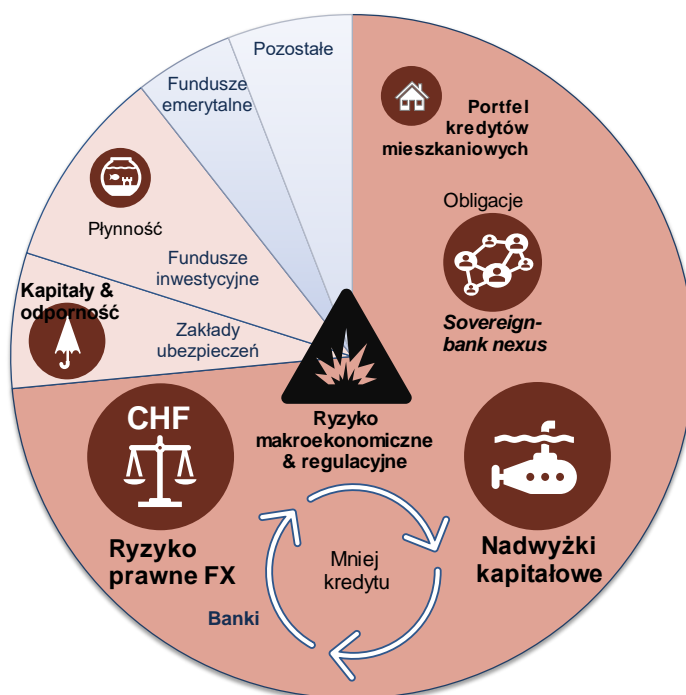
2022 r. około 88,0% FIO i 79,8% SFIO korzystało z tych instrumentów, podczas gdy w FIZ udział ten wyniósł 11,7%⁹⁰ (zob. Wykres 3.18). W II półroczu 2022 r. zmniejszyła się jednak skala zaangażowania funduszy otwartych w te instrumenty, zarówno w ujęciu nominalnym, jak i w relacji do aktywów netto stosujących je podmiotów. Łączna wartość nominalna instrumentów pochodnych w portfolio tych podmiotów na koniec 2022 r. wyniosła 72,1 mld zł i była niższa o 16,1 mld zł względem stanu na koniec pierwszego półrocza. Z kolei wartość nominalna posiadanych przez nie instrumentów pochodnych w stosunku do ich aktywów netto wyniosła odpowiednio 48,8% dla FIO i 38,8% dla SFIO, wobec 60,0% i 49,4% na koniec pierwszego półrocza 2022 r. Największe znaczenie dla funduszy otwartych miały swapy stóp procentowych (IRS) oraz kontrakty walutowe *forward* i *futures*, a dla funduszy zamkniętych transakcje *fx swap*.

⁹⁰ Udział mierzony aktywami netto funduszy inwestycyjnych.

4. Ocena ryzyka systemowego

Sektor bankowy pozostaje odporny, ale nadwyżki kapitałowe będą poddawane presji, co może powodować racjonowanie kredytu. Kapitały banków (powiększone o zyski w horyzoncie do 2025 r.) są wystarczające do zaabsorbowania strat nawet w skrajnych scenariuszach makroekonomicznych. Banki pozostają jednocześnie odporne na ewentualne szoki płynnościowe. W większości banków kapitały wystarczyłyby na pokrycie wymogu MREL i wymogu połączonego bufora, ale skala nadwyżek kapitałowych w sektorze przejściowo istotnie obniży się po wprowadzeniu pełnego wymogu MREL w 2024 r., a w niektórych bankach mogą pojawić się niedobory kapitału. Stwarza to ryzyko racjonowania kredytu przez sektor bankowy, szczególnie w warunkach wystąpienia szoków. Znaczenie tego ryzyka będzie zależęć od proporcji spełnienia wymogu MREL kapitałem i instrumentami dłużnymi.

Rysunek 4.1. Główne ryzyka w systemie finansowym w Polsce

Źródło: NBP.

Duża niepewność dotycząca warunków prawno-regulacyjnych oraz związanych z nią potencjalnych kosztów w istotny sposób wpływają na ocenę sytuacji w krajowym systemie finansowym. Dotyczy to przede wszystkim wielu aspektów walutowych kredytów mieszkaniowych, gdzie część (lub całość) kosztów kredytu jest przesunięta na kredytodawcę, jak również wprowadzonych ustawowo i powszechnie obowiązujących wakacji kredytowych, które przenieśli część kosztu ryzyka stopy procentowej na banki. Jednocześnie pojawiają się sygnały o próbach kwestionowania umów złotych kredytów mieszkaniowych. Utrzymanie lub nasilenie się powyższych zjawisk, i związanych z nimi

skutków finansowych, ogranicza zdolność sektora bankowego do finansowania gospodarki oraz podważa zaufanie do instytucji kredytu, ze szkodą dla wzrostu gospodarczego.

Na poziom ryzyka systemowego w systemie finansowym wpływają przede wszystkim (zob. Rysunek 4.1) dwa czynniki: (i) możliwość dalszego wzrostu kosztów ryzyka prawnego walutowych kredytów mieszkaniowych oraz (ii) możliwe konsekwencje makro-finansowe istotnego spadku nadwyżek kapitałowych sektora bankowego ponad łączne wymogi.

Tradycyjne ryzyka bankowe, tj. ryzyko kredytowe, rynkowe, stopy procentowej, płynności – obecnie nie stanowią źródła zagrożeń dla stabilności finansowej. W ocenie ryzyka systemowego odnośmy się również regularnie do dwu typów ekspozycji mających największy udział w aktywach banków w Polsce, tj. (iii) portfela obligacji skarbowych i gwarantowanych przez Skarb Państwa oraz (iv) ekspozycji na rynek nieruchomości mieszkaniowych i jego finansowania.

4.1. Ryzyko prawne kredytów walutowych

Ryzyko prawne walutowych kredytów mieszkaniowych i jego konsekwencje finansowe dla banków pozostają głównym źródłem zagrożeń dla stabilności systemu finansowego. Należy spodziewać się kontynuacji procesu dalszego wzrostu rezerw, których wartość na koniec 2022 r. wynosiła ok. 37 mld zł.

Gdyby wyrok TSUE w sprawie C-520/21 okazał się zgodny z opinią rzecznika generalnego TSUE, to może to oznaczać konieczność dalszego zwiększenia tempa tworzenia rezerw, nie zmienia to jednak zasadniczo sytuacji w zakresie skali obciążenia banków z tego tytułu. Liczba spraw sądowych (dotychczas ponad 111 tysięcy) ciągle rośnie, a wraz z nią potencjalne straty. Ugody zawierane pomiędzy bankami i kredytobiorcami w celu pozasądowego rozwiązania sporów umożliwiają bankom lepsze zarządzanie ponoszonymi kosztami, ale można spodziewać się wzrostu kosztów ich zawierania.

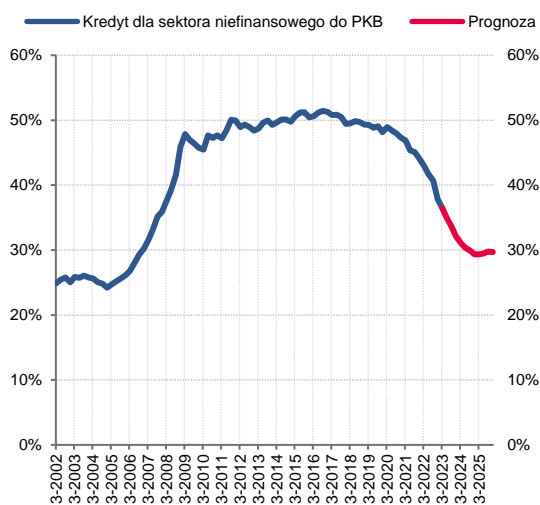
Proces tworzenia rezerw był do tej pory rozłożony w czasie i należy spodziewać się, że takim pozostanie, co powinno pozwolić bankom na zarządzanie tym ryzykiem. Część banków już obecnie konserwatywnie zakładała brak możliwości otrzymania wynagrodzenia za kapitał. Tym niemniej, na tempo zawiązywania rezerw będą mieć wpływ decyzje odnośnie do sposobu rozpoznania potencjalnych strat po orzeczeniu TSUE i sposób podejścia krajowych sądów do rozstrzygnięcia kwestii dodatkowych świadczeń dla kredytobiorcy.

4.2. Spadek nadwyżek kapitałowych

Obecne warunki makroekonomiczne i geopolityczne, tj. relatywnie wysoki poziom stóp procentowych, pogorszenie perspektyw gospodarczych oraz wysoka niepewność, sprawiają, że spodziewane jest spowolnienie dynamiki akcji kredytowej. Na skutek niskiej dynamiki akcji kredytowej i stosunkowo wysokiej dynamiki nominalnego PKB relacja kredytu do PKB będzie najprawdopodobniej dalej spadała nawet do poziomu ok. 30% (zob. Wykres 4.1). Dotychczas nie ma podażowych ograniczeń finansowania gospodarki. Poziomy akceptacji przez banki wniosków kredytowych składanych przez

przedsiębiorstwa w 2022 r. nie uległy pogorszeniu – kształtowały się na poziomie, który zawierał się w przedziale wahań z okresu ostatnich pięciu lat (zob. Wykres 4.2). Również liczba składanych wniosków nie spadła w sposób odbiegający od historycznego wzorca. Cykl podwyżek stóp procentowych zwiększył koszt kredytu, co poskutkowało brakiem presji popytowej na rozwój akcji kredytowej. Dodatkowo, w segmencie kredytów mieszkaniowych dostępność finansowania została ograniczona przez podwyższony do 5 pkt. proc. bufor na kalkulację zdolności kredytowej, który obowiązywał do 7 lutego br.⁹¹

Wykres 4.1. Kredyt dla sektora niefinansowego w relacji do PKB

Uwagi: ostatnia rzeczywista obserwacja IV kwartał 2022 r., ostatnia obserwacja prognozy IV kwartał 2025 r.

Źródło: NBP.

Wykres 4.2. Przeciętny poziom akceptacji wniosków kredytowych przedsiębiorstw

Źródło: Szybki Monitoring NBP, Analiza sytuacji sektora przedsiębiorstw Nr 01/2023, NBP. Dane nieodsezonowane.

Źródło: NBP⁹².

Obecnie poziomy kapitału w sektorze bankowym są na tyle wysokie, że stabilność systemu finansowego nie będzie zagrożona nawet w obliczu znacznych dodatkowych kosztów wynikających z realizacji skrajnie niekorzystnych scenariuszy (zob. Wykres 2.58). Tym niemniej istnieje istotne prawdopodobieństwo, że wielkość nadwyżek kapitałowych ponad wymogi regulacyjne w całym sektorze może ulec ograniczeniu w najbliższych kwartałach, a w niektórych instytucjach mogą pojawić się niedobory kapitału.

Możliwe wystąpienie zjawiska obniżenia się nadwyżek kapitałowych lub niedobór kapitału w niektórych bankach mogą ograniczyć zdolność części banków do kredytowania gospodarki.

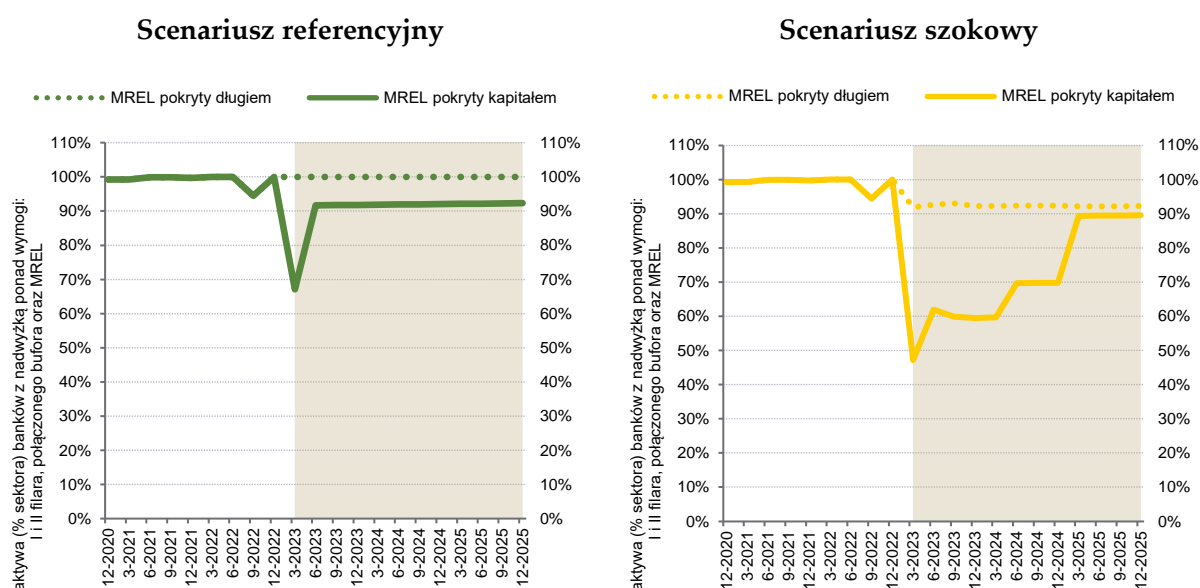
⁹¹ Stanowisko KNF dotyczące dodatkowego bufora stosowanego przy obliczaniu zdolności kredytowej: https://www.knf.gov.pl/knf/pl/komponenty/img/Stanowisko_UKNF_ws_ocenyci_zdolnoscikredytowej_81068.pdf

⁹² Opis modelu, który posłużył budowie prognoz dynamiki kredytów znajduje się w opracowaniu *Rozwój systemu finansowego w Polsce w 2020 r.*; zob. <https://nbp.pl/wp-content/uploads/2022/09/rozwoj2020.pdf>.

Skutkowałoby to silniejszym ograniczeniem podaży kredytu i dalszym spadkiem relacji kredyt do PKB niż wynikałoby z uwarunkowań makroekonomicznych.

Głównym powodem spadku nadwyżek kapitałowych będą znaczne obciążenia wyników finansowych banków. Przede wszystkim wynika to z odpisów na ryzyko prawne kredytów walutowych, które ograniczając dochody banków, utrudniałyby im tworzenie nowych niezbędnych zasobów kapitału.

Wykres 4.3. Udział banków z nadwyżką kapitałów ponad wymogi nadzorcze w aktywach sektora na przestrzeni horyzontu testu warunków skrajnych:

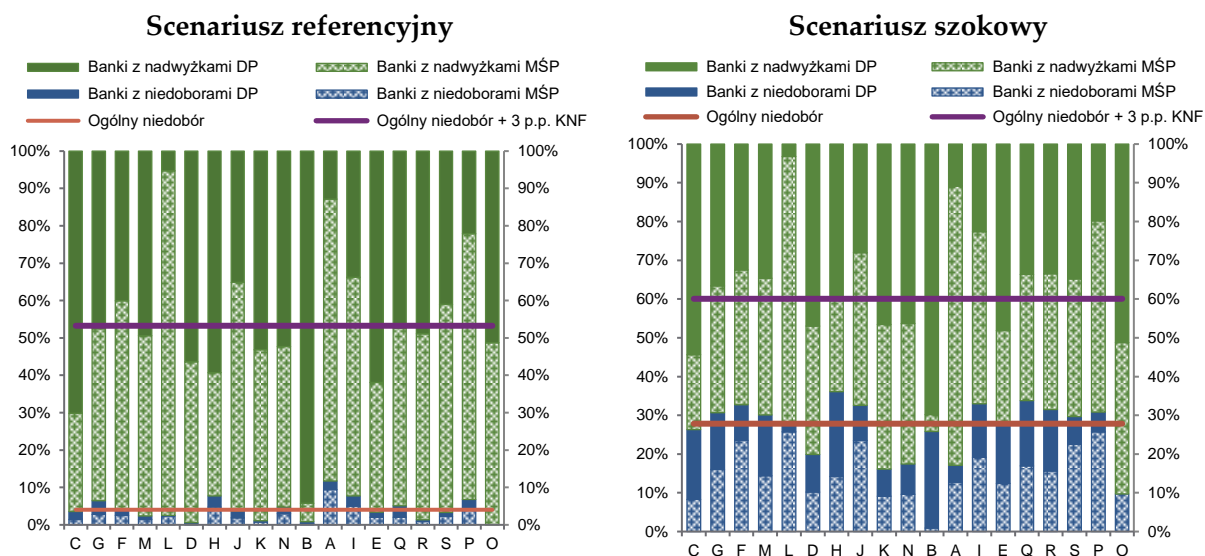

Uwagi: symulacja przeprowadzona przy założeniu obowiązywania wymogu MREL od początku okresu MST, tj. od pierwszego kwartału 2023 r.

Źródło: NBP.

Drugim czynnikiem, który może wpłynąć na poziom nadwyżek kapitałowych w bankach jest konieczność spełnienia docelowego wymogu MREL od 2024 r. Jeśli wymóg ten będzie spełniony emisją kwalifikowanych instrumentów dłużnych, nie będzie to miało wpływu na wielkość nadwyżek kapitałowych i zdolność do kreacji kredytu przez banki. Obecnie jednak emisja instrumentów zaliczanych do kategorii MREL pozostaje utrudniona ze względu na niepewność otoczenia makroekonomicznego, geopolitycznego i regulacyjnego. W efekcie, wiele banków może zdecydować się na spełnienie wymogów MREL posiadany kapitałem, co ograniczy wielkość nadwyżek kapitałowych ponad wymogi nadzorcze. Maksymalny, łączny spadek nadwyżki kapitału z tytułu konieczności spełnienia wymogu MREL w pełnym wymiarze w całym sektorze wynosi ok. 40 mld (zob. Wykres 2.53). W rezultacie niektóre banki mogą wykazać niedobory kapitału względem wymogów nadzorczych. W przypadku powodzenia emisji długu na poczet MREL problem niskich nadwyżek kapitałowych byłby istotnie ograniczony (zob. Wykres 4.3).

Wykres 4.4. Udział banków z niedoborem i nadwyżką kapitałową względem wymogów nadzorczych w podziale na kredytowane sekcje gospodarki:

Uwagi: udziały ważone są wielkością portfela kredytów dla przedsiębiorstw. „3 p.p. KNF” – bufor nadzorczy z rekomendacji dywidendowych KNF. „DP” – portfel kredytów dla dużych przedsiębiorstw. „MŚP” – portfele kredytów dla małych i średnich przedsiębiorstw.

Na osi poziomej sekcje PKD w kolejności od sekcji reprezentującej największy portfel kredytowy (C – 213 mld zł) do najmniejszej (O – 186 mln zł). Symulacja wykonana przy założeniu braku dodatkowych emisji instrumentów dłużnych kwalifikujących się do kategorii MREL.

Objaśnienie literowych kodów sekcji PKD: A - Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo; B - Górnictwo i wydobywanie; C - Przetwórstwo przemysłowe; D - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych; E - Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją; F - Budownictwo; G - Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle; H - Transport i gospodarka magazynowa; I - Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi; J - Informacja i komunikacja; K - Działalność finansowa i ubezpieczeniowa; L - Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości; M - Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna; N - Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca; O - Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne; P - Edukacja; Q - Opieka zdrowotna i pomoc społeczna; R - Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją; S - Pozostała działalność usługowa; T - Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby; U - Organizacje i zespoły eksterytorialne.

Źródło: NBP.

Ryzyko ograniczenia rozwoju akcji kredytowej w wyniku niedoborów kapitału może dotyczyć szczególnie kredytów dla przedsiębiorstw. Stosunkowo mniejsze ryzyko ograniczenia akcji kredytowej odnosi się do kredytów dla gospodarstw domowych (zarówno mieszkaniowych, jak i konsumpcyjnych). Kredyty te są produktem w dużej mierze standardowym, wobec tego w przypadku ograniczenia akcji kredytowej z powodu niedoboru kapitału w części banków, pozostałe banki będą mogły stosunkowo łatwo przejąć klientów i zaspokoić popyt na kredyt zgłoszony przez gospodarstwa domowe. Ocena wniosków kredytowych przedsiębiorstw w poszczególnych sektorach gospodarki może z kolei podlegać specjalizacji. Akcja kredytowa banków, które mogą wykazać deficyt kapitału, nie jest jednak skupiona w poszczególnych sekcjach gospodarki. Nie występuje również specjalizacja banków z niedoborami kapitałowymi ze względu na wielkość kredytowanych przedsiębiorstw (zob. Wykres 4.4). Wyzwaniem może okazać się jednak powszechność niedoborów kapitałowych, szczególnie w

scenariuszu szokowym (zob. czerwona linia na prawym panelu Wykres 4.4). Dodatkowo, ze względu na program „bezpieczny kredyt 2%”, możliwe jest udzielenie gospodarstwom domowym w latach 2023 – 2027 r. do ok. 50 mld subwencionowanych kredytów na cele mieszkaniowe⁹³. Kredyty te mogą wypierać inne typy kredytów ze względu na subwencję zapewnioną przez program rządowy. Stać to może dodatkowy czynnik ryzyka dla podaży kredytu dla przedsiębiorstw.

Dodatkowym czynnikiem wpływającym na swobodę dysponowania przez banki nadwyżkami kapitału - mogącym tym samym wpływać na akcję kredytową - jest dotychczasowa polityka dywidendowa KNF. Jak dotąd obowiązująca polityka dywidendowa, wprowadzając dodatkowy bufor „nadzorczy”⁹⁴ nie podwyższa *explicite* wymogów kapitałowych. Jednakże ma ona wpływ na pożądany poziom kapitału⁹⁵ i może dodatkowo skłaniać banki do ograniczenia akcji kredytowej w warunkach niskich nadwyżek kapitałowych. Przy założeniu spełnienia MREL kapitałem i realizacji scenariusza referencyjnego, banki odpowiadające za 53% portfela kredytów dla przedsiębiorstw nie będą posiadały nadwyżki ponad wymogi filarów I i II, połączonego bufora, MREL oraz bufora „nadzorczego” (zob. fioletowa linia na lewym panelu Wykres 4.4)⁹⁶.

4.3. Portfel obligacji skarbowych i gwarantowanych przez Skarb Państwa

Udział obligacji skarbowych i gwarantowanych przez Skarb Państwa (dalej razem zwanych „SPW”) w aktywach sektora bankowego pozostaje stabilny od września 2022 r. Na koniec marca br. wartość SPW w portfelu banków⁹⁷ wynosiła około 450 mld zł, co stanowiło około 20% aktywów sektora bankowego (zob. Wykres 4.5). Udział SPW w aktywach banków spadł od szczytowego poziomu ok. 25% (ok. 485 mld zł) na początku 2021 r.

Znaczny udział obligacji SPW w aktywach banków implikuje wysoką wrażliwość banków na ryzyko zmiany wyceny tych instrumentów. Pomimo znacznej ekspozycji, wpływ zmian cen rynkowych

⁹³ Zgodnie z założonym w Ocenie Skutków Regulacji spadkiem stóp procentowych w najbliższych latach (zob. <https://legislacja.gov.pl/docs/2/12369053/12948731/12948732/dokument603297.pdf>).

⁹⁴ Zgodnie ze Stanowiskiem KNF ws. polityki dywidendowej w 2023 r. wymóg połączonego bufora na potrzeby polityki dywidendowej powiększony jest o 3 p.p. bufora nadzorczego (zob. *Stanowisko KNF ws. polityki dywidendowej w 2023 r.* Dostępne pod adresem: https://www.knf.gov.pl/knf/pl/komponenty/img/Stanowisko_KNF_dot_polityki_dywidendowej_w_2023_80488.pdf).

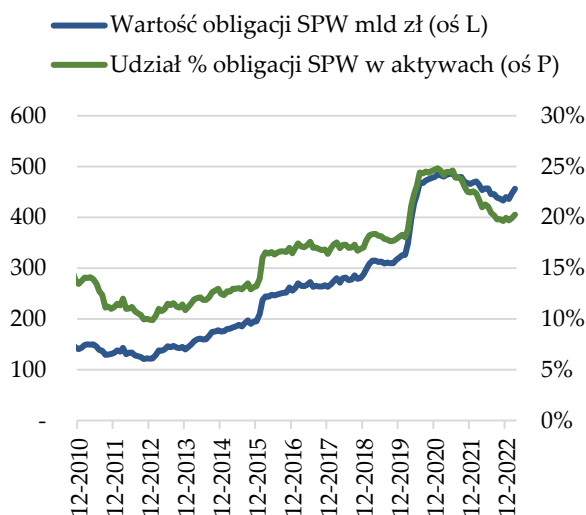
⁹⁵ Czego przejawem są strategie wybranych banków w zakresie podziału ich zysków poprzez utrzymywanie znaczących pozycji zysku jako zysku niepodzielonego przez Walne Zgromadzenie w tym zysku z lat ubiegłych.

⁹⁶ Nawet w najbardziej optymistycznym scenariuszu, czyli: (i) spełnienia całego wymogu MREL instrumentami dłużnymi oraz (ii) realizacji scenariusza referencyjnego MST, w I kwartale 2024 r. banki odpowiadające za 33% portfela kredytów dla przedsiębiorstw nie będą posiadały nadwyżki ponad wymogi: filarów I i II, połączonego bufora, MREL oraz bufora wynikającego z polityki dywidendowej KNF.

⁹⁷ Z wyłączeniem Banku Gospodarstwa Krajowego.

SPW na ich wartość księgową w bilansach banków jest ograniczany przez dwa czynniki: (i) banki mają możliwość stosowania różnych strategii ujęcia portfela obligacji w swoich księgach i jedynie około połowa portfela obligacji wyceniana jest rynkowo oraz (ii) w portfelu obligacji wycenianych rynkowo dominują SPW o krótszym średnim czasie trwania (*duration*), co ogranicza ich wrażliwość na zmiany rentowności obligacji. Dzięki temu, jedynie około 30% zmian rynkowej wartości obligacji przekładało się na spadek wyniku z wyceny portfela obligacji w kapitałach banków. W ostatnim czasie banki ograniczyły wrażliwość funduszy własnych na zmiany wyceny i na koniec grudnia 2022 r. była ona zbliżona do średniej długookresowej (zob. Wykres 4.6).

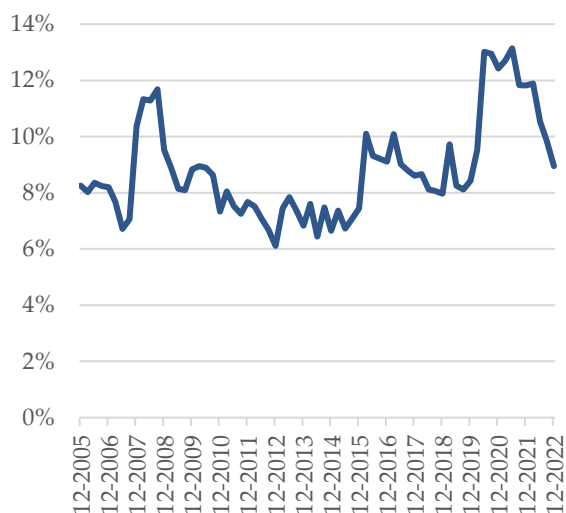
Wykres 4.5. Udział obligacji skarbowych i gwarantowanych przez Skarb Państwa w aktywach sektora bankowego

Uwaga: sektor bankowy bez BGK

Źródło: NBP

Wykres 4.6. Wrażliwość funduszy własnych na ryzyko kredytowe obligacji skarbowych i gwarantowanych przez Skarb Państwa

Uwaga: sektor banków komercyjnych. Strata (odniesiona do funduszy własnych) z tytułu zmian wyceny portfela obligacji przy równoległym przesunięciu krzywej dochodowości o 300 pb w górę.

Źródło: NBP

Z drugiej strony, ostatnie zawirowania na globalnym rynku finansowym, a zwłaszcza przypadek Silicon Valley Bank w USA wskazują, że w niektórych warunkach źródło ryzyka dla stabilności banku może być związane z portfelem obligacji niewycenianym rynkowo, tzn. wycenianym zamortyzowanym kosztem i utrzymywanym do zapadalności. W sytuacji napięcia w obszarze płynności lub spadku zaufania, wrażliwość banku może okazać się podwyższona z uwagi na percepcję rynkową co do ewentualnej konieczności sprzedaży obligacji z portfela niewycenianego rynkowo i w konsekwencji wykazania strat wynikających z dostosowania wyceny obligacji dotychczas niewycenianych rynkowo do bieżącej ceny rynkowej.

Ryzyko dla stabilności finansowej związane z portfelem obligacji niewycenianych rynkowo jest w polskim sektorze bankowym niewielkie (zob. Ramka 4.1).

Ramka 4.1. Odporność polskiego sektora bankowego na scenariusz problemów regionalnych banków w USA

Kryzys regionalnych banków w USA, w tym w szczególności amerykańskiego Silicon Valley Bank (SVB), doprowadził do wzrostu ryzyka na globalnych rynkach finansowych oraz skłonił inwestorów do pogłębionej analizy wrażliwości banków na zmiany wyceny posiadanych przez nie obligacji, jak również ich ryzyka płynności w kontekście struktury bilansu oraz źródeł finansowania działalności. Bank SVB zapoczątkował serię kolejnych problemów banków regionalnych w USA (np. Signature Bank, First Republic Bank).

Na tym tle rodzą się porównania systemów bankowych w innych krajach, w tym Polski, do sytuacji, w jakiej znalazły się amerykańskie banki. Banki w Polsce również posiadają znaczne portfele obligacji Skarbu Państwa i gwarantowanych przez Skarb Państwa (razem „SPW”), a także charakteryzują się znaczącym niedopasowaniem struktury aktywów i pasywów ze względu na terminy zapadalności. Wartość posiadanych przez polskie banki obligacji SPW wynosiła ok. 450 mld zł na koniec marca br., co stanowiło ok. 20% ich aktywów. Pomimo tego, polskie banki pozostają mniej wrażliwe na zmiany cen rynkowych obligacji, mniejsze jest również prawdopodobieństwo dużych odpływów środków z lokat bankowych. Różnią się one bowiem w kluczowych obszarach od banków regionalnych w USA, w tym SVB, które zostały dotknięte ostatnim kryzysem, w szczególności:

- w przeciwieństwie do wielu banków regionalnych w USA, w tym SVB, polskie banki są zobowiązane wypełniać unijne normy płynnościowe (LCR i NSFR) i spełniają te wymogi ze znaczącą nadwyżką (LCR dla banków komercyjnych – ponad 180% na koniec lutego br. wobec 100% minimum regulacyjnego). Sytuacja płynnościowa polskiego sektora bankowego jest więc bardzo dobra (zob. rozdział nt. płynności sektora bankowego);
- w odróżnieniu od SVB, polskie banki działają w oparciu o model bankowości uniwersalnej i mają zdywersyfikowane aktywa i pasywa – zarówno pod względem podmiotowym (przedsiębiorstwa o różnym charakterze i wielkości oraz gospodarstwa domowe), jak i sektorowym (kredyty finansujące różne gałęzie gospodarki). Istotnie zmniejsza to wrażliwość banków na cykle gospodarcze występujące w poszczególnych sektorach gospodarki;
- polskie banki finansują się głównie depozytami gospodarstw domowych (ponad 50% całości pasywów z wyłączeniem kapitałów); ta kategoria deponentów jest w swojej działalności lokacyjnej mniej wrażliwa na zmiany rynkowych stóp procentowych niż przedsiębiorstwa, których depozyty dominowały w strukturze finansowania SVB;
- depozyty sektora niefinansowego są w zdecydowanej większości objęte gwarancjami BFG (ich wartość nie przekracza równowartości 100 tys. euro.) (zob. Wykres 4.7). Gwarancje depozytów

zwiększają stabilność banku w sytuacji szoku płynnościowego, znacząco ograniczając ryzyko *runu* na bank. Finansowanie działalności z depozytów o relatywnie niewielkiej wartości, pozyskanych od dużej grupy deponentów eliminuje ryzyko koncentracji po stronie pasywów, co zmniejsza zagrożenie szybkiego i masowego odpływu środków pieniężnych;

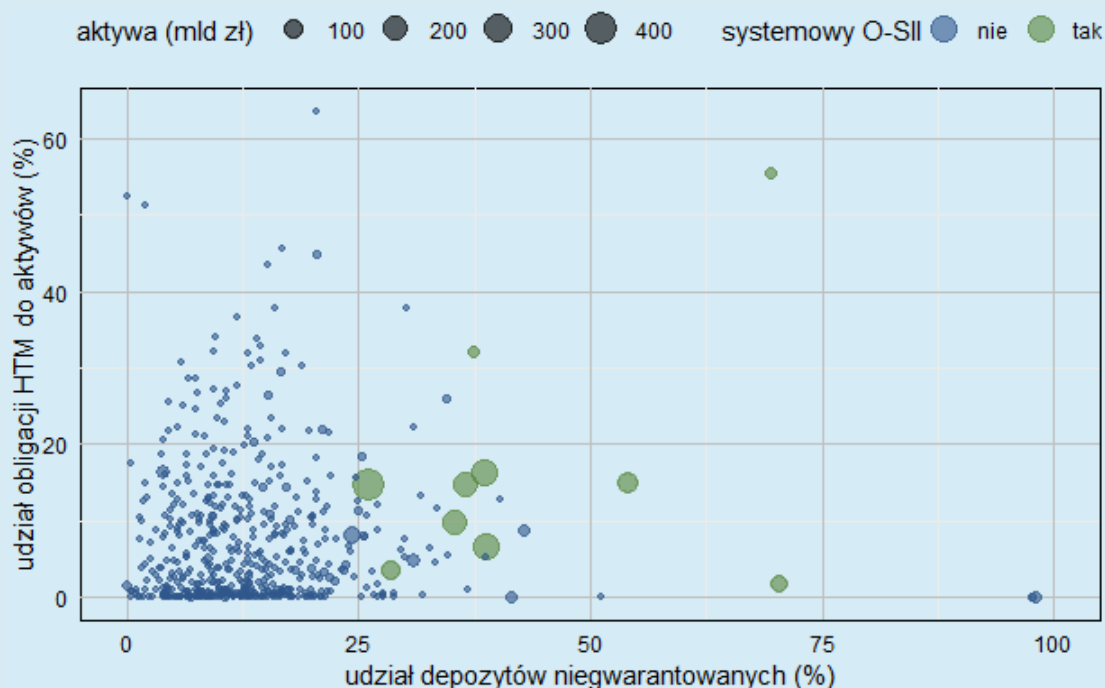
- średni udział depozytów niegwarantowanych w bankach O-SII, czyli dużych jest wyższy niż w pozostałych podmiotach polskiego sektora bankowego i kształtuje się na poziomie ok. 40%; tym niemniej poziom ten jest znacząco niższy niż w bankach SVB (94%), Signature Bank (89%) czy First Republic Bank (67%)⁹⁸ w przypadku których zmaterializowało się ryzyko płynności;
- relatywnie słabo rozwinięty rynek finansowy nie dający deponentom szerokiej alternatywy dla depozytów bankowych;
- wyższy udział depozytów niegwarantowanych zwiększa wrażliwość banków na ryzyko płynności w warunkach szoku (*run na bank*). Wskaźnik LCR uwzględnia jednak tę okoliczność przypisując depozytom niegwarantowanym wyższą wagę odpływu. Pomimo tego, polskie banki O-SII z nadwyżką spełniają wymóg LCR;
- większość banków w Polsce wycenia rynkowo instrumenty finansowe, w tym obligacje skarbowe, wg tzw. wartości godziwej przez inne całkowite dochody (OCI), której zmiany są odzwierciedlone w kapitałach banku. Dotychczasowe straty na skutek spadku wartości portfela obligacji skarbowych, wynikające ze wzrostu stóp procentowych, zostały już w dużym stopniu uwzględnione w ich kapitałach. Konieczność ewentualnej sprzedaży obligacji w celu pozyskania płynności może być dokonana z portfela wycenianego rynkowo i nie powodowałaby materializacji dodatkowych, wcześniej niewycenionych, strat⁹⁹;
- w znakomitej większości banków, jak i całości sektora, obligacje SPW wyceniane wg wartości rynkowej są wystarczające do pokrycia ich potrzeb płynnościowych w warunkach szoków, bez konieczności sprzedaży papierów niewycenianych rynkowo;
- w przypadku podmiotów, które w relatywnie większym stopniu utrzymują obligacje do terminu zapadalności tj. nie uwzględniają skutków zmian ceny rynkowej obligacji na bieżąco w kapitałach, wyniki analiz nie wskazują, iż straty na skutek zmiany sposobu wyceny portfela byłyby na tyle wysokie, aby mogły stanowić zagrożenie dla stabilności tych banków, a tym bardziej całego sektora;

⁹⁸ S&P Global Market Intelligence, *SVB, Signature racked up some high rates of uninsured deposits*, <https://www.spglobal.com/marketintelligence/en/news-insights/latest-news-headlines/svb-signature-racked-up-some-high-rates-of-uninsured-deposits-74747639>

⁹⁹ Należy zauważyć, iż SVB, podobnie jak inne banki regionalne w USA, korzystał w tym kontekście z wyłączenia i zmiany wyceny instrumentów wycenianych rynkowo nie były uwzględniane na potrzeby kalkulacji kapitału regulacyjnego.

- w krajowym systemie bankowym panuje nadpłynność – NBP regularnie absorbuje z rynku ok. 250 mld PLN w ramach cotygodniowych przetargów podstawowych operacji otwartego rynku NBP, w formie emisji, co do zasady, 7-dniowych bonów pieniężnych NBP. Środki te regularnie wracają do banków i tym samym stanowią łatwo dostępne źródło płynności na okoliczność odpływu środków.

Wykres 4.7. Udział depozytów niegwarantowanych w całości depozytów objętych ochroną i udział obligacji SPW niewycenianych rynkowo (tzw. *Held to Maturity*, HTM) w aktywach (%) w polskich bankach

Źródło: NBP.

W warunkach spowolnienia gospodarczego i spadku popytu na kredyt, skłonność banków do nabywania obligacji skarbowych może okazać się wysoka. Wynika to m.in. z wyłączenia tych ekspozycji z podstawy opodatkowania podatkiem od niektórych instytucji finansowych, zerowych wag ryzyka oraz relatywnie wysokich rentowności SPW przy stosunkowo niskim ryzyku kredytowym Polski. Z drugiej strony, ograniczona skłonność banków do dalszego nabywania SPW może być motywowana doświadczeniami związanymi z przeceną obligacji w 2022 r. i jej wpływem na kapitały banków.

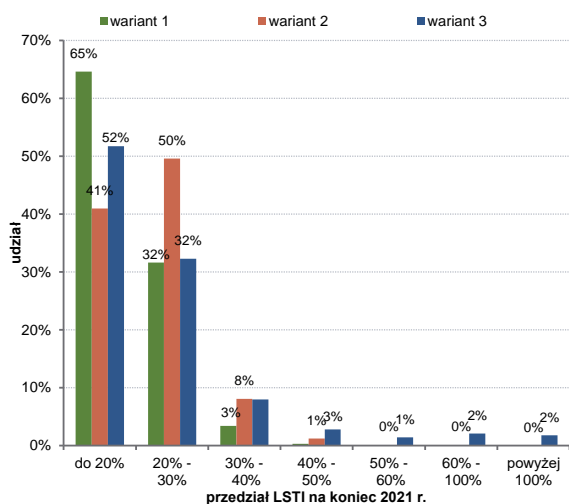
4.4. Rynek nieruchomości i portfel kredytów mieszkaniowych

Standardowa ocena wpływu sytuacji na rynku nieruchomości mieszkaniowych na stabilność systemu finansowego uwzględnia trzy aspekty: (i) kształtowanie się cen na rynku nieruchomości (wzrost wartości zabezpieczeń banków – ang. *collateral stretch*), (ii) politykę banków w zakresie

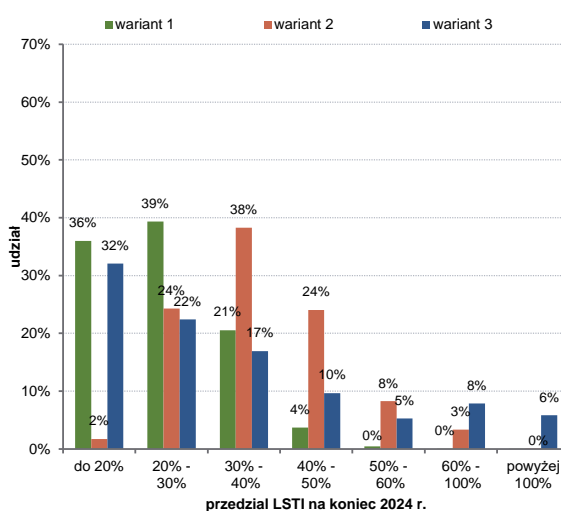
finansowania zakupów nieruchomości (wymiar finansowania – ang. *funding stretch*), oraz (iii) poziom zadłużenia i zdolność gospodarstw domowych do spłaty kredytów hipotecznych (wymiar odporności kredytobiorców – ang. *household stretch*).

Na obecnym etapie na znaczeniu zyskuje ryzyko kredytowe, które może tkwić w portfelu udzielonych dotychczas kredytów (*household stretch*). W efekcie wzrostu stóp procentowych i kosztów utrzymania, odsetek gospodarstw domowych silnie obciążonych kosztami zadłużenia może osiągnąć 10-20% wartości portfela. Dla zdecydowanej większości kredytobiorców wzrosty stóp procentowych od dnia udzielenia kredytu zwiększyły istotnie wysokość rat kredytowych w porównaniu do momentu zaciągania kredytu (i momentu badania zdolności kredytowej), co może rodzić ryzyko powstania problemów z obsługą zadłużenia, w szczególności po wygaśnięciu wprowadzonego ustawą programu wakacji kredytowych. Z drugiej strony, ograniczeniu ryzyka sprzyjają rosnące płace i amortyzacja kredytu. Wyniki symulacji uwzględniającej różne scenariusze zmiany dochodów od momentu udzielenia kredytu (w tym możliwość ich spadku), wskazują, że na koniec 2024 r. 10%-20% wartości kredytów mieszkaniowych może stanowić zobowiązanie gospodarstw domowych, dla których raty kredytowe przekraczają połowę ich dochodu (wskaźnik LSTI powyżej 50%, zob. Wykres 4.8 oraz Wykres 4.9).

Wykres 4.8. Symulowany rozkład wartości kredytów mieszkaniowych (w %) wg LSTI przed wzrostem stóp procentowych (2021).

Wykres 4.9. Symulowany rozkład wartości kredytów mieszkaniowych (w %) wg LSTI na koniec 2024.

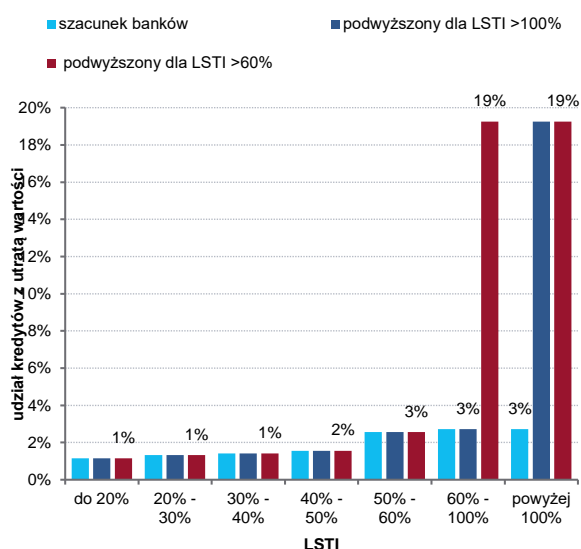

Symulacja obejmuje kohorty kredytów udzielone przez największe banki komercyjne w latach 2012 -2022, które stanowią około 90% portfela mieszkaniowych kredytów złotych. Celem symulacji jest pokazanie alternatywnych obciążeń kredytobiorców przy różnych założeniach co do kształtowania się ich płac. Konieczność przyjęcia założeń wynika z braku dokładnych informacji o zmianach dochodów kredytobiorców na przestrzeni lat. *Wariant 1* zakłada, że dochód każdego gospodarstwa domowego z momentu udzielenia kredytu, co roku wzrasta zgodnie ze wzrostem przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia nominalnego brutto w gospodarce narodowej. *Wariant 2* zakłada, że dochód każdego gospodarstwa domowego pozostaje przez cały okres symulacji na poziomie z momentu udzielenia kredytu. *Wariant 3* zakłada, że dochody gospodarstw domowych zmieniają się losowo zgodnie z rozkładem zmiany dochodów uzyskanym z danych ankietowych GUS. Ostatni wariant uwzględnia możliwość spadku wynagrodzeń dla części kredytobiorców stąd może generować wyższe szacunki obciążeń. W symulacji założono, że stopa procentowa nie ulegnie zmianie do końca 2024 r.

Źródło: Obliczenia NBP na podstawie danych poza sprawozdawczych UKNF, badania ankietowego GUS: Badanie Budżetów Gospodarstw Domowych

Pomimo wzrostu obciążenia obsługą długu, skala strat kredytowych nie powinna zagrozić stabilności pojedynczych banków ani tym bardziej sektora bankowego jako całości. Można spodziewać się, że udział kredytów z utratą wartości (zagrożonych), nawet w przypadku kredytów charakteryzujących się wysokim wskaźnikiem LSTI, nie będzie się pogarszał względem obecnej sytuacji. Przyjmując konserwatywne założenia (zob. Wykres 4.10) wartość symulowanych strat kredytowych w latach 2023 – 2024 wynieść może maksymalnie około 5 mld PLN (zob. Wykres 4.11), ale w większości scenariuszy będzie ponad dwukrotnie niższa. Byłyby to istotny wzrost na tle historycznych strat w tym segmencie, ale ich skala pozostaje ograniczona na tle innych źródeł ryzyka w sektorze (przede wszystkim ryzyka prawnego).

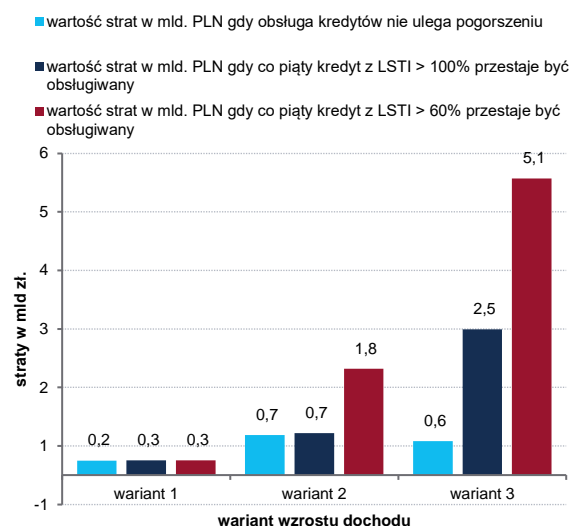
Wykres 4.10. Symulowany udział kredytów z rozpoznaną utratą wartości w portfelu kredytów mieszkaniowych na koniec 2024 r.

Wariant „szacunek banków” przedstawia średni udział kredytów z rozpoznaną utratą wartości jakiego spodziewają się banki na koniec 2024 roku przy następujących założeniach (i) brak nadpłat i sprzedaży kredytów (ii) skok stóp procentowych – wzrost WIBOR o 400 pkt bazowych (iii) brak wzrostu dochodu w 2023 i 2024 r. (iv) szacunek odnosi się tylko do portfela kredytów udzielonych do końca 2022 r. Warianty „podwyższony dla LSTI > 100%” oraz „podwyższony dla LSTI >60%” uwzględnia wyższy odsetek kredytów z utratą wartości w odpowiednich przedziałach LSTI, który średnio występował w roku 2022 w mniejszych bankach o słabszej pozycji kapitałowej (udział tych banków w sektorze banków komercyjnych jest mniejszy niż 10%).

Źródło: Obliczenia NBP na podstawie danych poza sprawozdawczych UKNF.

Wykres 4.11. Wartość symulowanych strat kredytowych w latach 2023 -2024 (mld zł)

Warianty: 1,2,3 uwzględniają różne scenariusze zmiany dochodów - tak jak na poprzednich wykresach.

Źródło: Obliczenia NBP na podstawie danych poza sprawozdawczych UKNF, badania ankietowego GUS: „Badanie Budżetów Gospodarstw Domowych”.

Słowniczek

Banki komercyjne – krajowe banki komercyjne oraz oddziały instytucji kredytowych.

Dane annualizowane – w przypadku danych o przepływach – wartość przepływu z okresu poprzedzających 12 miesięcy; w przypadku danych o stanach (zasobach) – przeciętna wartość stanu w okresie poprzedzających 12 miesięcy.

Dług do dochodu (DTI) – relacja wartości całkowitego zadłużenia klienta do jego rocznego dochodu.

Duże przedsiębiorstwa - przedsiębiorstwa zatrudniające co najmniej 250 osób.

Kapitałowy wymóg wypłacalności (SCR) – odpowiada wartości narażonej na ryzyko zmiany podstawowych środków własnych zakładu ubezpieczeń lub zakładu reasekuracji na poziomie ufności 99,5% w okresie jednego roku.

Koszty operacyjne – suma kosztów działania banku i odpisów amortyzacyjnych.

Koszty ryzyka kredytowego – patrz straty kredytowe.

Krajowe banki komercyjne – banki mające siedzibę w Polsce i działające w formie prawnej spółki akcyjnej lub banku państwowego.

Krajowy sektor bankowy – krajowe banki komercyjne i banki spółdzielcze.

Kredyt do dochodu (LTI) – relacja wartości udzielonego kredytu mieszkaniowego do rocznego dochodu netto klienta.

Kredyty konsumpcyjne – udzielone osobom prywatnym kredyty o charakterze bieżącym (w tym kredyty w rachunku bieżącym, kredyty z tytułu kart kredytowych), kredyty przeznaczone na zakup dóbr konsumpcyjnych lub na zakup usług oraz pożyczki.

Kredyty mieszkaniowe – kredyty na nieruchomości mieszkaniowe dla gospodarstw domowych.

Kredyty/ekspozycje restrukturyzowane (ang. *forborne exposures*) – należności, w odniesieniu do których podjęto działania restrukturyzacyjne. Działania te obejmują preferencyjne traktowanie dłużnika, który doświadcza lub wkrótce zacznie doświadczać trudności z wywiązywaniem się ze swoich zobowiązań finansowych (trudności finansowe). Preferencyjne traktowanie może skutkować stratą dla kredytodawcy.

Kredyt do wartości nieruchomości (LtV) – relacja wartości udzielonego kredytu mieszkaniowego do wartości nieruchomości.

Loan-Service-to-Income - relacja miesięcznej wartości rat kredytów mieszkaniowych do miesięcznego dochodu netto gospodarstw domowych.

Marża odsetkowa netto – relacja wyniku odsetkowego uzyskanego w danym okresie do średniej wartości aktywów w tym okresie.

Małe i średnie przedsiębiorstwa – przedsiębiorstwa zatrudniające mniej niż 250 osób.

Oczekiwane zyski z przyszłych składek – różnica między rezerwami techniczno-ubezpieczeniowymi bez marginesu ryzyka a rezerwami techniczno-ubezpieczeniowymi bez marginesu ryzyka obliczonymi przy założeniu, że składki związane z obecnymi umowami ubezpieczeń i umowami reasekuracji, które mają być uzyskane w przyszłości, nie są uzyskiwane z jakiegokolwiek innego powodu niż wystąpienie ubezpieczonego zdarzenia, niezależnie od obowiązujących lub umownych praw ubezpieczającego do zakończenia polisy.

Odstęp międzykwartylowy – różnica między wartością trzeciego kwartyła a wartością pierwszego kwartyła rozkładu zmiennej.

Rentowność kapitału własnego (ROE) – relacja zysku netto do kapitałów własnych.

Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe – wysokość zobowiązań zakładów ubezpieczeń z tytułu zawartych umów ubezpieczeń.

Ryzyko systemowe – ryzyko zakłócenia w funkcjonowaniu systemu finansowego, które w razie jego materializacji zaburza działanie systemu finansowego i gospodarki narodowej jako całości (art. 4 ust. 15 ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nadzorze makroostrożnościowym nad systemem finansowym i zarządzaniu kryzysowym w systemie finansowym).

Sektor bankowy – wszystkie banki komercyjne i spółdzielcze oraz oddziały zagranicznych instytucji kredytowych.

Straty kredytowe – w bankach stosujących MSSF – saldo utworzenia lub (-) rozwiązania odpisów na oczekiwane straty kredytowe (do końca 2017 r. odpisów z tytułu utraty wartości kredytów); w bankach stosujących PSR – saldo utworzenia lub rozwiązania rezerw celowych. Straty kredytowe obejmują także wynik z tytułu spisania z bilansu składnika aktywów finansowych w wysokości różnicy pomiędzy wartością spisanego składnika aktywów finansowych a wartością odpisu/rezerwy celowej, jak również odzyski z wcześniej spisanych z bilansu aktywów.

System ochrony instytucjonalnej (ang. *institutional protection scheme*; IPS) – porozumienie banków zrzeszających oraz zrzeszonych z nim banków spółdzielczych utworzone na podstawie ustawy z dnia 7 grudnia 2000 r. o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu się i bankach zrzeszających (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 456 z późn. zm.). Celem funkcjonowania IPS jest zapewnienie płynności i wypłacalności każdego uczestnika na zasadach określonych w ww. ustawie oraz w umowach systemów ochrony, w szczególności przez udzielanie pożyczek, gwarancji i poręczeń.

Środki własne zakładu ubezpieczeń – suma podstawowych środków własnych, na które składają się: nadwyżka aktywów nad zobowiązaniami i zobowiązania podporządkowane, oraz uzupełniających

środków własnych na które składają się: nieopłacony kapitał zakładowy lub kapitał założycielski, do którego opłacenia nie wezwano, akredytywy i gwarancje, a także wszelkie inne prawnie wiążące zobowiązania otrzymane przez zakład ubezpieczeń (lub zakłady reasekuracji).

Ubezpieczenia komunikacyjne AC – ubezpieczenia casco pojazdów lądowych, z wyjątkiem pojazdów szynowych, obejmujące szkody w pojazdach samochodowych lub pojazdach lądowych bez własnego napędu – grupa 3 działu ubezpieczeń majątkowych według klasyfikacji zamieszczonej w ustawie o działalności ubezpieczeniowej.

Ubezpieczenia komunikacyjne OC – ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów lądowych z napędem własnym – grupa 10 działu ubezpieczeń majątkowych i pozostałych osobowych według klasyfikacji zamieszczonej w ustawie o działalności ubezpieczeniowej.

VECM (Vector Error Correction Model, Wektorowy model korekty błędem) – model należący do wielowymiarowych modeli szeregów czasowych, wykorzystywany w identyfikacji zależności długookresowych, które występują w zmiennych lub wskaźnikach obserwowanych w dziedzinie czasu.

Wskaźnik COR – relacja odszkodowań wypłaconych i kosztów działalności do składki zarobionej.

Wskaźnik szkodowości (*loss ratio*) – relacja odszkodowań i wypłaconych świadczeń zwiększonych o zmiany stanu rezerw do składki zarobionej.

Wynik działalności bankowej – suma wyniku z tytułu odsetek oraz wyniku nieodsetkowego.

Wynik nieodsetkowy – suma wyniku z tytułu prowizji i opłat, przychodów z tytułu dywidend, wyniku wyceny instrumentów wycenianych według wartości godziwej, zysków lub strat z tytułu zaprzestania ujmowania instrumentów finansowych innych niż wyceniane według wartości godziwej przez wynik finansowy oraz różnic kursowych.

Wykaz skrótów

AFS	Available for sale
AT1	Additional Tier 1
BFG	Bankowy Fundusz Gwarancyjny
BGK	Bank Gospodarstwa Krajowego
BIK	Biuro Informacji Kredytowej
BION	Badanie i ocena nadzorcza
CET1	Kapitał podstawowy Tier I
CHF	Frank szwajcarski
COR	Combined ratio
COVID-19	Coronavirus Disease 2019
CRR	Capital Requirements Regulation
DIF	Deposit Insurance Fund
DTI	Debt to income
EBA	European Banking Authority
EBC	Europejski Bank Centralny
EBOR	Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju
EIOPA	European Insurance and Occupational Pensions Authority
EPIFP	Expected profits included in future premiums
EŚW	Europa Środkowo -Wschodnia
ETF	Exchange-traded fund
FDIC	Federal Deposit Insurance Corporation

FED	System Rezerwy Federalnej
FIO	Fundusz inwestycyjny otwarty
FIZ	Fundusz inwestycyjny zamknięty
FVOCI	Fair Value through Other Comprehensive Income
FWK	Fundusz Wsparcia Kredytobiorców
GPW	Giełda Papierów Wartościowych w Warszawie
GUS	Główny Urząd Statystyczny
IPS	System ochrony instytucjonalnej
KNF	Komisja Nadzoru Finansowego
LCR	Liquidity Coverage Ratio
LSTI	Loan service to income
LTI	Loan to Income
LtV	Loan to Value
MCR	Minimum Capital Requirement
MFW	Międzynarodowy Fundusz Walutowy
MREL	Minimum Requirement for Own Funds and Eligible Liabilities
MSSF	Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej
MŚP	Małe i średnie przedsiębiorstwa
NBP	Narodowy Bank Polski
NSFR	Net Stable Funding Ratio
OCI	Inne całkowite dochody
O-SII	Other Systemically Important Institutions
P2R	Pillar 2 Requirements

PKB	Produkt Krajowy Brutto
PSR	Polskie Standardy Rachunkowości
PFR	Polski Fundusz Rozwoju
ROA	Return on Assets
ROE	Return on Equity
RORC	Return on regulatory capital
RZiS	Rachunek zysków i strat
SCR	Solvency Capital Requirement
SFIO	Specjalistyczny fundusz inwestycyjny otwarty
SOBK	System Ochrony Banków Komercyjnych
SPE	Single Point of Entry
SPW	Skarbowe Papiery Wartościowe
SRB	Single Resolution Board
SVB	Silicon Valley Bank
TBSP.Index	Indeks obligacji skarbowych na rynku Treasury BondSpot Poland
TCR	Total Capital Ratio
TEM	Total exposure measure
TFI	Towarzystwo Funduszy Inwestycyjnych
TREA	Total Risk Exposure Amount
TSUE	Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej
UCITS	Undertaking for Collective Investment in Transferable Securities
UE	Unia Europejska
USA	Stany Zjednoczone Ameryki Północnej

UFK	Ubezpieczeniowy Fundusz Kapitałowy
UKNF	Urząd Komisji Nadzoru Finansowego
VECM	Vector Error Correction Model
WIBOR	Warsaw Interbank Offered Rate
WIG	Warszawski Indeks Giełdowy
WIG-Banki	Indeks giełdowy spółek z sektora bankowego
WIRON	Warsaw Interest Rate Overnight

www.nbp.pl

